

antonie bloom

despre
întîlnirea cu
Dumnezeu

CATHISHA

Mitropolitul ANTONIE AL SUROJULUI (în lume, Andrei Borisovici Bloom) s-a născut pe 19 iunie 1914, la Lausanne, în familia unui diplomat rus. Mama mitropolitului era sora compozitorului rus A. N. Skriabin. Copilăria viitorului mitropolit a stat sub semnul nesiguranței și al suferinței proprii familiilor de emigranți din acea vreme. Primii ani ai copilăriei și i-a petrecut în Persia, iar după o perioadă de peregrinări s-a stabilit, împreună cu familia, în Franța. A absolvit Facultățile de Biologie și Medicină la Sorbona. În 1939 este înrolat ca medic chirurg în armata franceză, făcând parte din gruparea antifascistă. În perioada războiului, mai exact în 1943, este tuns călugăr, în taină, iar în 1948 este hirotonit preot și trimis ca misionar în Anglia. Din 1957 devine episcop, iar din 1962, arhiepiscop al nou-înființatei eparhii a Surojului (subordonată canonic Patriarhiei Moscovei). În 1966 este ridicat la rangul de mitropolit.

Mitropolitul Antonie este cunoscut și iubit în întreaga lume atât de credincioșii ortodocși, cât și de eterodocșii în mijlocul cărora i-a fost hărăzit să trăiască și să propovăduiască. A adormit în Domnul în 2003, în Anglia, după o viață slujită lui Hristos, lăsând în urmă o bogată operă și chipul unui arhiereu-model al vremii sale.

ANTONIE BLOOM
Mitropolitul Surojului

Despre întâlnirea cu Dumnezeu

Traducere din limba rusă de
Mihai Costiș

Ediție îngrijită de
Ieromonah Savatie Baștovoi

CATHISHA

Redactor:
Elena Marinescu

Copertă:
Ierom. Savatie Baştovoi

Traducerea s-a făcut după originalul în limba rusă: CELOVEK PERED BOGOM.

© Ierom. Savatie Baştovoi

© Editura Cathisma, pentru prezenta ediție,
București, 2007

cathisma@mail.ru

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

ANTONIE DE SUROJ, mitropolit

Despre întâlnirea cu Dumnezeu / Antonie Bloom,
mitropolitul Surojului; trad. din lb. rusă: Mihai Costiș; ed.
îngrij.: ieromonah Savatie Baştovoi. – București: Cathis-
ma, 2007

ISBN 978-973-88442-0-9

I. Costiș, Mihai (trad.)
II. Baştovoi, Ștefan (ed. șt.)

231

Despre întâlniri și despre ultimele împliniri

**Creația ca întâlnire. Întâlnirea cu
Dumnezeu în înfățișările Sale.
Întâlnirea morții. Nașterea lui Hristos
ca o întâlnire a lumii cu Dumnezeu.**

Fiecare post este o așteptare. Pos-
tul Nașterii ne pregătește pentru
clipa când, cu o adâncă pietate,
cu recunoștință și, împreună cu acestea,
cu conștiința unei frici profunde, îl vom
întâmpina pe Fiul lui Dumnezeu întrupat.
Această perioadă a postului este timpul
de așteptare a sosirii Lui, la fel cum, în
timpul Postului Mare așteptăm, încordați
în întunericul crepuscular, momentul de
străfulgerare, de sclipire a minunii Învi-
erii Domnului. O așteptare plină de fră-

mîntare împlinită printr-o bucurie nespunsă, ce înseamnă nu doar începutul unei noi, eterne vieți, ce ni se deschide cu putere nouă, profunzime nouă, ci și începutul unei noi vocații umane. Devenim făptură nouă, trimisă într-o lume păcătoasă, orfană, pentru a vesti aici nu doar venirea Domnului, ci și biruința Sa; pentru a vesti nu doar plinirea așteptării, ci și că așteptarea s-a încheiat și totul ne este deschis înainte.

Dar la începutul și la sfîrșitul ambelor perioade ale istoriei mai există ceva: prima întîlnire și ultima întîlnire. Iar pe acest parcurs, de la prima întîlnire a creației pînă la cea din urmă, are loc un șir imens de întîlniri. Are loc întîlnirea inevitabilă, aceeași pentru toți, cu moartea; au loc, de-a lungul vieții, întîlniri în care, parcă neașteptat, sufletul își deschide ușile, cînd putem încăpea apropierea lui Dumnezeu, Îl cunoaștem altfel, într-o latură nouă și intrăm cu El într-o nouă comunicare, în bucurie și preschimbare. Mai este și întîlnirea făpturii cu făptură, a omului cu alt om, și a omului cu lumea ce-l înconjoară.

Vreau să vorbim astăzi și despre întîlnire, și despre împlinirile cele din urmă.

La începutul Vechiului Testament, primul rînd al Cărții Facerii spune că Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul. În acest scurt enunț încapă toată bunăvestirea faptului că sîntem zidiți de Dumnezeu, dimpreună cu toate celelalte cîte există, că toate au fost chemate din neființă prin cuvîntul atotputernic și făcător de minuni al lui Dumnezeu. Nu prin cuvînt autoritar, prin cuvînt ce ne-ar chema, împotriva voinței noastre, din neființă spre ființare, ci prin unul al dragostei. Creînd lumea, Dumnezeu spune parcă fiecăreia dintre făpturile Sale: vino și împarte cu Mine bucuria ființării! Vino, căci îmi ești drag; vino, toată dragostea Mea îți stă deschisă în față, toată îți este propusă și dată... Creația este minunea în care Dumnezeu ne cheamă la sărbătoare, la masa unei iubiri reciproce. Dacă am putea să ne imaginăm ce se întîmplă în acest moment: toată zidirea, de la cea mai mică fărîmă de nisip pînă la om – cel mai complex din întreg universul –, iese din neființă și își concepe propria ființare, devine conștientă de faptul că trăiește. Eu exist! Exist, deoarece în fața mea stă Dumnezeu, Cel care m-a chemat spre împărtășirea bucuriei cu Sine, spre sărbătoarea dragostei recipro-

ce... Cît de mare trebuie să fie această minune, cînd zidirea este chemată din neființă și pusă față către față cu dragostea lui Dumnezeu! Și cîtă bucurie, cîtă mirare pentru fiecare făptură e să privească dragostea lui Dumnezeu și, cău-tînd în jur, să se vadă înconjurată de alte făpturi, părtașe ale aceleiași iubiri a lui Dumnezeu, la fel de mult dragi Lui, făpturi ce răspund, în această feciorelnică, primordială desăvîrșire a dragostei lui Dumnezeu, cu o dragoste desăvîrșită, sclipitoare, triumfătoare. Astfel a fost prima întîlnire a lui Dumnezeu cu zidirea Sa și a făpturii cu Ziditorul său, cu toată lumea ce abia începea. Cîtă bucurie și cîtă frumusețe – să fii iubit, încît să fii chemat la ființare. Și nu doar spre ființare – ci la viață; nu doar spre a ființa, ci spre a împărți cu Dumnezeu această minune a vieții ce se revarsă din El și curge prin venele noastre, ne străbate și preschimbă totul în mișcare, în suflare, în bucurie și frumusețe. Astfel a fost prima întîlnire.

Apoi a avut loc căderea; omul L-a pierdut pe Dumnezeu, s-a pierdut pe sine însuși și a pierdut vederea frumuseții făpturii, a armoniei, a drumului său. Iar îm-

preună cu omul – căci el a fost pus călăuză a toată zidirea spre plinătatea vieții și a ființării – s-a rătăcit și zidirea însăși, iar lumea a devenit așa cum o știm astăzi: adesea înfiorătoare, amară, rece, crudă. Dar și în această lume a rămas o lumină; după cum spune Evanghelia de la Ioan, lumina luminează în întuneric și întunericul nu o poate cuprinde (Ioan 1, 5) – adică nu a destrămat-o, nu a încăput-o. Întunericul rămîne, dar este străpuns de lumină, de lumina lui Dumnezeu și de ceea ce a mai rămas luminos și minunat în fiecare făptură. Lumina luminează în întuneric; și, deși viața noastră adesea decurge într-un amurg mai mult sau mai puțin întunecos, niciodată nu va cădea într-o beznă completă, impenetrabilă luminii.

Iar în acest semiîntuneric în care trăim există clipe de iluminare. Există clipe cînd Dumnezeu își arată prezența Sa cu o forță imbatabilă. Se înfățișează patriarhilor, prorocilor, judecătorilor, dreptilor Vechiului Testament, bărbaților și femeilor, celor mici și celor mari. În astfel de clipe de iluminare, de străfulgerări orbitoare se face auzit cuvîntul lui Dumnezeu – puternic, autoritar și mîntuitor – sau se arată lucrarea Dumnezeiască: prin

minuni ce izbăvesc popoare, tămăduiesc și înviază din morți.

În afara Întrupării Fiului lui Dumnezeu prăznuim și alte evenimente: Nașterea Născătoarei de Dumnezeu, Aducea Ea la Templu – sărbători dragi nouă, tuturor, ce ne povestesc despre cum Dumnezeu a acționat asupra lumii zidite de El, a vărsat asupra ei o nouă măsură de lumină, cum biruința lui Dumnezeu a cucerit, pas cu pas, această lume orfană, rătăcită. Aceste momente de cotitură ale istoriei sînt clipe de lumină, la fel cum strălucesc stelele pe indigoul infinit al cerului, stelele călăuzitoare, ce dau încredere că lumina luminează, arde, că nici un întuneric niciodată nu o va putea învinge.

În viața fiecăruia dintre noi există clipe pe care le putem numi întâlniri. În drumul său spre Damasc, pornit în prigoană asupra creștinilor, Apostolul Pavel s-a pomenit față în față cu Mîntuitorul Hristos. Lumina acestei întâlniri a fost atît de puternică, încît Pavel a orbit. Lumina orbitoare l-a oprit în calea sa către întuneric și Pavel a început o viață nouă. În viața a milioane de oameni, și nu doar în veacurile timpurii, ci și acum, se în-

împlă astfel de întâlniri: uneori în citirea Evangheliei, sau într-un moment de aprofundare, în clipa unei tristeți adînci sau a unei bucurii fără margini; sau, pur și simplu, într-un moment în care Dumnezeu îl ia pe cineva dintre noi și i se arată, punînd început unei noi vieți. Această orbitoare clipă a întâlnirii este, desigur, irepetabilă, urmările ei însă vor continua pe tot parcursul vieții. Alteori clipa întâlnirii este abia perceptibilă chiar și pentru cel ce trăiește asemenea har de la Dumnezeu: este întâlnirea în Tainele Bisericii: în Botez, în Mirungere, în împărtășirea cu Sfintele Daruri, în taina Cununiei și în cea a Pocăinței; se întîmplă clipe în care vîlul se sfîșie și vedem depărtările fără de sfîrșit ale veșniciei, frumusețea ei infinită, și primim cumva nevăzut, dar perceptibil, „vederea” lui Dumnezeu.

Și, în sfîrșit, după cum am spus, încă o întâlnire – imperioasa, profunda întâlnire a morții.

Adesea vedem moartea ca pe o despărțire, deoarece ne gîndim la noi și la ceea ce se întîmplă pe pămînt: a murit omul drag, am rămas orfani, sîntem nevoiți să ne trăim zilele rămase fără el, fă-

ră ea; prin această moarte parcă întreaga lume ar fi pierdut un om, ar fi rămas orfană. E doar o aparență însă. Uităm că însăși esența morții constă în faptul că se rup lanțurile pământului, se deschid larg ușile veșniciei, și sufletul viu al omului se întâlnește față în față cu Dumnezeu cel Viu; această încheiere a vieții, această finalizare a sorții omenești nu este sfârșitul. Și, din altă perspectivă, Biserica este o oaste ce nu scade niciodată, după cum spunea un preot rus; e o oaste în care oricine cade pe câmpul de luptă devine nemuritor și de neînvins. Orice om plecat spre cele veșnice nu mai aparține biruințelor sau înfrângerilor pământului. El este cu Dumnezeu – prin rugăciune, prin înfățișarea înaintea, prin dragoste. Prin dragostea față de Dumnezeu și dragostea față de pământ, pe care îl vede acum altfel, îi vede durerea fără repulsie, groaza – fără frică, nevoile – cu compătimire; și prin rugăciunea sa, prin dragostea sa, continuă să-i păzească pe cei de care, s-ar părea, s-a despărțit.

Însă și cei ce rămân sînt cumva continuarea vieții lui pămîntești; în ei ar trebui să rămîna tot ceea ce a fost adevărat, luminos, nobil, sfînt din ceea ce au vă-

zut, au primit și au trăit prin viața celui ce a trecut în veșnicie.

Și, în fine, așteptăm o altă întâlnire: sfîrșitul lumii, cînd Domnul va veni întru slava Sa. E o finalizare, dar nu și un moment al istoriei, e întâlnirea cu Dumnezeu cel Viu, cu Hristos Învîingătorul, cu Hristos Mîntuitorul; este o bucurie... Și dacă am fi fost oameni cu adevărat credincioși, cît de mult am fi jinduit, dorit și așteptat întâlnirea cu Dumnezeu prin moarte și cu acea zi, în care toate vor fi terminate, în care moartea însăși, după cuvintele prorocului Isaia, va fi înghițită de biruință, cînd orice despărțire se va încheia și Dumnezeu va fi toate în toți (I Cor. 15, 28); cînd Dumnezeu va umple, va plini cu Sine pe toate, ca un foc, ca o lumină, ca viața, ca bucuria, ca biruința. Sfînta Scriptură spune: „Și Duhul (Duhul Sfînt, Duhul lui Dumnezeu Ce sălășluiește în Biserică) și mireasa (adică, Biserica) zic: Vino. Vino, Doamne Iisuse!” (Apoc. 22, 17-20)... Și fiecare dintre noi trebuie să fie în stare să se adreseze anume astfel lui Dumnezeu: în așteptarea întîlnirii. Da, înainte de întîlnire vom trece prin încercările pământului. Dar oare nu a spus Domnul: „Iar cînd veți auzi de războaie,

și de zvonuri de războaie, să nu vă tulburați, căci trebuie să fie, dar încă nu va fi sfârșitul" (Mc. 13, 7)? Fără frică, liniștiți, cu inima plină de bucuria faptului că din străfundul groazei pămîntești se vor ivi zorii biruinței și ai întîlnirii.

Așadar, între căderea din rai și nașterea lui Hristos vedem prima perioadă de așteptare, cînd întreg pămîntul, vitregit, înfrigurat, scufundat în păcate, tot mai mult mistuit de acestea și de moarte, strigă la cer chemînd Mîntuitorul, chemîndu-L pe Dumnezeu – căci pămîntul nu se poate înălța, dar Dumnezeu poate coborî. Din mileniu în mileniu această așteptare ba s-a întețit, ba s-a împutînat, însă s-a strecurat mereu ca o șuviță vie prin viața Israelului Vechiului Testament. Și iată că așteptarea s-a plinit – Dumnezeu a devenit om; despărțirea s-a terminat; Dumnezeu este cu noi; unde sînt doi sau trei adunați în numele Său acolo este și El (Mt. 18, 20); unde nu este așteptat de nimeni, iarăși după cum spune Scriptura, El stă la ușa inimilor, minților, vieților și bate: se va deschide oare inima cuiva, se va deschide vreo viață, se va deschide vreun cuget către cunoașterea vieții noi? Lumea nu mai e aceeași.

Noi nu cunoaștem lumea de pînă la Hristos. Iar cînd ne gîndim că lumea noastră e înfricoșătoare, că oamenii petrec în singurătate și că întreaga omenire e singuratică în acest univers imens, trebuie să ne amintim că oamenii au trăit milenii întregi într-o lume în care încă nu pășise Domnul prin Întruparea Sa. Chiar și în țările în care pentru o scurtă perioadă triumfă, s-ar părea, ateismul, Hristos lucrează și trăiește, suflă Duhul Sfînt. Au fost însă timpuri în care eram într-atît de orfani, încît nici nu ne putem imagina. Noi trăim într-o lume de după Întrupare, o lume înrudită cu Dumnezeu. Dumnezeu a devenit unul dintre noi, iar noi, în Hristos și Duhul Sfînt, am devenit copii ai lui Dumnezeu, fii și fiice ale lui Dumnezeu; Dumnezeu ne-a devenit tată, în sens direct, întrucît noi sîntem frați și surori ai lui Hristos, ai Fiului lui Dumnezeu Întrupat, devenit Fiu al Omului; sîntem ai lui Dumnezeu...

În fiecare an trăim din nou această minune; și trebuie să o trăim nu ca pe o sărbătoare bisericească, ca pe o slujbă în biserică, ci ca pe un eveniment mondial, căci prin întrupare Hristos S-a înrudit nu doar cu noi, ci prin Trupul Său a de-

venit familial cu toată creația; nu există firicel de praf, nu există stea, nici grăunte, nici munte, nici râu și nici nor care să nu fie înrudit, în materialitatea sa, cu Trupul lui Hristos. Toată lumea este în Hristos. Cît de mare e această minune, cît de nouă este această întîlnire a noastră cu lumea! Nu este pur și simplu o întîlnire ca cea din ziua Facerii, cu făptura curată și feciorelnică adusă din neființă; e o întîlnire cu făptura ce s-a înrudit cu Dumnezeu. Faptul că nu vedem acest lucru vorbește doar de orbirea noastră și nu despre înstrăinarea făpturii de la Dumnezeu. Trebuie să ne învățăm să vedem, iar atîta timp cît încă nu vedem, trebuie să credem în această minune: minunea făpturii înnoite, minunea faptului că întîlnirea (spre care tindem mereu, mai mult sau mai puțin conștient, ba chiar și inconștient) în adîncurile lumii create de Dumnezeu și în adîncurile ființei noastre omenești a avut loc, că grăuntele noii vieți deja a căzut în țărîină și a răsărit, că focul – despre care Hristos a spus: „Foc am venit să arunc pe pămînt” (Lc. 12, 49) – deja a căzut pe pămînt, arde în străfundurile noastre și luminează haric în toată lumea creației.

Un singur lucru mai rămîne, straniu și strașnic: faptul că omul nu a învățat pînă la capăt să se întîlnească nici cu Dumnezeu, nici cu sine, nici cu aproapele său. Nu știm să ne întîlnim; între noi și Dumnezeu, între noi și făptură există bariere; sîntem orbi, sîntem surzi, sîntem lipsiți de simțuri. Dar mai întîi de toate sîntem speriați, ne temem de întîlnire, căci a te întîlni înseamnă a te întîlni pentru totdeauna; a te întîlni o dată pentru vecie; întîlnirea pune asupra noastră obligații și responsabilitate.

Întîlnirea cu sine și cu aproapele. Întîlnirea personală cu Dumnezeu.

În timpul primei conversații am vorbit despre trei întîlniri: întîlnirea cu Dumnezeu, întîlnirea cu sine și întîlnirea cu omul. Am vorbit, de asemenea, despre întîlnirea omului cu lumea creată de Dumnezeu. Acum însă vreau să vorbesc mai cu seamă despre primele trei întîlniri.

Ne întîlnim cu Dumnezeu atunci cînd El Însuși ne caută. Mîntuitorul a spus: Bateți și vi se va deschide (Mt. 7, 7).

Vom bate uneori îndelung, întrucît Hristos ştie că nu sîntem pregătiţi încă pentru întîlnire, nu sîntem gata să-l privim faţă către faţă pe Dumnezeu cel Viu; căci a te întîlni cu Dumnezeu înseamnă dintotdeauna să vii la judecată; este la fel cu a întîlni o frumuseţe necondiţionată, un adevăr necondiţionat, o dreptate necondiţionată. Şi în faţa acestei frumuseţi, acestei dreptăţi şi acestui adevăr – în faţa sfinţeniei dumnezeieşti – stăm fără răspuns. Din acest motiv Dumnezeu aşteaptă timpul pîrguirii, maturizării, atunci cînd vom fi înşine în stare să ne pronunţăm judecata asupra noastră şi cînd vom putea primi judecata Sa necondiţionată, dreaptă, nepărtinitoare, în care să nu vedem condamnare, ci o chemare a lui Dumnezeu către o creştere spre vrednicia de om în deplinul său înţeles. Trăind această experienţă a întîlnirii cu Dumnezeu, care este pentru noi în acelaşi timp şi mîntuire şi înfricoşătoare judecată, prorocul Isaia, apoi Apostolul Pavel au spus: „Înfricoşător lucru este să cădem în mîinile Dumnezeului celui viu” (Evr. 10, 31)...

Şi mai este ceva în această întîlnire. Cînd Dumnezeu o acceptă, cînd hotărăş-

te că a sosit timpul, că ne-am maturizat şi că putem sta faţă către faţă cu El şi judecata Sa, şi mîntuirea Sa – întîlnirea cu Dumnezeu înseamnă mereu un început de viaţă nouă. Însă o nouă viaţă care nu înseamnă neapărat una mai atractivă, mai uşoară, ci nouă în sensul că nu se aseamănă prin nimic cu cea anterioară; e o viaţă în care stăpîneşte dreptatea lui Dumnezeu şi nu cea omenească, adevărul Dumnezeiesc şi nu adevărurile omeneşti, măsurile lui Dumnezeu şi nu cele omeneşti; este o viaţă nouă în care trebuie să trăim după măsura lui Hristos În-suşi, să ne asumăm responsabilitatea pentru viaţa lumii, la fel ca Hristos, împreună cu El şi cu acelaşi preţ cu care El îşi ia această responsabilitate. Atunci cînd Ioan şi Iacob l-au rugat să stea de-a dreapta şi stînga Slavei Sale, cînd va veni biruitor, Hristos le-a spus: Dar sînteţi gata să beţi paharul pe care îl voi bea Eu şi să vă botezaţi cu botezul Meu? – adică, sînteţi gata să vă scufundaţi în groaza în care mă voi scufunda Eu?... Despre acestea ne vorbeşte şi ni le descoperă întreaga Săptămîna a Patimilor.

Aceasta este prima întîlnire. Cînd va binevoi Domnul să se apropie de noi în-

tr-atît încît să ne putem înfățișa Lui, atunci va începe soarta noastră, atunci ne va apărea în față întrebarea: cum voi răspunde chemării lui Dumnezeu?... Desigur, teoretic vorbind, cu toții sîntem gata să răspundem apelului cu un acord necondiționat, cu hotărîre necondiționată. În fapt, însă nu este așa. Pînă nu sîntem puși în fața încercărilor, pînă credința noastră, fidelitatea noastră nu sînt cercate prin pericol și risc – sîntem gata; iar dacă ne apare în față încercarea propriu-zisă nu mai răspundem acesteia cu aceeași pregătire.

A doua întîlnire este cea cu tine însuși. S-ar părea că trăim mereu cu noi înșine și nu ar mai fi cui să dăm întîlnire. De fapt, avem cui. Fiecare are profunzimi pe care îi este frică să le exploreze; în fiecare există un dezacord interior care îl îngrozește. Să rămîi cu tine însuși e unul dintre cele mai înfiorătoare lucruri ce i se pot întîmpla unui om, dacă face aceasta nu din pornire proprie, ci din necesitate. A te înfățișa ție însuși: fără poadoabe, fără apărare, fără toate acele lucruri pe care le punem de obicei între această înfiorătoare sau pur și simplu înfricoșătoare imagine a noastră și proprii-

le priviri. Anume această teamă ne împiedică cel mai mult să o facem – oare ce voi vedea atunci cînd voi deschide ochii? Ce voi avea în față după ridicarea paravanului? Cînd ne supunem acestor frămîntări, cel mai adesea ne pomenim cuprinși de plictiseală: sîntem obișnuiți cu distracțiile; sîntem obișnuiți să ne sustragem de la noi înșine printr-o mie de lucruri mărunte, dintre care, în sine, multe sînt și bune, și vrednice de atenție, dar pe care le consumăm pentru a ne ascunde de înfricoșătoarea noastră singurătate. Iar cînd încercăm să privim mai profund sîntem cuprinși pur și simplu de groază. Nu din cauza a ceea ce vedem, ci pentru că explorăm un domeniu absolut necunoscut nouă: cine oare poate spune cîți monștri se pot ridica din aceste profunzimi? Cîtă răutate, cîtă furie, cîtă minciună, cît neadevăr, cîtă frică? Cîtă aviditate – și sufletească, și duhovnicească, și trupească? Cîtă ură, cîtă impasibilitate, cîtă cruzime voi vedea dacă voi privi înlăuntrul meu? Ne este, cu siguranță, mult prea oribil.

Însă dacă nu facem asta, dacă refuzăm această groaznică, înspăimîntătoare întîlnire, nu vom putea găsi nicicînd su-

ficientă bărbăție pentru a-L întâlni nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. Pe Dumnezeu – întrucît El își revarsă asupra străfundurilor noastre lumina Sa neînduplecată; lumina care ne deschide tot ceea ce noi ascundeam în beznă, ce ascundeam de noi înșine. Așadar, nu doar superficialitatea, nu doar uitarea sau indiferența ne împiedică să ne înfățișăm lui Dumnezeu, ci și conștiința: dacă voi sta înaintea Sa – va trebui să încep să trăiesc altfel (căci, devenind prieten cu Dumnezeu, nu voi mai putea trăi de parcă i-aș fi dușman sau străin). Ioan de la Kronstadt, în jurnalul său, remarcă faptul că Dumnezeu nu ne descoperă niciodată lucrurile de care ne putem poticni pînă nu va vedea că în noi credința a căpătat suficientă temeinicie, iar nădejdea – tărie; doar atunci ne arată unele dintre cele pe care El le vede în noi mereu: ne descoperă pe noi nouă înșine în toată lăcomia și urîciunea noastră doar atunci cînd este sigur că vom putea rezista. De aceea, scrutîndu-ne interiorul nostru, fie datorită lui Dumnezeu, fie din simplul fapt că cineva a ridicat paravanul și ne-a obligat să ne vedem mai fioroși, mai nerătoși, mai mărunți, mai zgîrciți, mai ti-

căloși decît am gîndit, trebuie, pe de o parte, să realizăm toate astea la nivel de conștiință, iar, pe de alta, să ne întărim cu amintirea faptului că Dumnezeu nu ne-ar fi dat să vedem dacă nu ar fi știut că putem face față. Într-o oarecare măsură putem spune că capacitatea de a ne vedea tot mai răi și mai răi – cu adevărat, prin prisma luminii Dumnezeiești – vorbește despre faptul că Dumnezeu are tot mai mare încredere în noi, vede în noi capacitatea crescîndă de a ne opune răului și de a învinge – desigur, doar cu ajutorul Său. De aceea, deși există groaza și durerea de a vedea răul din sine, trebuie să existe în același timp și conștiința faptului că acesta este un semn al încrederii lui Dumnezeu în noi. Iar acestei încrederi este necesar, desigur, să-i răspundem cu vrednicie, pentru a nu ne fi fost oferită zadarnic.

Al treilea gen de întâlniri este cel cu aproapele nostru. Cauzele din care adesea aceasta este neîmplinită sînt complicate. Putem spune că la baza lor stă orbia indiferenței; dacă de cel din fața mea nu-mi pasă cu desăvîrșire, dacă nu am nici o treabă cu soarta și persoana sa, nu voi fi niciodată în stare nici să citesc des-

tinul, nici să-l cunosc. Iar indiferența, răceala, nepăsarea, capacitatea noastră de a trece pe alături sînt incommensurabile. Ne închidem în această indiferență față de cei mai apropiați ai noștri și rămînem orbi, fără simțiri; surprindem doar superficialul evenimentelor și cele mai pregnante reacții, dar nu înțelegem nici reacțiile, nici evenimentele. Nedragostea activă, răutăcioasă, ura și dezgustul au alte calități: ele ne fac să vedem doar ceea ce e rău, hidos, urît în om; mai mult de atît: acestea transformă în urîciune tot ceea ce deseori este fermecător, dar este peste măsura noastră de a înțelege, întrucît o astfel de frumusețe ne este străină. A vedea cu adevărat poate doar dragostea. Dragostea dumnezeiască le vede pe toate; cea omenească, mărginită, poate pătrunde în multe, cu condiția să existe măcar o fărîmă de dragoste omenească capabilă să se dezică de sine și să se îndrepte cu adevărat către altul. Dumnezeu ne descoperă dragostea așa cum El Însuși o vede în om. Cu mulți ani în urmă părintele Evghen Kovalevski spunea: Atunci cînd Dumnezeu privește către om El nu vede nici virtuți și nici desăvîrșire pe care acesta încă nu le deține; ci vede în om frumusețea lui nestinsă...

Dragostea, iată, ne descoperă vederea frumuseții, uneori abia îmbobocită, alteori sub obroc, după paravan, dar existentă. Uitîndu-se către noi, Dumnezeu ne vede la fel cum noi vedem o icoană străveche, pîngărită de vitregia vremii, din care a rămas poate foarte puțin; însă, dacă vom lua în mînă o asemenea icoană, cu cîtă grijă am ține-o, cît de dureros am trăi groaza faptului că o asemenea sfințenie a putut fi pîngărită, că o asemenea frumusețe a putut fi mutilată. Am ține-o în mînă cu grija cu care am avea pe brațe un rănit, ca pe un ostaș care a suferit pe cîmpul de luptă, care poate chiar moare în acele momente, dar în care persistă ceva nespus de măreț și de frumos. Astfel ne vede Dumnezeu. Și, dacă icoana se poate deteriora complet, omul nu se poate strica niciodată definitiv. Despre om se poate spune ceea ce auzim de fiecare dată în Săptămîna Patimilor, la prorocia lui Iezechiel despre oseminte. Prorocul vedea o cîmpie întregă de oase omenești. Vor învia oare aceste oase? Îl întreabă Dumnezeu pe proroc. Acesta răspunde: Tu Unul știi. Și spune Dumnezeu: proroceste asupra oaselor acestora, spune din gura ta cuvîntul făcător de viață al Meu... Și, din puterea acestor cu-

vinte, oasele se acoperă cu carne, se întind pe ele venele și pielea, iar, când Dumnezeu suflă asupra lor, se ridică precum o armată vie, înviată. Astfel se întâmplă cu fiecare: cu fiecare dintre noi atunci când ne gândim la noi înșine și cu fiecare om atunci când ne gândim la alții. Pentru asta însă e necesar să privim omul cu credință, cu încrederea că frumusețea din el este nepieritoare, e frumusețea pe care nimic nu o poate stîlci pînă la capăt, frumusețea pe care noi o numim chip al lui Dumnezeu. Aceleași lucruri pot fi spuse despre omenire în general, care în ansamblul ei poartă în sine chipul lui Dumnezeu, în pofida urîciunii sale pregnante. Urîciunea e doar de suprafață; Teofan Zăvorîtul spunea: aurul se duce în adînc, iar rumegușul plutește la suprafață... Trebuie să luăm aminte la acestea: atunci când vedem plutind rumeguș, să nu ne gândim că în afara lui nu mai există nimic în rîu.

Avem fiecare în față misiunea de a ne întîlni aproapele. Pentru asta e necesar de a privi cu scopul de a vedea și a asculta cu scopul de a auzi. Ne sperie aceasta, căci este anevoios. Pentru că a auzi înseamnă a ne lega soarta de altci-

neva, a vedea înseamnă a ne lega soarta de altcineva. Întîlnim vreun cunoscut sau vizităm pe cineva bolnav și îl întrebăm: Ei, cum îți mai merge?... Și cunoscutul nostru sau bolnavul ne privește cu speranță și cu teamă: oare acest om chiar a pus o întrebare la care vrea să știe răspunsul cu adevărat? Oare într-adevăr acest om vrea să afle și să-și lege soarta sa de a mea? Din priviri, din intonație străbat speranța și frica, iar acesta cel mai adesea răspunde: mulțumesc, binișor... Adesea rămînem satisfăcuți de acest răspuns; răspuns care ne-a eliberat, nu ne-a atras în vîltoarea sorții altuia, nu a solicitat participarea noastră, nu a fost rostit cuvîntul în urma căruia nu mă voi mai putea întoarce cu indiferență de la acesta. Am văzut în ochii săi rugămintă, nădejde și frică, dar am închis ochii și m-am mulțumit cu răspunsul lui, iar acum sînt liber; știu că la el e „binișor” și înseamnă, probabil, că e bine. Dar ascultă vocea lui și privește ochii lui, vezi expresia lor și nu vei mai putea pleca așa, pur și simplu... Iar dacă vei face aceasta, atunci trebuie să răspunzi; nu doar cu un cuvînt de alin, nu doar cu o faptă bună de moment, ci construind o relație și

intrînd în vîltoarea evenimentelor, care, poate, nu vor mai avea sfîrșit. Fiecare gîndește: oare nu-mi ajunge mie amarul meu, oare nu-mi sînt suficiente grijile mele?... Sau, mai simplu, oare voi permite acestei zile, atît de liniștite și senine dintre multe altele, să se posomorască din cauza unui cuvînt al acestui om? Da, îl iubesc, dar el îmi poate distruge totul prin acel cuvînt; adîncul azuriu al cerului de primăvară poate deveni dintr-odată o mohorîță, rece seară de iarnă; totul va fi învăluit de ceață, totul se va zgribuli de frig și bucuria se va stinge... Și atunci ne retragem.

Avem nevoie aici să cultivăm în noi foarte multă bărbăție, pentru a-l putea privi pe om în ochi, pentru a putea vedea dreptatea cuvintelor sale, a-i putea pătrunde vocea; pentru a putea auzi dreptatea sau minciuna acestor cuvinte. Și adesea avem nevoie de foarte mult curaj pentru a-i spune: nu minți, nu te prefăce, nu-mi spune că toate sînt bine – nu e adevărat; te doare sufletul, ți-e frică, ești singur și nu mai crezi că prietenul tău, chiar cel mai apropiat, îți va răspunde; mă respingi întrucît ți-ai pierdut speranța în compasiunea omenească... Pentru a găsi

o astfel de bărbăție e nevoie să depășim multe – mai întîi de toate, teama egoistă de a ne pune liniștea vieții și prosperitatea în pericol. Teamă că strălucirea poate amurghi, iar bucuria se poate destrăma. Gîdim și ne frămîntăm mereu la noi înșine, de parcă noi am fi centrul propriei noastre vieți, ba chiar și a celorlalți. Vă amintiți pilda samariteanului milostiv? Un învățător de Lege îl întreabă pe Hristos: cine este aproapele meu?... Acesta simte că centrul este el însuși și caută în jur: oare cine o fi aproapele meu? Hristos îi răspunde: ești aproapele celui ce are nevoie de tine; el este centrul. Ești chemat să intri în nevoia lui... Iată, acest lucru nu-l putem face, nu putem simți că nu eu sînt în centru, că oricine din preajma mea – și apropiat, și depărtat –, orice trecător întîlnit de-a dreptul sau curmezișul drumului își are propria lui plinătate a destinului, că pentru Dumnezeu el este tot atît de scump și înseamnă pentru El la fel de mult ca și mine; și dacă eu chiar nu aș fi existat, oricum, pentru Dumnezeu acest om ar fi avut aceeași însemnătate. Eu pot fi doar o circumstanță întîmplătoare în viața lui – sau simplu pasager, sau un rău, sau un bun; însă acest om există în sine în fața lui

Dumnezeu, nu e o parte a vieții mele, și nici o latură a ei. Este chemat de către Dumnezeu să trăiască, să-l cunoască și să atingă plinătatea care doar în Dumnezeu există; este chemat să intre în Împărăția lui Dumnezeu. Trebuie să gândim la acestea mai des și mai profund, căci nu ne sînt firești.

Mai mult ca atît, obișnuim să comunicăm între noi, într-o măsură mai mare sau mai mică, sau ca niște paraziți, sau ca niște fiare hămesite. Cît de des trăim pe seama altuia, devorîndu-l, furîndu-i liniștea, bucuria, curăția inimii și atîtea alte calități, hrănindu-ne cu ele. Trebuie să învățăm să nu mai luăm, ci să dăm, să dăm fără a aștepta în schimb vreo recompensă. Sînt cuvintele lui Hristos, nu ale mele: să dăm cu aceeași dărnicie cu care am primit de la Dumnezeu; „în dar ați luat, în dar să dați” (Mt. 10,8). Ce avem noi care să nu fi fost primit din dragostea Dumnezeiască sau cea umană? Trebuie deci să ne cultivăm ideea că vocația noastră e să fim atenți, profunzi, să fim prietenul și sluga aproapelui; tot ceea ce am trebuie să fim gata să-i ofer și să nu cer înapoi, și nici să nu-i amintesc vreodată că am sacrificat ceva pentru el,

și să nu aștept nici o recunoștință; căci a da, a sluji activ, cugetat, a iubi profund pe cineva reprezintă cel mai mult din ceea ce ni se poate da, este privilegiul nostru; nici măcar „datoria” noastră.

Și ultimul lucru care ne împiedică să întîlnim pe cineva este frica: oare ce-mi poate lua acest om? Cărui pericol mă poate expune? Este un lucru cît se poate de real, întrucît sîntem cu toții periculoși unii pentru alții, sîntem toți avari, sîntem toți egolatri, pentru că ne considerăm pe noi sau pe ai noștri centrul vieții. Și ne este, iată, frică de aproapele nostru, iar lui îi este frică de noi. Și aceste două frici, două avariții, două egolatrii vor chinui reciproc doi oameni care ar fi putut, de altminteri, să stea față către față, să stea unul înaintea celuilalt. Părintele Leon Gillet spunea: ne este teamă să privim omul în ochi, întrucît nu o putem face fără ca el să poată, la rîndul său, să privească în adîncurile sufletului nostru. Într-o mare măsură aceasta se referă și la întîlnirea noastră cu Dumnezeu.

În primul caz, cînd Dumnezeu ni se descoperă în această complexă îmbinare de judecată și mîntuire, de condamnare și înviere, în acea clipă sîntem plini cu

această minune. Apoi însă intervine o întrebare cât se poate de concretă: Domnul mi-a propus prietenia Sa, îi sînt atît de drag, încît toată viața Sa și toată moartea Sa, și toată patima Sa este gată să mi-o dea mie și pentru mine; iar această jertfă este atît de mare, încît trebuie să-i răspund cu toate – dacă nu cu întreaga moarte, atunci, cel puțin, cu întreaga viață. Nu-mi cere oare prea mult? Dacă m-ar fi iubit doar așa, ușurel, i-aș fi putut răspunde la fel, cu o dragoste ușoară, cu o prietenie ușoară; dar dacă Dumnezeu mă iubește cu toată viața și cu toată moartea Sa, atunci trebuie să-i răspund, la rîndu-mi, cu toată viața și moartea mea; nu ar fi mai bine să mă ascund? Înfricoșător lucru este să cădem în mîinile Dumnezeului celui Viu (Evr. 10, 31). Dragostea poate fi la fel de înspăimîntătoare ca și ura, doar să înțelegem că nu o putem accepta fără a răspunde în același fel.

Aici întrebarea stă în fața fiecăruia cu toată acuitatea ei. Ne ascundem de dragostea Dumnezeiască, nu cugetăm la însemnătatea și măsura ei nu doar pentru că sîntem ușuratici și deșerți, ci și pentru că ne-ar fi groază să răspundem la fel. Dum-

nezeu vorbește în Evanghelie, îi auzim cuvintele, El spune: dacă vrei să crești în deplina măsură a omenității tale, dacă dorești să fii un om vrednic, iată-ți în față imaginea a ceea ce trebuie să devii... Și în loc să concepem asta ca o cutremurătoare imagine a frumuseții către care sîntem chemați, spunem: aceste porunci, aceste precepte divine sînt dator să încerc să le împlinesc... Și relația de dragoste reciprocă, toată relația noastră cu Dumnezeu o transformăm într-o încercare de a-i accepta poruncile, ca și cum ar fi niște ordine din exterior, și să le reducem la minim, să găsim o modalitate ca ele să fie mai puțin solicitante. Și atunci în loc de viață creștină avem o Evanghelie schilodită.

Iată trei întîlniri. Despre a patra nu voiesc să spun nimic mai mult decît ceea ce a spus în veacul al IV-lea Sfîntul Maxim Mărturisorul: omul este zidit ca cetățean a două lumi; prin trupul și sufletul său aparține pămîntescului, materialului, iar cu duhul – lui Dumnezeu. Și chemarea omului, mai întîi de toate, este să îmbine în sine aceste două începuturi; iar în al doilea rînd, găsind calea către Dumnezeu, să atragă după sine toată făptura. Aceasta e vocația noastră.

Vedem oare astfel lumea ce ne înconjoară? Sîntem oare căpeteniile acestei lumi în calea spre Împărăția lui Dumnezeu? Zidim noi oare cetatea pămîntească pe măsura celei Dumnezeiești? Avem oare față de lucruri, față de natură, față de lumea văzută pietatea cuvenită, ținînd seama de faptul că toată această materie s-a înrudit cu Dumnezeu prin întruparea lui Hristos?

Iată toate întîlnirile noastre. Sfîntul Si-meon Noul Teolog spunea: dacă voiești să ai rugăciunea curată, împacă-te cu tine, împacă-te cu aproapele, împacă-te cu lucrurile pe care le atingi... Să cugetăm la situația noastră, a fiecăruia: este oare o întîlnire între noi și Dumnezeu? Jinduim oare această întîlnire nu pentru a primi de la El mai mult decît ni s-a dat, ci pentru a ne înrudi cu El și a deveni glas al Său pe pămînt, privire îndurerată a Sa, mîini ale Sale? Găsim oare suficientă bărbăție pentru a intra în lăuntrul nostru, pentru a deveni integri și nu fărîmițați; pentru a depăși nu doar încordarea, ci și războiul dintre cuget și inimă, dintre voință și dorință, dintre trup și dreptate? Și cum privim la aproapele? Ne-am întîlnit oare vreodată chiar și cu cei mai apropi-

ați ai noștri? Și ce oare sîntem pentru această lume, sortită de Dumnezeu eternei fericiri: rău sau bine, căpetenii, călăi?

Individul și persoana.

Irepetabilitatea persoanei.

Autoafirmarea păcătoasă și dragostea.

Mai întîi aș vrea să definesc acel „eu” pe care trebuie să-l cunoaștem – fără asta nu vom putea găsi un limbaj comun și nu vom ști despre ce este vorba de fapt. Apoi, identificînd acest „eu” pe două căi diferite, voi încerca să arăt, în primul rînd, cît de important este să ne cunoaștem „eul” pentru a construi și a ordona viața noastră lăuntrică. În al doilea rînd, mă voi strădui să arăt calea spre autocunoaștere. Nu știu dacă voi reuși să ajung vreo concluzie, dar, în orice caz, vă voi oferi suficient material pe care îl veți putea utiliza în acest sens.

În plan duhovnicesc putem vorbi despre două aspecte ale „eului”: le voi numi pe fiecare cu termeni diferiți, pe care mă voi strădui apoi să-i definesc. Pe de o parte, „eul” ca individ, iar pe de alta, ca

persoană. Deosebirea terminologică este întemeiată atât practic, cât și teologic.

Individul este limita divizării, ceea ce nu mai poate fi împărțit, nu poate fi depășit fără a încălca integritatea făpturii umane. Dacă vom privi existența umană în general – tot neamul omenesc, sau un singur popor, sau o familie, sau orice alt tip de grup –, vom ajunge la momentul când vom avea în față individul, unitatea convențională a acelui socium. Dacă vom încerca să dividem mai departe, vom avea în față trupul mort și sufletul, dar acestea nu vor mai fi o ființă umană, o prezență. Este foarte important să înțelegem că individul, fiind limită a divizării, este și limită a dezintegrării – între ființe de același gen, dar și între el și Dumnezeu. În afara ariei acestei dezintegrări în raport cu Dumnezeu și cu semenii săi putem vorbi deja de persoană, la definirea căreia voi reveni mai jos.

Când vrem să definim, să descriem individul, o putem face doar în categorii comune pentru toți oamenii, dar al oamenilor pe care îi selectăm în grupuri conform unor sau altor criterii. Din punctul de vedere al înfățișării exterioare, putem vorbi despre statură, culoarea

părului, adică trăsăturile caracteristice: este înalt sau scund, blond sau brunet, are ochi de o culoare sau alta, este slab sau gras. Putem vorbi și despre timbrul vocii, despre calitatea minții sau a inimii, despre alte calități comparative cu semenii din jurul său; într-un final, descrierea noastră se va reduce la o enumerare de trăsături familiare pentru toți oamenii, iar oamenii vor fi grupați la fel cum este compus un buchet care se deosebește de alt buchet, deși conține același tip de flori. Și, în sfârșit, pentru a putea deosebi un individ de altul, folosim metoda contrastului; uneori e contrarietate, alteori – analogie, dar mereu persistă elementul diferențierii. Astfel, putem deosebi un individ de altul doar prin metoda comparației și a contrastului.

Există ca individ deoarece mă deosebesc profund de indivizii ce mă înconjoară. Anume în asta constă „ființarea individuală” a mea și, din clipa în care vorbesc de contrast, contrarietate, deosebire între calități comune tuturor, vorbesc despre distanța pe care o fixez între mine și alții. Este important acest moment, întrucât este un aspect al stării pătătoase, este ceea ce provoacă dezinte-

grarea și nu doar împiedică participarea la o unică armonie, ci naște și ceea ce, în limbaj psihologic, dar și teologic, înseamnă autoafirmare. Cunoaștem cu toții această stare când facem parte dintr-un oarecare mediu și pentru a nu fi striviți, nimiciți de acesta, trebuie să ne afirmăm împotriva presiunii și violenței exterioare. Această autoafirmare creează o stare și mai accentuată de dezintegrare prin expulzarea, negarea altuia, prin refuzul altuia, fapt proporțional cu refuzul de a fi înghițit, distrus, dăruit de altul, indiferent cine ar fi acest „altul”: un „altul” individual sau unul colectiv.

Persoana este cu totul altceva: acest termen nu corespunde cunoașterii empirice a omului; își are reperele în Sfânta Scriptură sau, mai exact, în aplicarea Sfintei Scripturi la definirea noțiunii de om și de Dumnezeu. Pentru persoană este caracteristic faptul că nu se deosebește de o alta prin contrast, contrarietate și autoafirmare – persoana e irepetabilă. O imagine exhaustivă a acestui fapt o avem, cred, în Revelație, unde se spune că în Împărăția lui Dumnezeu fiecăruia i se va da o piatră albă, iar pe piatră va sta scris un nume nou, neștiut de nimeni

afară de cel ce o primește (Apoc. 2, 17) și de Dumnezeu. Acest nume este ceva cu totul diferit de ceea ce înțelegem noi prin nume, prenume sau poreclă; toate aceste nume întâmplătoare pe care noi ni le dăm nouă înșine sau unii altora aparțin și ele sistemului de contraste și diferențiere. Numele despre care vorbește Revelația nu este însă întâmplător, el este persoana exprimată prin nume. Conform unei afirmații din tradiția evreiască, ale cărei rădăcini le găsim atît în Biblie, cît și în tradițiile născute de Biblie, numele și persoana sînt identice, dacă acest nume este pronunțat de Dumnezeu. Și, dacă dorim să ne imaginăm întreaga semnificație a numelui pentru persoana ce-l poartă, trebuie să spunem că acesta este același nume, puternic și creator, cu care Dumnezeu ne-a chemat din neființă către viață. Și, împreună cu aceasta, numele trasează legătura unică, irepetabilă, cu nimic comparabilă a persoanei cu Dumnezeu. Sîntem „neasemuți”, adică în afara oricăror criterii de comparație, întrucît nimeni nu seamănă nimănui. Fiecare dintre noi este un fenomen unic, exprimat printr-o relație irepetabilă cu Dumnezeu. Dar este într-adevăr irepetabilă și atît de neasemuită,

încît nu poate avea o expresie exterioară descriptibilă, este cea ce Apostolul Pavel numea „strălucire”. Așadar, atunci cînd voim să cunoaștem esența noastră profundă și „eul” nostru empiric trebuie să cugetăm în mod diferit, deoarece „eul” empiric este ființa care trăiește în mediul public și care este opoziționată altora – aici sîntem identificabili, întrucît sîntem relativ deosebiți –, iar această ființă o „surprindem” prin alte metode decît persoana. Nu cunoaștem ce înseamnă „persoană” în sensul său primordial tocmai din cauza catastrofei pe care o numim „căderea în păcat” și, în urma căreia, în loc să constituim o armonie compusă din ființe irepetabile, și nu autoafirmate sau opoziționante, o simfonie a cărei cheie este Dumnezeu, cunoaștem persoana doar prin prisma dezagregantă și tragică a individului.

Teologia ne descoperă imaginea persoanei desăvîrșite și a firii desăvîrșite doar la Dumnezeu; dar, chemarea noastră constă în aceea ca, prin Crucea lui Hristos, prin nevoință, prin urcușul ce ne transformă treptat în mădulare vii și desăvîrșite ale Trupului lui Hristos și în vii, înviați biserici ale Sfîntului Duh, să adunăm rea-

litatea persoanei și a firii, depășind și biruind contrarietatea și divizarea la care duce separarea pe criterii individuale.

Să comparăm deci ce și cum putem cunoaște despre „eul” individual pe de o parte și cel personal pe de alta. Momentul principal îl constituie aici, după cum am mai spus, contrarietatea, opoziția ce stă la originea diferențierii indivizilor. Iar noi nu numai că moștenim această opoziție, născîndu-ne deja cu germenii ai individualizării, detașării de Dumnezeu și de oameni, ci o și consolidăm pe parcursul întregii noastre vieți, întrucît considerăm că opoziționînd cu alții ne oferim, ne consolidăm sau pur și simplu ne afirmăm individualitatea. Și cu cît mai mult facem asta, cu atît mai banală ne devine individualitatea și mai puțin pregnantă existența. Cu cît mai complex opoziționăm, cu atît mai multe calități comune acumulăm, mai puțin personale, mai puțin originale, în pofida iluziei că prin contrarietate atingem originalitatea și exclusivitatea. Știți cu toții cît de ușor e să o faci pe excentricul și cît de monotona este excentricitatea; modalitățile de a deveni un excentric sînt foarte limitate. Același lucru îl putem spune despre toate rezultatele pă-

catului, adică despre lucrarea demonică și risipirea noastră interioară, întrucât păcatul este monoton și, epuizând rapid toate posibilitățile, ne întoarcem mereu spre unele și aceleași fapte.

Acestei opoziționări trebuie să-i acordăm o atenție aparte dacă voim să ne cunoaștem pe noi înșine, trebuie să vedem, mai întâi de toate, una dintre consecințele ei, și anume: în raport cu societatea, fie aceasta societate laică sau mistică, după cum este Biserica, ne identificăm pe criteriul de negare al celuilalt. Autoafirmarea este mereu echivalentă cu negarea și expulzarea altuia. Din momentul în care acceptăm pe cineva nu mai sîntem în stare să ne afirmăm afît de categoric și imperativ, nu mai putem să-l ignorăm pe celălalt și să-i negăm prezența reală, deplină. Pentru noi ar fi echivalentul autoexcluderii. Iar cuvintele lui Sartre „iadul sînt ceilalți” le putem înțelege anume în acest sens: aceștia sînt toți acei „ceilalți” care ne înconjoară inevitabil, de care nu ne putem ascunde, care ne sînt impuși fără milă, în timp ce noi înșine dorim să ne impunem lor într-un mod în care ei să devină periferici, iar noi, fiecare dintre noi – centru abso-

lut, să obținem încrederea și liniștea de care se bucură punctul central în comparație cu periferia.

Așadar, autoafirmarea echivalează cu negarea celuilalt. Autoafirmarea este însă și refuzarea de către individ a capacității înseși de a iubi, căci a iubi înseamnă a recunoaște în altul existența lui în sine, a recunoaște, ca să zic așa, actualitatea altuia; a recunoaște că celălalt este radical, pe deplin, pînă la capăt deosebit de mine; a-l recunoaște ca existență factuală și a-l concepe nu ca pe un pericol, ci ca pe o realitate benefică, ca participant al armoniei comune a universului, și a ne comporta cu el ca atare, adică cu respect, cu cinste, aș spune chiar cu închinare – în sensul acelei considerări ce naște în noi dorința și voința de a-i sluji pe deplin. A iubi pe cineva este mai întâi de toate a recunoaște dreptul său la existență, de a-i oferi „dreptul la cetățenie” și a ne poziționa în raport cu el spre periferie, ca apoi, de la această periferie, să tindem spre el, tot mai mult uitînd de sine.

Cît de imposibile ni se par toate acestea, mai cu seamă în forma în care vorbesc eu! Știm cu toții însă că sîntem mereu înconjurați de oameni a căror exis-

tență aproape că nu o observăm; pentru noi ei sînt mobilă; mobilă greoaie, masivă, care ne stă mereu în cale și de care ne poticnim dacă nu o ocolim. Adesea numim relații interumane ceea ce ar trebui numit, pe bună dreptate, poticniri. Dacă nu reușim să manevrăm la timp, ne poticnim, ne lovim, dar nu ne observăm unul pe celălalt. Singurul lucru pe care îl vedem este un oarecare volum, un oarecare obstacol ce ne împiedică să ne urmăm traiectoria; și această traiectorie, dacă nu e o simplă trecere dintr-un punct în altul, ci calea vieții mele, adică ceea ce voiesc să fac, atunci celălalt este un pericol, o piedică la ceea ce vreau să devin.

În relațiile de prietenie însă, ca să nu mai vorbesc de dragoste, observăm ceva total diferit. Totul începe din momentul cînd cineva care a ocupat în preajma noastră doar un volum, o prezență indecisă, capătă față, o față unică în felul său. Dacă descoperim în acea față posibilitatea unor relații, atunci încetăm să mai fim centri în jurul cărora se învîrt sateliți. Sîntem aproape de la egal la egal. Spun „aproape”, întrucît va mai fi nevoie de mult timp ca să depășim sentimentul că centrul, totuși, sînt eu. Dacă e să

luăm categorii simple, de genul „Eu te iubesc pe tine”, atunci „Eu” e ceea ce se scrie cu majusculă, „iubesc” indică o punte de legătură, iar „tine” este ceva încă în genere relativ, nedefinit. Cred că întreg procesul care ar trebui să ne lege de cineva constă în următoarele: observăm treptat că „Eu” și cu „Tine” capătă valențe tot mai apropiate pe măsură ce „iubesc” încetează de a mai fi o punte de trecere ce unește două pronume, ci capătă posibilitatea și capacitatea de a schimba relația însăși. Există momente în care relațiile sînt într-atît de echilibrate, încît cel ce iubește îl simte cu aceeași deplină intensitate cu care se simte pe sine, îi oferă valoare și însemnătate; iar apoi, dacă sentimentul devine și mai profund, dacă în noi crește conștiința celuilalt, survine un moment în care realizăm că am devenit periferie, iar el – centru într-o relație dinamică cu noi.

Vă amintiți începutul Evangheliei lui Ioan, unde se spune „Cuvîntul era la Dumnezeu”? Grecesul *pros*, pe care îl traducem „către” sau „la” nu este static, e un termen dinamic: „spre”, „pentru”, „îndreptat spre”, „adresat către”, „tîns la”. Relația aceasta nu e o relație dintre

doi oameni care privesc unul la celălalt; este relația dintre Unul, absolut central, și Altul, care există doar pentru primul, doar îndreptat spre acesta, doar în raport cu acesta. Aici putem vorbi despre o dragoste în care „eul” din „eu te iubesc” s-a îngustat într-atît de mult, încît există doar obiectiv, căci subiectiv omul a uitat cu desăvîrșire de sine. Acum are importanță și cuvîntul „iubesc”, în care e cuprins și „eul”, căci centrul a devenit „tu” – „altul”.

Cînd încercăm să găsim măsura „eu-lui” individual, primul lucru de care trebuie să ne întrebăm este următorul: în ce sens pot spune că-i iubesc pe cei pe care îi iubesc? Nu vorbesc despre cei pe care nu-i iubesc – sînt o legiune; nu vorbesc nici despre cei pe care îi iubesc doar pentru că sînt departe și nu prezintă o povară pentru mine – e ușor să-i iubești pe cei de peste nouă mări și este foarte greu să-ți iubești vecinul care vrea să asculte radioul cînd tu vrei să dormi. Așadar, mai întîi să ne punem întrebarea: spun că-mi iubesc soția, fiica, fratele, pe cutare sau cutare. Ce înseamnă asta? Îl iubesc la fel cum iubesc căpșunile cu frișcă? Altfel spus, mă alimentez cu el, îl

devorez pe zi ce trece, îl încătușez și-l sorb ca un vampir? Atunci, desigur, prezența lui va fi pentru mine prețioasă, nu mă voi putea descurca fără el, îmi este necesar pentru propria mea viață. Asta putem spune? Dacă sîntem sinceri, trebuie foarte adesea să confirmăm – da, anume asta. Și nu e nimic straniu în faptul că cei care au devenit jertfele iubirii noastre se roagă la Dumnezeu să fie iubite mai puțin. Este important să înțelegem asta, căci dacă ne devine limpede faptul că avem un comportament de pradă față de cei pentru care avem cele mai bune intenții, ce să mai spunem de ceilalți? În acest caz putem înțelege, desigur, de ce dușmanii noștri au mai mult noroc decît prietenii: pe primii, cel puțin, îi lăsăm în pace!

Iată primul moment: să ne străduim să înțelegem, să apreciem calitatea bunăvoînte, prieteniei, dragostei ce ne leagă cu cei de care sîntem atașați sufletește. Apoi să ne punem întrebarea cu privire la legătura de excludere, de opoziție existentă între noi și ceilalți, și veți vedea atunci cît de mult tindem spre autoafirmare, în ce măsură chiar și cele mai apropiate, sincere, prietenești relații ce leagă doi oameni

sînt relații de interexcludere: „Ține-te la un pas de mine, mi-e teamă să mă amestec cu tine, mi-e temă să dispar, să nimesc în captivitatea dragostei tale, vreau să rămîn eu însumi!”

Despre autocunoaștere

**Acceptarea sinelui propriu.
Atitudinea față de Evanghelie.**

Să măsurăm elementul de opoziție în noi înșine. Examinîndu-ne în acest sens sau în raport cu alt detaliu al individualizării noastre, sîntem în stare să facem raționamente de-a dreptul diavolești. În esență, ele constau în următoarele: tot ceea ce este în mine atractiv, tot ceea ce-mi place la mine constituie adevăratul meu „Eu”. Iar ceea ce este urît, respingător, sau ceea ce alții găsesc în mine urît și respingător ceea ce provoacă tensiune în privința celor din jur le percep ca pe niște pete, ca pe ceva introdus, strecurat din afară. De exemplu, oamenii spun adesea: „Eu aspir din toată inima către altceva, însă circum-

stanțele vieții m-au făcut să fiu așa cum sînt”. Nu. Circumstanțele vieții doar ți-au descoperit ceea ce ești. În corespondența lui Macarie¹, unul dintre stareții de la Optina, există vreo două-trei scrisori adresate unui negustor din Petersburg, care îi scria: „De la mine a plecat servitorul și mi s-a propus să iau în loc o fată de la țară. Ce mă sfătuiești, s-o iau sau nu?” Starețul îi răspunde: „Desigur, ia-o”. Peste ceva vreme negustorul iar îi scrie: „Părinte, permiteți-mi să o alung, căci e un adevărat demon; din momentul în care a pășit aici am accese frecvente de furie și mi-am pierdut orice cumpăt”. Starețul îi răspunde: „Nici să nu te gîndești s-o alungi. Pe acest înger ceresc ți l-a trimis Dumnezeu pentru ca tu să vezi cîtă răutate ai în tine, răutate pe care vechea slugă nu a putut niciodată să ți-o scoată la iveală”.

Și mi se pare, iată, că dacă ne vom scruta interiorul cu toată seriozitatea, nu vom mai putea spune: tot ce e virtuos, frumos și armonios sînt eu, iar toate celelalte sînt pete ale întîmplării, ce nu au

¹ Cuviosul Macarie de la Optina a fost canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă în anul 1988.

nimic în comun cu mine, ele pur și simplu s-au lipit cumva pe piele. În realitate însă, acestea nu s-au lipit de piele, ci zac în străfundurile ființei noastre. Dar nu ne place acest lucru și-i acuzăm pe toți laolaltă, dimpreună cu circumstanțele vieții. De cîte ori am auzit la mărturisire: „Iată toate păcatele mele” –, apoi cel ce se căiește își trage cîteva clipe sufletul (păcatele, de obicei, sînt enumerate dintr-o răsufare) și pronunță o pledoarie întreagă în care demonstrează că, dacă circumstanțele vieții pe care i-a dat-o Dumnezeu ar fi fost altele, atunci nu ar fi avut, în genere, nici un păcat. Și adesea ceva de genul: „Sînt vinovat, dar ce vreți? Am soacră, am ginere, am una, am alta, am reumatism și artrită, am suferit de revoluției ruse ș.a.” Uneori, după ce omul își termina povestea și aștepta deja rugăciunea de dezlegare, spuneam: „Îmi pare rău, dar mărturisirea este o împăcare reciprocă. Așadar, înainte de a vă oferi dezlegare în numele lui Dumnezeu, puteți oare să confirmați că îi iertați lui Dumnezeu toată paguba, tot răul pe care vi l-a adus, toate circumstanțele prin care El v-a silit să nu fiți un sfînt?” Oamenilor, de obicei, nu le place

această întrebare; dar este un adevăr și este foarte important să ne acceptăm așa cum sîntem în întregime. Și nu o vom face dacă vom continua să gîndim că noi sîntem doar ceea ce e frumos, iar de restul este vinovat Dumnezeu (cel mai adesea Dumnezeu, și nu diavolul, deoarece Dumnezeu trebuia să i se opună diavolului cînd acesta voia să facă vreun rău, cel puțin în ceea ce ne privește!).

Ce să facem, așadar? Sîntem în stare să găsim vreo inspirație, vreo susținere în lucrarea ce rezultă din cele văzute mai sus?

Desigur. Acest „desigur” se bazează, pentru mine, pe două momente. În primul rînd, acea descriere cutremurătoare a experienței lăuntrice din jurnalul lui Ioan de la Kronstadt. El spune că Dumnezeu niciodată nu ne va permite să vedem răul din noi pînă nu va avea încrederea că nădejdea și credința noastră sînt suficient de tari ca să rezistăm la această priveriște. Afîta timp cît încă nu ne ajunge credința, ne lasă într-o relativă necunoaștere; El ne oferă doar posibilitatea să dibuim pericolul în amurgul nostru interior. Atunci cînd credința noastră

devine tare și vie, iar nădejdea suficient de puternică pentru a vedea urîciunea, ticăloșia ce zace în noi fără să ne zdruncinăm, atunci ne dă să vedem ceea ce vede El – însă doar în măsura credinței și a nădejdii noastre. Așadar, iată o revelație dublă din care putem extrage un folos real. În primul rînd, constatarea unui fapt: pînă acum mă consideram afît de răbdător, iar acum a venit această fată de la țară și-mi descoperă toată nerăbdarea, brutalitatea și nestăpînirea. Pe de altă parte însă, dacă Dumnezeu mi-a permis să văd, înseamnă că El știe că acum sînt în stare să mă isprăvesc cu această problemă, știe că pot învinge ispita și că pot să mă schimb lăuntric.

Al doilea moment se bazează pe cuvintele Cuviosului Serafim de Sarov, care spune că este extrem de important să ne vedem pe noi înșine în întregime, adică nu doar ceea ce este frumos în noi, ce răspunde chemării către viața veșnică, ci și toate celelalte. Căci ceea ce deja este în consonanță cu Hristos, cu Dumnezeu, ceea ce deja aparține Împărăției nu mai prezintă, într-un oarecare sens, interes pentru noi. Este important ca și pe celelalte – fie pustie, fie hățiș – să le

transformăm în grădină a Raiului. Și aici, depărtându-ne de imaginea adusă de Cuviosul Serafim, aş vrea să subliniez faptul că trebuie să ne concepem ca pe o materie primă pe care Dumnezeu ne-a dat-o în mâinile noastre și din care putem crea o operă de artă, ce va intra ca parte componentă în Împărăția armoniei, a frumuseții, a dreptății, a adevărului. În acest sens trebuie să avem concentrarea și claritatea privirii unui pictor. Opera de artă este determinată de doi factori: în primul rând – de concepție, și în al doilea – de materialul aflat la îndemână. Nu poți face două opere de artă identice din materiale diferite. Dacă vă veți propune să faceți o cruce din fildeș, nu veți lua granit pentru asta, și dacă doriți să faceți o cruce celtică nu veți începe să ciopliți în marmură grecească, întrucât ceea ce doriți să exprimați poate fi exprimat doar în limitele materialului caracteristic. Astfel, dacă nu sînteți un încăpățînat incurabil, disperat (atît pentru Dumnezeu, cît și pentru sine și ceilalți), și țineți în mînă doar un singur fel de material, atunci întrebarea nu va fi: „Cum să fac marmură din fildeș sau granit dintr-o despicătură de lemn?”; ci, privind mate-

rialul, veți spune: „Ce operă aş putea face din ceea ce am la îndemână?”

Tot astfel ar trebui să procedăm și în viața noastră interioară. Trebuie să învățăm să privim cu o privire înțeleaptă, pătrunzătoare, cu cît mai mult realism posibil, cu cel mai viu interes către materialul ce ne stă în față, pentru că putem construi numai din el. Dacă sînteți Petru, atunci nu sînteți Antonie, și orice nu ați face nu veți deveni nicicînd Antonie. Este o vorbă: „La Judecata de Apoi nu te va întreba nimeni dacă ai fost Sfîntul Petru, ci dacă ai fost Petia.”¹ Nimeni nu vă cere să fiți ceea ce nu sînteți, vi se va cere însă să fiți ceea ce sînteți. Dacă nu veți accepta materialul în întregime, nu vă va reuși nimic. Să nu vă imaginați că dacă vă ocupați de cultivarea minții și a percepției, adică de jumătate din individualitatea voastră, veți putea crea un om integru, armonios. La un moment dat vă veți da seama că nu v-a reușit, atunci însă veți avea deja în față o pozitură, o statuie neterminată și o grămadă de material nefolosit. Și gata.

Și aici e nevoie de credință și bărbăție. Mai întîi de toate, credință în sensul în

¹ Petia – diminutiv folosit de ruși pentru Petru.

care am mai vorbit: Dumnezeu ne dă să vedem doar ceea ce putem suporta; și bărbăție: nimănui nu-i face mare plăcere să-și vadă hidoșenia sa. Vă amintiți poate cuvintele Sfântului Vincent de Paul în fața oglinzii, auzite întâmplător de tatăl său: „Doamne, sînt prea pocit pentru oameni, dar poate Tu mă vei primi așa cum sînt?” Poate sînt prea urît pentru lume, însă sînt dorit de Dumnezeu, căci altfel El nu m-ar fi chemat spre ființare, nu ar fi săvîrșit acest act al creației, act riscant, prin care m-a chemat la viață anume pe mine, și nu doar pentru o perioadă scurtă de timp, ci pentru vecie.

Și pe de altă parte, atunci cînd dorim să întemeiem relații cu oamenii din jurul nostru trebuie să fim reali – putem avea unii cu alții relații ziditoare, profunde doar dacă eu sînt real și cel ce-mi stă în față este real. Această realitate trebuie să cuprindă întreg omul, nu trebuie să ne mulțumim cu o realitate parțială.

Ce vreau să spun cu asta? Atunci cînd, fiind copii, sîntem chemați în cabinetul directorului la muștruluiială pentru șotiile făcute, vedem doar funcția de director. Nu e un om, ci e un director, la fel cum ar fi fost și un polițist, un func-

ționar, un procuror sau un medic. Nici nu ne trece prin minte că în el există și altceva. Are Evtușenko o poezie foarte bună, în care descrie profesorul văzut cu ochii unui elev. Elevul îl urmărește și se întreabă: „Ce se întâmplă, ce e cu el astăzi? Tocmai a comis două greșeli la înmulțire, a rupt creta, s-a oprit și a șters totul, deși ne spusese să copiem” –, și tot așa. La sfîrșitul poeziei vedem profesorul ieșit în curte, uitînd să-și ia paltonul și pălăria. Și ultima frază: „Pe profesor l-a părăsit soția”. Aceasta e o stare comună, anume astfel ne situăm față de alții și astfel îi situăm pe ceilalți față de noi. Dacă nu o vom schimba, nu vom deveni realitate, nici ceilalți nu vor fi realitate. Nu ne putem întîlni cu o ființă iluzorie, cu ceva mai mic decît individul care deține totuși o realitate, chiar dacă e o realitate bolnăvicioasă, închisă, lipsită de orice anvergură. E la fel de adevărat și în relația cu Dumnezeu, căci, la fel cum vedem doar profesorul, venind la Dumnezeu adunăm niște frînturi de cunoștințe, niște noțiuni despre El și ne așezăm la rugăciune nu în fața Dumnezeului celui Viu, ci în fața unui idol cules din imagini și noțiuni, veritabile doar în măsura în care fiecare imagine sau noțiu-

ne corespunde întrucâtva cu Dumnezeu, dar care devine piedică din clipa în care ne spunem: iată-l pe Dumnezeu.

Atitudinea față de persoană este cu totul alta. Tocmai spuneam că aici e o altă chestiune: problema nu constă în a ne privi ca persoană, căci nu putem face asta. Persoana este ceea ce sîntem chemați să devenim depășind individul, pe care îl putem examina empiric în noi. Persoana poate fi descoperită doar în Cel ce o cunoaște, adică doar în Dumnezeu. Persoana din noi conține chipul Dumnezeului Viu. Din exterior această persoană este văzută ca individ. Iată o analogie pe care aș vrea s-o aduc aici: sîntem pînza unui maestru, renovată secol de secol, pînă a devenit de nerecunoscut. Am devenit o caricatură a chipului lui Dumnezeu. Dacă veți prezenta pînza unui expert, acesta o va examina atent și va spune: sprînceană și o parte de față aparțin cu siguranță aceluia maestru, iar toate celelalte – nu. Atunci, cercetînd această sprînceană – tehnica, vopselele, mișcarea desăvîrșită a penelului –, încercați să desprindeți, strat după strat, tot ceea ce e suprapus. După ce-l veți curăța pe primul, veți spune: este mai profund decît

anteriorul, dar încă nu e mîna maestrului; e fals în comparație cu această sprînceană, cu această gamă de culori ce aparține, incontestabil, maestrului... Și astfel, treptat, vom reuși să curățăm pînza, eliberînd-o de deformațiile acumulate.

Acest lucru trebuie să-l facem și cu noi. Cum? Apostolul Pavel ne sfătuiește să ne găsim pe noi în Hristos și pe Hristos în noi. În contextul nostru acest lucru poate părea o adevărată provocare: cum poți să-l găsești pe Hristos acolo unde El nu e, întrucît e acoperit cu desăvîrșire de straturile distorsionante? Vă pot oferi un sfat simplu, pe care-l puteți încerca și care, mi se pare, poate aduce roade. Cînd citiți Sfînta Scriptură, mai cu seamă Evanghelia, dacă sînteți sinceri și dacă vă așezați de la bun început într-o poziție cucernică, dacă spuneți: tot ce voi găsi aici este adevărat, căci asta spune Dumnezeu, iar eu trebuie să încuviințez și să susțin, căci astfel voi ocupa o poziție bună în perspectiva Judecării, dacă veți fi onești față de voi înșivă, veți descoperi în Evanghelie trei feluri de lucruri: unele care nu ne ating prin nimic, și în acest sens sîntem gata să afirmăm că, dacă așa spune Dumnezeu, înseamnă

că exact așa stau lucrurile. Nu ne mișcă, întrucît nu le găsim aplicare în viața noastră și nu prezintă, prin urmare, nici un pericol pentru confortul nostru și refuzul nostru de a urma Evangheliei. Sînt și alte locuri la care, dacă sîntem iarăși sinceri, vom spune: la asta nu pot să merg... Am o enoriașă sinceră. Citeam odată o lecție despre poruncile Fericirii, după care ea s-a apropiat de mine și mi-a spus: Vlădică, dacă numiți asta fericire, fie-vă ea dumneavoastră. Flămînd, înghețat, părăsit și gonit – nu vreau... Dacă ați avea cel puțin un sfert din sinceritatea acestei femei, veți descoperi că respingeți trei sferturi din Evanghelie – și încă nu sînt pesimist.

Să luăm un exemplu: Hristos ne descoperă un Dumnezeu vulnerabil, lipsit de apărare, învins și disprețuit. Însuși faptul de a avea un asemenea Dumnezeu nu e cel mai plăcut. Dar dacă ne mai și spune: „Ți-am dat exemplu, ia și urmează-l”, – atunci chiar vrem să spunem „nu!” Păi, spuneți!

Or, nefiind întunecați în întregime, și dacă sîntem sinceri în ambele sensuri, adică nu ne împotrivim atracției Evangheliei și sîntem gata de a ne expune pe-

ricolului, vom găsi și cîteva locuri în ea, două trei fraze, în urma cărora se luminează cugetul, se aprinde inima, voința se adună în dorința de a urma cuvîntului, căci într-atît de minunat, de adevărat, de desăvîrșit și într-atît de mult corespunde cu ceea ce avem și noi profund, încît însuși trupul parcă cere grabnic o pornire la drum. Subliniați acele locuri; cît de rare ar fi, ele sînt locurile unde deja corespundeți lui Hristos, unde ați descoperit printre straturile suprapuse o insuliță a pînzei inițiale, ați descoperit mîna maestrului. Și țineți minte: din moment ce veți face această descoperire, nu veți mai avea nevoie de a vă lupta cu firea pentru a vă apropia tot mai mult de duhul evanghelic; e suficient să vă urmați firea, dar deja firea veritabilă, nu cea falsă, adăugită, ci trăsăturile pictate de mîna maestrului.

Chestiunea nu constă în a face totul potrivit celor ce le dorim (creștinii numesc asta adesea „a fi virtuos”: cu cît mai mult vreau să fac asta, cu atît mai virtuos este să nu o fac), ci în a spune: iată un punct-două în care am găsit ce este în mine veritabil. Vreau să fiu eu însumi în cel mai adevărat chip... Faceți astfel și,

cînd o veți face atent, cu bucuria de a fi și a deveni tot mai mult ceea ce sînteți, veți întrezări și o altă fișie de lumină, un loc similar, înrudit cu cele cîteva cuvinte ce v-au frapat inițial. Treptat, pînza se curăță, apare ba o trăsătură, ba o pată de culoare... Și tot mai mult vă va cuprinde Evanghelia, însă nu ca o armată de ocupație ce vă cucerește prin violență, ci printr-o acțiune eliberatoare, în urma căreia tot mai mult deveniți ceea ce sînteți. Și descoperiți faptul că a fi tu însuși înseamnă a fi după chipul și asemănarea Celui ce a voit să fie după chipul și asemănarea noastră, pentru a ne mîntui și a ne schimba.

Așadar, iată două căi diferite, dar corelate, ale autocunoașterii: cunoașterea „eului” ca *individ*, care se autoafirmă, se opoziționează, care îl respinge și îl neagă pe celălalt; a „eului” ce nu dorește să se vadă în întregime, întrucît se jenează și se teme de infirmitatea sa; a „eului” ce nu voiește să devină real, căci a fi real înseamnă a te pune în fața judecății lui Dumnezeu și a oamenilor; a „eului” ce nu vrea să asculte ce spun despre el oamenii și, mai cu seamă, ce spune despre el Dumnezeu, Cuvîntul lui Dum-

nezeu. Iar, pe de altă parte, *persoana*, care-și găsește satisfacția, plinătatea și bucuria doar în descoperirea chipului său primordial, a chipului desăvîrșit ce se eliberează, înfloarește, se deschide – adică se regăsește tot mai mult – și prin aceasta distruge tot mai mult individul, pînă cînd în acesta nu va rămîne nimic opozițional, nimic autoafirmativ, ci doar persoana – ipostaza –, care este relație, persoană ce va fi mereu doar stare a dragostei celui ce iubește și a celui ce este iubit. Persoană care este eliberată din captivitatea individului și intră din nou în armonia ce se cheamă Dragoste Dumnezeiască.

Despre smerenie

Falsa smerenie. Mîndria și slava deșartă. Trei voințe ce acționează de-a lungul istoriei: Dumnezeiască, demonică și omenească. Smerenia ca împăcare. Smerenia în fața frumuseții dumnezeiești.

Să vorbești despre smerenie a fost totdeauna dificil, întrucît cu adevărat poate vorbi despre smerenie doar cel ce s-a smerit. Cîte ceva însă se poate spune, pentru a identifica o oarecare direcție.

Cînd gîndim la smerenie, în cea mai mare parte gîndim la comportamentul unui om pe care toți îl laudă și-l vorbesc de bine, iar acesta încearcă să-i convingă că nu e așa; sau la comportamentul omului care, atunci cînd gîndește că a făcut ce-

va bun sau drept, alungă de îndată acest gând, din teamă să nu cadă în mândrie. Ambele mi se par incorecte nu doar față de sine, ci și față de Dumnezeu: a considera că, odată ce am spus ceva sau am făcut, acest lucru deja nu poate fi bun sau că a recunoaște ceva bun în propria persoană duce la mândrie este greșit. E nevoie aici de o reorientare. Dacă Dumnezeu mi-a dat să vorbesc ceva adevărat, bun, drept sau să fac ceva vrednic de El și de mine ca om, trebuie să învăț să-I mulțumesc pentru asta. Să n-o iau, desigur, ca pe un merit personal, dar nici să nu neg fapta în sine, ci să ne repliem de la mândrie și slavă deșartă spre o recunoștință plină de mirare și duioșie.

E primul lucru care trebuie spus despre smerenie, întrucât e primul obiectiv ce ne stă în față. Falsa smerenie este unul dintre cele mai distructive lucruri; ea duce la negarea binelui pe care îl deținem în sine și este, pur și simplu, nedreaptă față de Dumnezeu. Dumnezeu ne dă și cuget, și inimă, și bunăvoință, și circumstanțe, și oameni cărora le putem face bine; și binele acesta trebuie făcut cu conștiința faptului că este un bine, însă că nu este de la noi, ci este dat de la Dumnezeu.

Al doilea: pe partea cealaltă a balanței se pun, de obicei, mândria și slava deșartă. Însă între acestea două este o foarte mare diferență.

Un om cu adevărat mîndru este cel ce nu recunoaște asupra sa nici un fel de lege, nici a lui Dumnezeu și nici omenească; acesta își este sieși lege. În viața Avei Dorothei avem o povestire despre o vizită a sa la o mănăstire, unde i s-a spus că viețuiește acolo un monah tînăr, care este întruchiparea smereniei: nu se mînia niciodată, nu se revolta, nu se împotriva cu nimic atunci cînd era înjosit și ocărit. Experimentatul Dorothei nu a crezut și l-a invitat pe tînăr la el. „În ce chip reușești, în pofida tinereții tale, să nu te revolți atunci cînd ești înjosit, ocărit, jignit?”, întrebă starețul. Tînărul monah răspunse: „De ce m-aș revolta la lătratul unor cîini?” Starea sufletească a acestuia era nu smerenia și împăcarea, ci libera opinie, nesupusă nu doar condamnării oamenilor, ci nici măcar judecății lor. Nu-l interesa ce spun alții despre el, își era sieși judecător și măsură a tuturor lucrurilor. Reiese de aici că și Judecata Dumnezeiască este concediată, rămîne doar cea proprie. Este starea de

singurătate extremă; starea în care omul nu mai are Dumnezeu și nu mai are judecată în afara sa.

Slava deșartă, altfel spus – vanitatea, se deosebește mult de mândrie. Ea se rezumă la o dependență deplină de părerea și judecata omenească, însă nu și de cea divină. În această stare omul caută laudă, încuviințare, și cel mai umilitor fapt e că cerșește ovații chiar și de la cei cărora nu le respectă cîtuși de puțin părerea, vrea doar să fie lăudat. Și în momentul cînd cineva începe să-l laude sau pur și simplu să-l încuviințeze, cel ce laudă capătă brusc diverse calități intelectuale și sufletești, se transformă în ochii lui în judecător priceput și drept. Mai există aici o latură: dacă începe să tragă nădejde că cineva îl va lăuda, acest om va căuta să fie lăudat nu doar pentru cele mai înălțătoare, nobile și vrednice de Dumnezeu fapte, ci pentru orice, la înțimplare. Într-o ultimă instanță devenim tot mai mărunți, întrucît căutăm încuviințare pentru orice, doar-doar să fim lăudați; și sîntem judecați de oameni necugetați, ce nu au nici un criteriu Dumnezeiesc al judecății și ne laudă, de obicei, pentru fleacuri. Astfel, omul vanitos de-

pinde totalmente de părerea și încuviințarea omenească; mai mult ca atît, acesta se mulțumește cu lucruri mărunte, neînsemnate, doar pentru a căpăta, prin ele, lauda rîvnită.

Smerenia este cu totul altceva. Nu este o simplă absență a vanității: lipsa vanității este, cum s-ar spune, un produs secundar al smereniei. De asemenea, nu este doar o lipsă a mîndriei, adică a unei autoizolări depline, integrale, chiar dacă această izolare se sparge de smerenie.

Smerenia, dacă e să vorbim de etimologia rusă¹ a termenului, începe din momentul în care intrăm în starea unei păci interioare: a împăciuirii cu Dumnezeu, cu conștiința și cu oamenii a căror judecată o exprimă pe cea a lui Dumnezeu; este deci o împăcare, o împăciuire. În același timp, este o împăcare cu toate circumstanțele acestei vieți, e starea omului care, orice s-ar întîmpla, le primește ca din mîna lui Dumnezeu.

Cred că trebuie să mă explic. Unul dintre părinții Bisericii spunea că toate evenimentele istorice la scară universală

¹ *Smirenje* (rus.) are ca rădăcină cuvîntul *mir*, ce poate fi tradus atît ca *lume*, cît și ca *pace*.

sau în ceea ce privește viața fiecăruia dintre noi, sînt determinate de corelația dintre trei voințe: *voia lui Dumnezeu*, mereu bună, atotputernică, însă care și-a fixat drept limită libertatea omenească de a alege; *voința satanică*, mereu malefică, însă nu atotputernică, incapabilă de a produce răul nemijlocit, întrucît diavolul nu este stăpîn peste făptură; și, între acestea două, *voința omenească*, mereu îndoiioasă, care răspunde atît apelurilor Dumnezeiești, poruncilor și rugămintelor lui Dumnezeu, cît și intrigilor satanice, falselor promisiuni, atracției către rău, pe care omul o simte în sine. Apostolul Pavel spune că deosebește în sine însuși două stihii: legea vieții veșnice, ce tinde spre Dumnezeu, și legea stagnării, legea care duce către distrugere, către degradare. Aceste stihii sînt în fiecare dintre noi. De aceea, între influența voii Dumnezeiești și a celei satanice nu facem mereu alegerea cea bună: ezităm, facem adesea alegerea greșită, dar uneori și pe cea bună.

Nu orice eveniment poate fi definit ca act al voii lui Dumnezeu. De obicei, situația este mult mai complexă, după cum omul este sau lucrător al voii lui

Dumnezeu, sau conductor al voinței rele satanice. Însă chiar și în fața celei mai întunecate, celei mai feroase situații Dumnezeu ne poate spune: exact aici trebuie să aduci lumină, în această zonă a urii trebuie să aduci dragoste, în acest haos trebuie să faci armonie; sau: locul tău este acolo unde voința satanică acționează cel mai distructiv, cel mai hotărît... În acest sens părinții Bisericii priveau situațiile în care se aflau ca act al voinței lui Dumnezeu, nu în sensul că Dumnezeu ar fi înrăutățit în mod intenționat situația, ci că anume acolo era locul lor.

Împăcarea interioară cu circumstanțele nu înseamnă că trebuie să-i considerăm pe toți din jurul nostru a fi oameni buni, ci că locul nostru este printre ei pentru a le aduce ceva.

Dacă etimologia termenului slav ne duce cu gîndul la împăcare, liniște interioară, și proveniența latină a termenului *humilitas* descoperă noi sensuri ale acestui cuvînt. *Humilitas* provine de la *humus*, pămînt roditor adică, sau pur și simplu pămînt. Exprimîndu-ne alegoric, vedem pămîntul, iată, tăcut, întins sub cer; primește deopotrivă și ploaia, și soarele, și semințele, cu aceeași neîmpotri-

vire; primește bălegarul și tot ceea ce aruncăm din viața noastră; în el se înfige plugul și-l rănește adânc, iar el stă tăcut, primindu-le pe toate și aducând rod. După cum au spus unii gânditori, smerenia este starea sufletului omenesc care primește tăcut, supus, orice i se dă și din tot ce i se dă aduce rod.

Așadar, căutînd smerenie, e binevenită întrebarea: cum privim la faptul că Dumnezeu ne trimite într-o situație sau alta? Cu împăcare lăuntrică sau cu protest, sau selectiv? „Nu vreau asta, vreau alta – de ce m-ai trimis aici? Eu vreau bine, trebuie să mă trimiți într-o atmosferă unde să roiască doar oameni buni, care să mă inspire, să mă ajute, să mă poarte pe brațe; de ce mă trimiți acolo unde totul e beznă, totul e rău, totul e lipsă de armonie?”

E reacția noastră obișnuită și este un indiciu al faptului că reacția noastră nu e una smerită. Iar cînd spun „smerită” nu am în vedere sentimentul împăcării cu înfrîngerea: „Ce să faci, cu Dumnezeu nu te pui, mă voi smeri...”. Nu sentimentul înfrîngerii, ci smerenia activă, împăcarea activă, lumea interioară activă fac din noi soli și apostoli, oameni trimiși în

lumea întunecoasă, grea și amară, care știi că acolo le este locul firesc și acolo vor agonisi harul.

Continuînd tema pămîntului: Teofan Zăvorîtul scrie în una din scrisorile sale unei corespondente: „Sînt uimit... Ați plecat la băile de nămol să vă tămăduiți reumatismul, iar cînd asupra Dvs. se aruncă cu noroi, pentru a vă vindeca sufletul de neajunsurile lui – atunci vă plîngeți”. O astfel de tratare a întrebării este foarte interesantă. Într-adevăr – băile de nămol le alegem singuri, iar cele de noroi ni le aleg alții, și ne plîngem. Și aici este aproape întotdeauna toată deosebirea. Serafim de Sarov spunea că orice faptă asumată la alegere este mai ușor de îndeplinit, întrucît mîndria, orgoliul, îi va da suficientă energie pentru asta; pe cînd să învingi ceea ce-ți pune în față soarta e cu totul altceva: doar nu am ales eu asta! Trebuie pur și simplu să ne plecăm în fața lui Dumnezeu; nu cu pasivitate, ci ca pe o plecăciune adîncă de cerere a binecuvîntării de a purcede la lucrarea smereniei.

Și încă ceva: nu cred că smerenia constă în faptul de a lăsa pe cineva să te facă una cu noroiul; orice fel de șef – ofițer, sau

preot, sau brigadier – poate fi profund smerit, însă conform responsabilității asumate să acționeze aspru, tare și hotărât. Nu cred că un asemenea șef, fie egumen la mănăstire, preot de parohie sau ofițer de armată trebuie să admită haos pe motiv că nu poate lua hotărâri și nici să le implementeze pe motiv de smerenie. Smerenia e cu totul altceva.

După cum am mai spus, smerenia este o temă foarte complexă, în sensul că acoperă multe noțiuni. Un scriitor englez a spus că smerenia este, mai întâi de toate, realism; atunci când îmi vine gândul că sînt genial îmi răspund calm: nu fi naiv, ești chiar foarte mediocru! – aceasta este începutul smereniei, care provine de la vederea reală a lucrurilor. În acest sens realismul poate fi educat chiar și prin simțul umorului. Adesea te poți privi cu un zîmbet: cît de hazliu ești când te umfli în pene! (O mică paranteză la acest subiect: Eram într-o tabără de vară pentru copii și unul dintre tovarășii mei s-a înfuriat grozav. Instructorul nostru, în loc să-l calmeze, i-a pus în față o oglindă; când acesta și-a văzut expresia feței, i-a trecut toată mînia, căci nu voia nicidecum să rămînă așa: puteți să vă

imaginați cu ce seamănă o față, de altfel drăgălașă, de copil care este brusc schimonosită de furie.) La o atitudine corespunzătoare în acest sens, adesea putem păși pe tărîmul smereniei, care provine doar din realism.

Însă cel mai profund tip de smerenie este smerenia sfinților, care-și are proveniența în vederea frumuseții și a sfințeniei lui Dumnezeu. Nu din motiv că și-ar fi realizat, prin comparație, nimicnicia, ci pentru că, răpuși de acea frumusețe de nedescris, nu le rămîne decît să cadă în genunchi într-o cucernică frică, în dragoste și în mirare; și atunci nu își mai amintesc de sine, pentru că nu îi mai interesează să o facă: cine dorește să se uite la sine atunci când poate să privească ceva ce depășește orice închipuire a frumuseții?

Despre conștiință (I)

**Vocea conștiinței.
Pregătirea din Postul Mare.**

Postirea este un moment al vieții, deși repetat, mereu nou și mereu hotărâtor pentru soarta noastră în veșnicie. E momentul în care stăm în fața propriei conștiințe, în fața lui Dumnezeu, și pronunțăm sentința asupra noastră. E un moment important: e clipa în care ne eschivăm vîltorii vieții, din cotidianul activităților și gîndurilor și ne înfățișăm veșniciei, în afara timpului, în fața Celui ce este Viața, Dreptatea, Frumusețea și Sensul.

În Evanghelia lui Matei este un loc pe care vreau să vi-l amintesc, întrucît nicio dată nu se citește la slujbele de dumini-

de înfiorătoare: ai fost tu oare om pe parcursul vieții tale? A fost în tine omenie sau nu? Dacă nu ai avut nici acea omenie simplă, accesibilă firii noastre, cum poți să te mai gîndești să crești în deplina măsură a vîrstei lui Hristos despre care vorbește Apostolul Pavel (Ef. 4, 13) și să te faci pătaș, după cuvintele Apostolului Petru, firii Dumnezeiești (II Petru 1, 4)? Judecătorul ne cere răspuns tocmai despre omenitatea noastră primară: ai avut tu oare compătimire? Știi ce înseamnă pătîmire – ai avut oare tu față de cineva com-pătîmire? Știi ce înseamnă durere, ce înseamnă foamete, ce înseamnă frig, ce înseamnă vitregie, ce înseamnă singurătate, ce înseamnă infamie și rușine – toate le știi reieșind dintr-o experiență sau alta; cum ai reacționat la nevoia altuia? Oare cu adevărat ți-au fost străine? Oare cu adevărat te-ai concentrat doar asupra propriei persoane? Sau, și mai rău, ai trecut prin această viață hăituiind pe alții, sufletul lor, conștiința și trupul lor, cugețul lor? Vă amintiți această pildă a lui Hristos: „Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine”. Este indicul de bază al omenității: compătîmirea, capacitatea de a simți ceea ce simte altul

și de a răspunde acestuia la fel cum ai face-o ție însuși.

Există o povestire: un nevoitor a fost întrebat cum de reușește să trezească conștiința în fiecare om, să-i descopere acestuia o nouă viață? Acesta a răspuns: cînd vine cineva la mine, mă văd în el pe mine însumi; cobor treaptă cu treaptă în adîncul păcatului lui. Și, întrucît eu și el sîntem una, încep să mă căiesc lui Dumnezeu; și întrucît sîntem una, el începe să se căiască alături de mine... Astfel ar trebui să putem spune despre noi și pîrîșul nostru – conștiința noastră –, care strigă, plînge, imploră, cere, cel mai adesea roagă și ni-L pune în față drept exemplu pe Mîntuitorul Hristos, și pe apropiații noștri pe care îi iubim. Iată în ce constă postirea: să te înfățișezi judecății conștiinței, să te apleci asupra cuvîntelor pe care aceasta ți le spune și să te gîndești: ce să fac cu ceea ce am devenit? Da, m-am născut în niște parametri. Unii mă ridică în sus, alții mă trag în adînc; și ce alegere am făcut pînă acum? Am ales oare binele, dreptatea, viața, pe Dumnezeu L-am ales, sau am ales amurgul în care se pot face orice fapte, amăgit de gîndul că nu mă vede nimeni?... Conști-

ința – vede; Dumnezeu – vede; și eu însumi mă cunosc...

Iată ce avem în față; în fața acestei judecăți stăm toată viața, tot timpul. Și nu e vorba despre faptul că vreodată ne vom înfățișa judecății lui Dumnezeu și atunci, cu adevărat, după cum este spus, judecata va fi necruțătoare cu cei ce nu au arătat milă (Iac. 2, 13). Atunci toate pe care nu le-am iertat vor sta drept reproș înaintea noastră, și, dacă nu am iertat pe pământ, să nu așteptăm iertare în ceruri. Căci iertarea nu constă în faptul că cineva – om sau Dumnezeu – zice: nu am nimic împotriva ta, ci constă în împăcare. Dacă aici, pe pământ, văzînd toată fragilitatea, slăbiciunea, atracția spre păcat, neputința de a face binele, nu putem avea milă unii de alții, dăruindu-ne iertarea, cum va fi oare atunci cînd ne vom vedea în toată dreptatea și pe noi, și mărunțișurile ucigătoare pentru care nu am iertat aproapei în decursul vieții sale; nu i-am iertat pentru că am fost invidioși, geloși, pentru că nici nu am luptat, nici nu ne-am învins propriul orgoliu. Afîtea cauze, și toate atît de mărunte...

Să ajunăm astăzi, așadar, sub semnul acestor cuvinte: mă voi împăca cu pîrî-

șul meu, cît încă sînt pe cale; căci va veni un timp cînd acesta va fi martor împotriva mea! Conștiința se va ridica împotriva mea, a ta, a fiecărui dintre noi...

Și, pe durata acestei ajunări, vreau să ne gîndim asupra cîtorva lucruri. Mai întîi, atunci cînd vom avea o întrerupere spre o tăcere îndelungă, să ne întrebăm cum am răspuns pildelor pe care le-am ascultat în săptămînile premergătoare Postului Mare?

Prima povestire – nu o parabolă, ci o împlinire reală – este despre vindecarea orbului Bartimeu de către Hristos; oare nu vorbește aceasta despre orbia noastră? Trecem prin toată viața ca niște orbi. În Psalmul 90 este un loc unde se vorbește despre „demonul amiezii”, și mi se pare că aici avem un înțeles figurativ. Cunoaștem cu toții ce înseamnă amiaza unei zile de vară, cînd soarele strălucește cu toate razele sale, cînd freamătă văzduhul, cînd tot ce ne înconjoară capătă un relief deosebit, umbrele devin mai hotărîte, culorile – mai aprinse, și toată lumea devine într-atît de vizibilă, și această vizibilitate ne solicită atîta atenție, atît de mult se înfinge în conștiința noastră, încît devenim incapabili de a

continua să vedem și cele de după ea, incapabili de a întrezări, poate pentru prima oară, nevăzutul. Și cât de des se întâmplă acestea! Și cât de orbiți sîntem! Cît de mult exteriorul ne împiedică să le vedem pe cele lăuntrice! Cît de des judecăm omul după înfățișare, după ținută, după voce, după vorbe, fără a ține seama că în umbra acestora se ascunde o profunzime imensă, o întreagă istorie a vieții, se ascund suferințe, vise și speranțe destrămate, precum și răul introdus în viața acestuia de către cruzimea și nepăsarea altuia.

Să ne gîndim la felul cum ne privim aproapele. Nu pe cei pe care îi iubim în mod firesc, ci pe cei care ne sînt străini, ba, mai mult, pe cei pe care nu-i iubim sau chiar îi urîm – fără motiv, doar pentru că ne este antipatic sau pentru că odată a vorbit ceva cu care nu sîntem de acord.

Putem să ne întrebăm și de ce anume iubesc pe cutare sau cutare om. Pentru că mă flatează? Pentru că mi-e ușor cu el? Pentru că este credul și-l pot minți ușor, că pot să par pentru el ceea ce vreau?... Să ne întrebăm despre orbirea noastră...

Mai departe: întrebarea pe care ne-o pune povestirea despre Zaheu. Zaheu și-a învins vanitatea; și-a asumat ironia celorlalți; și-a asumat judecata lor, pentru că voia să-L vadă pe Hristos. Nu că-uta nimic altceva, la nimic altceva nu visa; nu se gîndea că Hristos l-ar fi putut observa sau chema din mulțime; și-a luat infamia asupra sa întrucît fără a-L vedea pe El nu putea trăi mai departe. Iar, cînd Hristos l-a chemat, ce-a făcut Zaheu? Nu doar că s-a pocăit prin cuvinte pentru viața ce-a dus-o înainte; a promis să întoarcă totul împătrit, pe toate să le tocmească, să le îndrepte, să distrugă tot neadevărul vieții sale, pînă în temelii, ca nimeni să nu mai poată suferi de pe urma nedreptății sale.

Iar noi? Cît de fățarnici ne străduim să fim, cît ne temem să nu fim surprinși așa cum sîntem. Ne rușinăm lesne de teamă să nu ne identifice cineva cu ucenicii lui Hristos după felul în care gîndim, vorbim, trăim și simțim. Cît de rar se întâmplă ca, pînă și în momentele de pocăință, chiar și după mărturisire, prima noastră acțiune să fie îndreptarea răului pe care l-am comis; să ne întoarcem datoria, după cum vorbește această

parabolă despre pîrîș. Nu e suficient să te căiești, nu e suficient să-i exprimi lui Dumnezeu regretele și preotului rușinea; toate sînt minciună dacă nu sînt urmate de îndreptare, de tămăduirea altui suflet pe care l-am rănit, de îndreptarea lucrurilor pe care le-am comis spre răul altor oameni: voit sau din nesocotință, din orbire, din nepăsare față de soarta altuia și față de propria conștiință.

Să ne gîndim la vameș și la fariseu. Intrăm ușor în biserică, ne așezăm ușor la rugăciune și începem să-I cerem lui Dumnezeu: întrucît noi ne-am pus în fața Lui, să răspundă, să vină și El să stea în fața noastră! Ne plîngem că ne-am așezat la rugăciune și nu ne-a atins nici umilința, nici luminarea – unde a fost Dumnezeu? Cum de-a îndrăznit să nu vină atunci cînd L-am chemat? Sau: oare nu El a promis să îndeplinească rugăciunile celor păcătoși? Eu l-am crezut, iar El nu a îndeplinit nimic, ce fel de Dumnezeu este acesta?... Oare nu așa vorbim? Poate nu într-atît de obraznic, însă oare sentimentele noastre nu sînt aceleași?

Sîntem mai răi decît fariseul, întrucît fariseul era neîngăduitor față de sine; el făcea dreptatea după cum o știa și după

cum o văzuse. Iar noi? – nu facem dreptatea, trăim nedemni chiar și de poruncile izbitoare, pe care le cunoaștem pe dinafară, cele care alcătuiesc baza primitivă a vieții. Intrăm în biserică, ne însemnăm degajați cu semnul crucii, privim la dreapta, la stînga, fără a băga de seamă măcar că sîntem în casa lui Dumnezeu, că aici este locul în care îngerii se înfățișează lui Dumnezeu în cea mai profundă pietate, tăcere contemplativă, unde cu frică și cutremur privesc la prezența Dumnezeiască. Iar noi „avem dreptul” la tot ceea ce ne oferă Biserica; avem „dreptul” să primim iertarea păcatelor, pe care nu le mai îndreptăm; avem „dreptul” de a ne împărtăși cu Sfintele Daruri doar pentru că am arătat regretul nostru că nu sîntem desăvîrșiți. Ce rușine! Să ne judece fariseul... Și adevărat este spus în Canonul lui Andrei Criteanul că înaintea noastră vor intra în Împărăție nu doar vameșii și desfrînatele, ci și farișei ce se căiesc!

Cine dintre noi este cîtuși de puțin asemănător vameșului ce nu îndrăznește să intre în biserică lui Dumnezeu, pentru că aceasta este un loc sfînt și el nu are – cel puțin după judecata conștiinței sale –

voie să calce acolo? Ce conștiință sensibilă! Câtă onestitate interioară! Da, era vameș, dar avea conștiința vie, și știa cine este Dumnezeu, cine este aproapele său și cine este el însuși.

Mai departe, bogata pildă a fiului risipitor, despre lepădarea de tată, despre viața independentă, ruptă de Dumnezeu, de adevăr, de orice e sfânt, despre foametea ce l-a cuprins atunci când i s-a întors ceea ce a făcut tatălui său. „Bătrîne, prea o lungești cu traiul! Nu pot să mai aștept clipa în care vei muri pentru a mă folosi de bunurile adunate de tine ce mi se cuvin drept moștenire! Să facem o înțelegere: tu nu mai ești pentru mine! Mori și dă-mi rodul muncii tale.” Și a luat și a risipit totul cu cei de teapa lui, care i se învîrteau prin preajmă pînă când nu a mai fost nimic de luat de la el; iar când nu a mai rămas nimic, aceștia i-au spus: tu nu ești mai mult! Tu ai murit, nu mai ești... – și au plecat. Și au rămas doar singurătatea, foamea, vitregia; și atunci și-a amintit că are un tată.

Nu sîntem oare asemenea acestui tînăr? Oare nu procedăm la fel? Oare nu spunem încontinuu lui Dumnezeu:

Dă-mi, dă-mi! Îți cer... Iar cînd Dumnezeu răspunde: Ți-am dat totul, cu prețul vieții Mele și al morții pe cruce, și al coborîrii în iad..., atunci spunem: bine! Acum pot să iau totul... Nu spunem într-atît de impertinent, nu! Însă atît de nerușinat trăim, procedăm, același neadevăr obraznic îl ascundem în spatele cuvintelor dulcegi. Fiul risipitor s-a pocăit, s-a ridicat și a mers înapoi la tatăl său; știa că nu mai e vrednic să se numească fiu, – poate tatăl îl va lua ca argat la cîmp. Nu facem la fel cînd ne pocăim? Mergem cu încrederea că toate ne vor fi iertate, că sîntem fii și fiice, că trebuie doar să ne prezentăm regretele și Dumnezeu ne va ierta... E un neadevăr! Nimeni nu va primi iertarea gratis; Dumnezeu va ierta – e adevărat; dar ce folos din asta, care e diferența din moment ce viața nu ni s-a schimbat cîtuși de puțin? Vă amintiți ce a răspuns Serafim de Sarov unuia dintre ucenicii sau vizitatorii săi: dacă te vei ruga lui Dumnezeu, te va ierta. Dar adu-ți aminte cu ce preț a obținut El dreptul de a ierta! De fiecare dată cînd păcătuiești și ceri iertare, este ca o nouă răstignire a Sa pentru tine, doar pentru tine unul... Iată situația noastră: faptul că părintele a iertat este altceva;

problema nu e despre vrednicia, sfințenia și jertfirea părintească, ci despre noi înșine.

Și mai departe urmează pilda despre judecată, despre care am mai vorbit: despre oi și capre, și întrebarea: ești om sau ești mai prejos decât omul? Nu înseamnă fiară – fiara e fără de păcat; mai prejos decât omul înseamnă rob al satanei, adept și prieten al lui. Iată cum stau lucrurile.

Și acum, la poarta Postului Mare, această ultimă întrebare: acum ai aflat oare cine ești, ce reprezinți? Ți-ai ascultat conștiința? A tresărit ceva în tine? Și dacă a tresărit, dacă te-ai cunoscut pe tine, mai poți oare să nu ierți ceva, oricui și orice ar fi, cuiva care este la fel de neputincios cu sine însuși, cu patimile sale, cu răul pe care l-a acceptat în sine? Poți oare să judeci pe cineva? Grăbește-te, mergi la el, la cel asupra căruia ai cea mai mare mînie și despre care gîndești că te-a înjosit și cere-ți iertare pentru aceleași simțiri, pentru faptul că nu poți să-l ierți; roagă-te ca acest om, pe care-l urăști, pe care-l respingi, să se roage lui Dumnezeu ca să poți tu ierta și prin asta să-ți capeți iertarea.

Iată despre ce ne vorbesc aceste săptămîni. Succint, dar necruțător. Necruțător, dar cu dragoste, căci acolo unde este vorba despre pieirea noastră veșnică sau despre mîntuirea noastră dragostea este necruțătoare.

Apoi se deschide vremea Postului Mare, primăvara sufletului, înflorirea vieții, doar dacă pe parcursul acestor săptămîni de pregătire ne-am luat răstignirea noastră asupra noastră: răstignirea dimpreună cu patimile și poftele noastre. Dacă am făcut astfel, atunci totul e bine, putem pași în primăvară, cunoscînd plini de bucurie faptul că Dumnezeu s-a întrupat și a devenit om, și că în fața noastră avem un veritabil chip uman. Putem să ne gîndim cu bucurie la faptul că Dumnezeu, cu harul Său, Dumnezeu Însuși, ca un pahar care, umplut peste margini, se revarsă, toarnă viața Sa în noi. Ne putem bucura de faptul că Crucea Domnului ne vorbește despre măsura iubirii lui Dumnezeu. Și ne putem gîndi atunci la cele ce ne învață Ioan Scărarul, putem cugeta la icoana Mariei Egipteanca și putem intra în înspăimîntătoarele zile ale Săptămîinii Patimilor.

Voi încheia aici această primă discuție. Rămîneți acum în liniște, într-o tăcere deplină, ca nimeni să nu vorbească cu nimeni în biserică, pentru a vă oferi cu adevărat posibilitatea de a vă scufunda în cele ce ne vorbește conștiința.

Despre conștiință (II)

**Pilda despre nuntă. Tragedia intrării
Domnului în Ierusalim.
Protagoniștii zilelor Patimilor.
Judecata propriei conștiințe.**

In una din pericopele evanghelice care se citesc în Săptămîna Patimilor se vorbește despre Hristos, Care spune iudeilor: „Vai vouă, cărturariilor și fariseilor fățarnici! Că zidiți mormintele prorocilor și le împodobiți pe ale dreptilor, și ziceți: De am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași cu ei la vărsarea sîngelui prorocilor. Dar voi întreceți măsura părinților voștri!” Aceste cuvinte se referă, desigur la faptul că la acel moment Hristos le descoperise deja ucenicilor Săi faptul că va fi răstignit; și că cele ce urmau să se întîmple

erau, desigur, mai groaznice decît cele ce s-au întîmplat odinioară, cînd oamenii lui Dumnezeu, prorocii, erau renegați, bătuiți cu pietre și uciși de fiecare dată cînd exprimau conștiința poporului.

Acest gînd ar trebui să lege ceea ce voi spune în continuare de cele ce am spus deja, și anume despre conștiință. Prorocii prezentau vocea răsunătoare a conștiinței poporului, o conștiință demascatoare, aspră, neîmpăcată. Exact la fel este și conștiința noastră. Și putem înțelege conștiința și soarta ei în viața noastră comparînd atitudinea față de ea, de vocea ei neînduplecată cu atitudinea poporului evreu față de proroci.

Vă amintiți, desigur, pilda în care se vorbește despre împăratul care a dat o petrecere cu ocazia nunții fiului său și a chemat mai mulți oameni care au refuzat pînă la urmă, sub un pretext sau altul, invitația. Au refuzat, întrucît fiecare voia să-și caute de viața sa (Lc. 14, 16-24). Pornind de la cele spuse înainte, să cugetăm cîteva clipe la ceea ce s-a întîmplat, de fapt, atunci.

A fost o petrecere, care exprima bucuria tatălui-împărat, și pe cea a fiului, și a

miresei, și a tuturor pe care îi iubea. O împărtășire a bucuriei. Și împăratul s-a adresat tuturor celor pe care îi iubea, care îi erau dragi, cunoscuți, apropiați cu chemarea: Veniți! Bucurați-vă împreună cu mine, cu fiul meu și mireasa lui... Tot astfel putem spune că ne cheamă Dumnezeu, Părintele nostru ceresc: Veniți! Bucurați-vă împreună că Fiul Meu Și-a dat viața Sa într-un act desăvîrșit al iubirii pentru zidirea Sa și că toată zidirea, prin sfinții săi și prin întreg universul, a răspuns cu bucurie, cu mulțumire, cu dragoste dragostei Dumnezeiești, întrupate în Fiu. Și noi sîntem parte a lumii zidite; și pe noi ne privește această chemare: Veniți! Bucurați-vă împreună cu Mine, intrați în bucuria reinstaurării Împărăției dragostei, a faptului că între Cer și Pămînt nu mai există nici o barieră de netrecut, căci Crucea le-a unit.

Cum vom răspunde chemării? Să ne amintim pilda. Primul invitat a răspuns: nu pot veni, mi-am cumpărat o bucată de pămînt, trebuie să merg să-l cercetez... A crezut că a devenit stăpînul aceluia ogor, pe cînd, de fapt, se înrobise pe sine. Apostolul Pavel spune: nu lăsați nimic să vă stăpînească (I Cor. 6, 12). Cum

numai omul acela a căpătat în proprietate o palmă de pământ, a devenit deja ne-liber. Ogorul este al lui, dar și el aparține de acum acestui ogor.

E o situație cunoscută tuturor. Fiecare avem câte ceva ce ni se pare că ne aparține în totalitate sau ceva ce dorim să păstrăm în proprietate cu orice preț. Și numai cum începe în noi această stare lăuntrică, deja nu mai sîntem liberi; nu mai putem fi pribegi pentru Hristos; căci nu putem fi în lume fără să aparținem lumii acesteia; nu mai sîntem soli ai lui Dumnezeu, Care voiește să ne mîntuiască – am prins rădăcini în această lume, ca un copac în țărînă. În clipa în care alegem ceva să fie al nostru deja aparținem acelui lucru. Și dăm același răspuns lui Dumnezeu: nu pot să vin! Acest lucru este al meu!... Cînd, de fapt, eu aparțin acelui lucru.

Altul a răspuns: mi-am cumpărat cinci perechi de boi – trebuie să-i încerc!... Fiecare dintre noi are ceva de făcut; ni se pare că fără noi acest lucru nu se va face, că sîntem indispensabili, și de aceea trebuie să ne dedicăm toată silința, tot talentul, toată energia acelui lucru. Cum ne-ar putea ajunge timpul să mer-

gem la petrecere? Fie chiar și la cea mai minunată petrecere, la cel mai iubit om – căci avem treburile noastre, iar timpul se scurge, și am putea să nu reușim... Petrecerea poate să mai aștepte.

Are Dostoievski în Jurnalul său un pasaj în care descrie apropierea sa de Neapole, în compania unui grup de călători. Stînd pe punte, scriitorul savurează cu întreaga sa făptură priveliștea din față: cerul înalt, munții, orașul, marea; înmărmurit, frapat de această frumusețe, observă cum mișună cei din preajmă, preocupați de pregătirea bagajelor, de strîngerea lucrurilor, de debarcare, fără a-și îndrepta cîtuși de puțin atenția spre încîntătoarea panoramă. Privește și își spune: da, trebuie să coborîm, iar cerul deasupra noastră este albastru-albastru, minunat-minunat. Dar cerul nu pleacă nicăieri, rămîne timp și pentru el.

Astfel procedăm și noi: cerul nu pleacă nicăieri, petrecerea împăratească va dura veșnic – rămîne timp și pentru ea. Ba nu rămîne; ușa se va zăvorî, cum s-a zăvorît în fața fecioarelor neînțelepte.

Iar al treilea nu a venit la petrecere întrucît s-a însurat, inima sa e plină de

propria bucurie – de unde să găsească bunăvoință, mărinimie pentru a participa la o bucurie străină? Aceasta e doar străină, pe cînd el o are pe a sa proprie!... Oare nu procedăm și noi mereu la fel – în privința lui Dumnezeu, dar și în relațiile dintre noi, căci cele amintite de mine aici se referă și la Dumnezeu, dar și la oamenii din jurul nostru. Nu în zadar Hristos a spus: întrucît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut; întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut (Mt. 25, 40,45).

Ne asemănăm, iată, cu toți acești oameni. Desigur, uneori răspundem, însă la modul general viața noastră decurge exact ca a acestora: unul a cumpărat țarină, altul boi, iar altul și-a luat nevastă. Și, cu toate acestea, ne apropiem de zilele Patimilor, în care se vorbește despre bucuria Dumnezeiască – despre faptul că ne mîntuiește cu prețul vieții și al morții Sale! Încă nu e petrecerea, încă nu e triumful reunirii noastre cu El; dar e bucuria lui Dumnezeu pentru faptul că El ne poate mîntui și că prețul acestei mîntuiri este toată viața Lui, toată moartea Lui, toată dragostea lui, răstignită, crucificată.

Cugetînd la zilele Patimilor, gîndim, firește, și pe bună dreptate, la cele ce i s-au întîmplat Mîntuitorului; cugetăm însă insuficient de mult asupra lucrurilor care au dus la groaza acestor zile. Desigur, știm și recunoaștem faptul că păcatul omenesc este vinovat de răstignirea lui Hristos; dar merită să ne oprim gîndurile și asupra unor oameni în parte sau grupuri de oameni care au fost, să zic așa, pe post de instrumente ale răului în toată această înspăimîntătoare săptămînă; și să ne gîndim altfel decît sîntem obișnuiți să o facem: cu înfiorare despre Iuda, cu compătimire despre Petru – oare cum de-a putut să cadă atît de jos? –, iar despre alți oameni, cu groază sau cu scîrbă. Nu, să ne gîndim la intențiile și motivațiile lor și să vedem în ce măsură corespund cu ale noastre.

Hristos l-a întors la viață pe Lazăr; vestea aceasta s-a răspîndit rapid în tot orașul prin martorii oculari, și în locuitorii Ierusalimului a tresăltat o speranță. Iudeii erau la acea vreme o națiune îngennunchată, înrobite de un popor păgîn; deși se considerau popor al lui Dumnezeu, gemeau sub jugul străinilor; și așteptau un eliberator, un Trimis al lui

Dumnezeu care îi va conduce la libertate. Gîndind la libertate, ei aveau însă în vedere libertatea socială și politică, gîndeau la faptul că s-ar putea răzbuna pe cuceritori, că s-ar putea elibera ca să-și construiască viața. L-au întîlnit pe Hristos solemn, căci Cel ce a putut învia un mort va putea, desigur, să se descurce și cu viii, oricît ar fi de mulți; căci Cel ce a luptat cu moartea și a reușit să învingă nu poate fi, desigur, învins de nimic. Și l-au întîmpinat cu exaltare: „Osana, Binecuvîntat este Cel ce vine întru numele Domnului!” Dar în cel mai scurt timp au fost cuprinși de dezamăgire: Hristos le-a înșelat așteptările; El nu a intrat în oraș ca un învingător, ci ca un blînd Mîntuitor al lumii. Așteptau eliberare socială și politică, iar Hristos nu le-a dat-o. Și aceiași oameni care cu cîteva zile în urmă strigau „Osana Fiului lui David!” au strigat, la judecata lui Pilat, „Răstignește-L! Ne-a înșelat nădejdea! Ne-a trădat, ne-a mințit atunci cînd ne-a făgăduit Împărăția lui Dumnezeu, și libertatea veșnică, și moștenirea”...

Dacă e să ne aplecăm asupra noastră, vom vedea că sîntem străpuși adesea de astfel de sentimente. Ba chiar cu un

mult mai mic temei, căci cunoaștem acum incomparabil mai multe decît cunoșteau aceia. Știm cine e Hristos; avem dezlegarea întregii taine a istoriei și sorții lumii. Dar foarte adesea, așteptînd de la Dumnezeu ceea ce numim sau am numi milă și neprimind-o, ne depărtăm cu amărăciune, cu sentimentul că am fost înșelați. Ne-a înșelat speranțele; ne-a promis că rugăciunile ne vor fi auzite – și nu a răspuns lor; nu a îndeplinit voința noastră... Uităm de faptul că în rugăciunea Domnească spunem: Fie voia Ta! Prin aceasta ne deschidem oricărei acțiuni dumnezeiești, adică sîntem pregătiți să primim orice de la El... Dar, iată, amărăciunea crește.

Amărăciunea lor a revărsat în aceste zile ale Patimilor; a devenit urnă, răzbunare; o astfel de înșelare nu putea avea iertare; trebuia răzbunată!... Și toate cele ce urmează încep deja odată cu intrarea în Ierusalim: Osana! Răsună deja ca o falsă așteptare și pregătește urletul: Răstignește-l!

Iar ucenicii din jurul lui Hristos – ce pot înțelege aceștia? Recitiți descrierea Cinei celei de Taină și veți vedea nedumerirea lor, de parcă ar uita cum au în-

ceput toate, mereu ar uita! Au uitat și cele ce le-a spus Hristos despre soarta Sa de mai departe; aceștia nu pricep nimic. Îl înconjoară pe Hristos cu nedumerire, cu semne de întrebare; încă se mai ciondănesc cu privire la locurile pe care le vor ocupa; au uitat că Hristos le-a spus lui Iacob și Ioan: Puteți oare să beți paharul Meu pînă la fund? Doar atunci veți fi cu Mine... Toată povestirea sună de parcă ei ar fi înțeles cele spuse de Hristos cam așa: „Eu voi muri, iar voi veți rămîne în viață”. Și e înfiorător să citești acele rînduri, ele, într-adevăr, sună de parcă ucenicii s-ar conforma: ei, dacă așa stau lucrurile, Tu mori, iar noi vom trăi... Accentul este pe „noi vom trăi” – iar Tu urmează-Ți soarta; Moartea Ta e mîntuirea noastră; mori deci pentru noi.

Este oare atît de străină percepția noastră – în privința Evangheliei și a lui Hristos – de cea a ucenicilor? Oare nu căutăm în Dumnezeu, în Biserică un refugiu, în loc să ieșim în lume, aidoma apostolilor de după Cincizecime (noi doar trăim după Cincizecime!), să ieșim ca vestitori ai lui Hristos, gata să mîntuim lumea, chiar cu prețul vieții dacă e

nevoie. Iată cum începe această Săptămîna a Patimilor.

Mai departe – Iuda. Iuda este o ființă enigmatică. Și el este dezamăgit, și el se simte înșelat, și el crede că Hristos i-a mințit pe toți – și-L predă morții. Cu cîtă groază ne gîndim la trădarea lui Iuda; dar oare noi niciodată nu-L trădăm pe Hristos? Oare la noi nu se referă cuvintele Apostolului Petru că numele lui Hristos este hulit din cauza noastră? (Rom. 2, 24) Oare aceasta nu e trădare? Iar noi știm despre Hristos ceea ce Iuda nu știa!

Și mai tîrziu – Petru: s-a lepădat de trei ori de Hristos; el, care chiar la Cina cea de Taină a spus că va merge și la moarte împreună cu Hristos, se va lepăda – s-a lepădat de trei ori. Iar noi? Cît de des găsim în noi îndrăzneală în fața celor ce ironizează Evanghelia, rîd de Hristos, de Dumnezeu, de dreptate, de Biserică, de tot ceea ce alcătuiește viața și convingerile noastre, cît de des ne ridicăm și spunem: dacă vreți să-L răstigniți pe El, răstigniți-mă și pe mine alături! Dacă vreți să-L respingeți, să-L defăimați, să-l bateți peste față – bateți-mă și pe mine! Rîdeți și de mine – eu sînt cu

El, sînt ucenicul Lui și nu-L voi trăda!... Ușor ne este să spunem că Petru a păcătuit groaznic; dar noi păcătuim mai tare. Mărturisirea lui Dumnezeu trebuie să o aducem cu toată viața, cu toată lumina vieții; de fiecare dată cînd ne dezicem de Evanghelie prin viața noastră, prin faptele, gîndurile, simțirile, dorințele, voința noastră, ne dezicem de Hristos, fie în chip văzut sau nevăzut! Petru a reușit să se pocăiască; cînd Hristos Și-a întors fața spre el și l-a privit prin fereastră, Petru s-a cutremurat și a plîns amarnic. De cîte ori ni s-a întîmplat să plîngem amarnic din cauza că am tăcut, din cauza că am participat tacit, cu lașitate la ceea ce îi fac lui Hristos oamenii din preajma noastră? Și Iuda trăiește în noi, și Petru.

Amintiți-vă încă și de grădina Ghetsimani. Hristos se pregătea de moarte; pe trei dintre ucenicii Săi, cei mai apropiați, i-a luat cu Sine, ca să stea pur și simplu acolo, să nu-l lase de unul singur în fața iminentei, dar imposibilei și totodată asumatei de bună voie morți. Aceștia au adormit. De trei ori s-a apropiat de ei și aceștia dormeau. Evanghelia ne povestește despre acestea cu cuvinte triste: ochii lor erau îngreuiați... Probabil, nu

pentru că era tîrziu, ci pentru că sufletul lor obosise; obosise în așteptarea groazei ce avea să urmeze. Și-au găsit moment pentru uitare de sine chiar atunci cînd Hristos era în fața morții Sale! De cîte ori căutăm uitare, de cîte ori ne adoarme sufletul? De cîte ori ne închidem de groaza, de teama, de necesitatea de a com-pătimi cu altul, retrăgîndu-ne în somn sau în distracție, – doar să nu ne mai gîndim la groaza situației, doar doar să ne odihnim, să ne tragem sufletul! Prietenul meu zace bolnav, moare – eu însă trebuie cumva să mă odihnesc, altminteri nu-i voi putea duce frica și suferința! Iar el trebuie să le ducă nu doar din vreme în vreme, ci neîncetat, zi și noapte, zi de zi, noapte de noapte. Căutăm momente de răsuflare, precum apostolii, în timp ce lupta ghetsimanică e în plin toi.

Și aici am avea de învățat ceva. Mereu ni se pare că sîntem datori să găsim în noi forțe pentru a depăși orice ispită, să fim învingători la orice pas, să fim gata de orice; dar nu este așa! Hristos a plecat de lîngă ai Săi la o distanță scurtă, iar în bezna nopții S-a pomenit învăluit de întuneric, singur, absolut singur, în fața tă-

cerii lui Dumnezeu și a morții iminente, de la așteptarea căreia se cutremura toată ființa Sa omenească, căci El era Dumnezeu *întrupat*! După cum spune Maxim Mărturisitorul, și în omenitatea Sa El era fără de moarte; El putea să moară doar luînd asupra Sa moartea noastră, împărtaşindu-ne omenitatea pînă la moarte. *Doamne! de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta!* Apoi a luptat iarăși, și sudoarea Sa curgea de pe frunte ca sîngele; și al doilea strigăt: *dacă nu este cu puțință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta.* Și a treia chemare: *facă-se voia Ta!...*

Trebuie să învățăm să facem noi înșine la fel, căci dacă Hristos cu prețul unei asemenea lupte a învins groaza în fața căreia stătea, atunci, desigur, fiecare dintre noi trebuie să fie pregătit să stea cîstit în fața lui Dumnezeu și să spună: *Doamne! Îmi este groază!* Nu găsesc în mine puteri; dacă e cu puțință, lasă paharul acesta să treacă pe lîngă mine!... iar apoi, venindu-ne în fire, să spunem: Dar oare nu pentru asta am venit eu în lume, oare nu pentru asta sînt ucenic al lui Hristos? Dacă paharul nu poate trece pe lîngă mine –

dă-mi puteri! Și iar să luptăm, pînă cînd vom fi în stare să zicem: *Doamne, sînt pregătit!*

Și ultima imagine – cea a răstignirii, după care, pogorîrea la iad. Ni se pare foarte cumplit ceea ce s-a petrecut pe Golgota, și este, într-adevăr, cumplit: judecători nedrepti, martori mincinoși... Toți s-au adunat, dar nu numai aceștia: s-a adunat poporul – poporul ce nu s-a dat niciodată în lături de a privi suferința altuia, poporul, a cărui curiozitate e mai puternică decît compătimirea, care nu poate participa la groază decît din afară, ca observator. În mulțime roiau gînduri: *Iată, va coborî de pe cruce, îl vom urma atunci, să mergi în urma învingătorului e lipsit de pericol. Alții gîndeau: doar să nu coboare de pe cruce! Căci, dacă într-adevăr va coborî, dacă El e cu adevărat Fiul lui Dumnezeu venit să mîntuiască lumea, atunci cumplita bunăvestire a dragostei crucificate trebuie să devină legea vieții – iar eu nu pot s-o urmez!* Nu, mai bine nu s-ar coborî!

Și o gloată de curioși, care au venit să vadă doar cum moare un om...

Iar sub cruce stau soldați profesioniști. Pe câți au răstignit deja, pe câți îi vor mai răstigni... Unul mai mult, unul mai puțin; L-au răstignit și pe Mîntuitorul Lumii.

Oare nu se întîmplă și cu noi ceea ce tocmai am descris? Mărturiile mincinoase – atunci cînd dorim să ocolim propria nedreptate, punînd-o pe seama lui Dumnezeu. Oare nu se întîmplă să gîndim: eh, ce bine ar fi să nu trăim după Evanghelie, să trăim ușor, degajat, duși de cursul firesc al apei, fără efort, fără aceste cumplite porunci ale dragostei pînă la lepădarea de sine! Și nu se întîmplă oare să privim cu răceală la suferința altuia? O nu, nu la crucificare, dar la foamea, la mizeria, la sărăcia cuiva, la cineva care este bătut, trecem pe alături. Oare nu ne bucurăm răutăcioși atunci cînd este supus chinurilor, fie chiar și un infractor, dar totuși om. La fel de rece îl răstignim și pe Hristos.

Iar Hristos? Hristos poate muri doar pentru că în fața lui Dumnezeu a stat ca parte integră, solidară cu omenirea; a stat în fața lui Dumnezeu luînd asupra Sa firea omenească și toate urmările păcatului omenească și ale decăderii

de la Dumnezeu. Tot răul l-a luat asupra Sa – afară doar de păcat. Nu S-a întors niciodată de la Dumnezeu, nu S-a îndepărtat, nu a mințit nicicînd împotriva Lui, nu S-a rușinat nicicînd de El, nu L-a trădat nicicînd. În fața oamenilor a venit ca martor credincios al lui Dumnezeu și acei ce nu au voit să-l primească pe Dumnezeu L-au condamnat la moarte în afara cetății omenești, în afara Ierusalimului, L-au izgonit din societatea omenească la fel cum goneau, an de an, țapul ispășitor: El trebuia să moară în afara obștii, întrucît El era una cu Dumnezeu, dar a voit să moară – pentru a deveni una cu noi – cu moartea noastră.

Și cum răspundem? Dacă un prieten, un cunoscut ar fi ales de bună voie calea morții, pentru a ne salva de ceva, dacă ar fi fost împușcat, spînzurat, crucificat pentru noi – cum am privi la aceasta? Cum am privi propria noastră viață, cumpărată cu un astfel de preț? Oare nu ne-am fi gîndit că trebuie să trăim așa, încît să îndreptăm cu viața noastră moartea lui? Dar nu trăim așa... Hristos a murit pe cruce, ba mai mult de atît, după cum ne vorbesc slujbele bisericii,

S-a pogorît cu sufletul în iad; a murit părăsit de Dumnezeu, și cu sufletul Său omenesc a plecat acolo unde Dumnezeu nu există, în acel antic iad al Vechiului Testament, care este un loc al eternei, definitivei, disperatei înstrăinări. Și iadul, după cum spune cîntarea bisericească, și-a deschis larg gura în nădejdea că și L-a supus pe cel mai înspăimîntător vrăjmaș al său – și iadul a fost străfulgerat, umplut de strălucirea lui Dumnezeu. Nu mai există vechiul iad al Vechiului Testament. Nu mai există loc în care să nu fie Dumnezeu.

Dar care e starea noastră? Care este judecata conștiinței noastre atunci cînd ne gîndim la zilele Patimilor, noi, acești oameni concreți, vii, cînd ne gîndim la Hristos și la ceea ce facem cu El? Scriptura spune: nu este nimic mai anevoios și mai greu pe lume decît judecata conștiinței. Întrebați-vă: ce vă spune conștiința? Să răspundă fiecare pentru sine: ce-i spune conștiința atunci cînd ne uităm la pildele săptămînilor de pregătire; cînd ne uităm la biruințele lui Dumnezeu amintite pe parcursul Postului; cînd ne uităm la ceea ce oamenii au săvîrșit cu Hristos? Poporul Meu! Ce

v-am făcut și cu ce M-ați răsplătit? Sînt cuvinte ale slujbei din Joia Mare: iată întrebarea pe care El ne-o pune pe parcursul acestei ajunări, pe parcursul întregii noastre vieți.

Bucuria pocăinței

*(Din omiliile din timpul Postului
Nașterii Domnului, 31 decembrie 1983)*

1.

Ajunarea este momentul în care, cu putere înnoită, încă o dată, trebuie să cugetăm asupra vieții și asupra noastră. Asupra vieții – așa cum a gândit-o Domnul pentru noi – și asupra noastră ce am făcut noi cu această viață. În asta constă pocăința – în a măsura distanța dintre ceea ce a pus la cale Domnul și ceea ce am înfăptuit noi; dintre ceea ce ne-a fost hărăzit și ceea ce am împlinit sau nu am împlinit.

Asta trebuie să facem, și nu pentru o singură dată în viață. Adesea lăsăm această problemă pînă în ceasul de dinaintea morții, pînă la cea din urmă boală, pînă

în momentul în care realizăm, brusc, că sîntem incurabil bolnavi sau ne aflăm în pericol de moarte. Și atunci, în fața fricii, în fața morții, a pericolului, devenim dintr-odată serioși față de noi înșine, față de viață și de semenii. Încetăm atunci să ne mai jucăm cu viața. Încetăm să mai trăim așa, de parcă am scrie o ciornă pe care mai tîrziu – o, cît de tîrziu!, căci pare că atîta vreme mai avem înainte – o vom transforma în ceva mai bun.

Dar niciodată nu se întîmplă așa, căci bătrînețea, ramolirea trupului, slăbirea minții, moartea subită, circumstanțele neașteptate ne surprind nepregătiți și nu ne mai oferă timp. Și e cumplit gîndul că poate veni momentul cînd va fi deja tîrziu.

Dostoievski a dedicat un mic capitol din „Frații Karamazov” iadului; pentru el iadul este momentul sau starea cînd omul își spune: „E tîrziu! Am trecut pe alături de toate... Singurul lucru ce trebuia făcut, pentru care merita să trăiești, cu care merita să trăiești, nu-l mai pot îndeplini; nu mai pot fi de folos nimănui. A fost o vreme cînd puteam iubi din cuget, din inimă, puteam iubi creator; acum nu mai pot face asta; am intrat în

veșnicia unde dragostea se revarsă de la Dumnezeu; dragostea mea nu mai trebuie nimănui. Pe pămînt, da – ea a fost necesară multora; pentru foarte mulți era necesar să le acord atenția, să-i pot privi cu ochi adînci și pătrunzători; să pot să-mi plec urechea către ei și să aud nu doar sunete goale, cuvinte, ci ceea ce se ascunde în spatele acestor cuvinte: strigătul, plînsul, bucuria sau frica sufletului viu față de viața sa...”

Imaginea ce ne-o oferă Dostoievski și pe care am dezvoltat-o aici este reală: va **exista** momentul cînd vremea va fi trecută; momentul în care pentru a compătimi, a crea, a iubi activ va fi prea tîrziu... Iubirea, creativitatea, gîndurile și cuvintele noastre nu vor mai trebui nimănui, căci vom sta cu toții în fața dragostei Dumnezeiești, a înțelepciunii Dumnezeiești, și a Dreptății Dumnezeiești, și a Judecății Dumnezeiești.

Iată de ce, an de an, ne adunăm aici pentru ajunare, o foarte scurtă postire, de o zi, un răstimp scurt, cînd totul din jur ne spune: „Trezește-te! Vino-ți în fire cît nu-i prea tîrziu; începe să trăiești, cît încă mai poți trăi, cît încă nu s-a oprit timpul, cît mai poți crea!”

Mîntuitorul ne spune: „Mergeți cît este lumină; cînd se va lăsa întunericul, va fi tîrziu să mai umblați, și nu va fi unde să mai umblați, nu va fi drum și nu va fi cale...” Avem încă timp; cît? – nu știm. Acum stăm aici, plini de viață, fie chiar și la apusul anilor, însă vii; o clipă – și cineva dintre noi poate, surprins de moarte, se va înfățișa la Dumnezeu.

În acest sens moartea ne amintește că trebuie să ne grăbim să trăim cu toată profunzimea de care sîntem în stare. În diferiți ani, la vîrste diferite, în circumstanțe diferite trebuie să trăim diferit.

Un poet francez a spus: un tînăr arde ca un foc, un bătrîn luminează ca o lumină. E necesar să putem să ardem cît arde focul; iar, cînd a trecut vremea focului, să putem fi lumină. E necesar ca într-un moment al vieții să fii forța, iar în altul – liniștea. Fiecare dintre noi trebuie să cugete despre locul unde se află și dacă poate oare să săvîrșească această trecere de la forță creatoare la lumină contemplativă. Adesea oamenii au mai multă nevoie de lumina noastră decît de activitatea noastră; o nevoie de lumină, de tăcere, de liniște, de acea înțelegere adîncă, nevorbită, pe care o poți oferi doar

atunci cînd însuși te vei liniști lăuntric, nu prin stagnare, ci prin aprofundarea liniștii lăuntrice.

Părinții Bisericii spuneau că trebuie ne amintim mereu de moarte. Și nu de o frică, ci ca de o amintire a faptului că trebuie să trăim cu toată profunzimea viața atîta timp cît o avem. Și să trăim nu „cu ușorul”, ci anume profund; de moartea ne poate da măsura a ceea ce trebuie să fie viața; doar omul care e gata să-și pună viața pentru Dumnezeu său, pentru dreptatea lăuntrică, pentru aproapele său – doar acest om poate trăi cu toată puterea sufletului său.

Cel ce nu e pregătit să plătească prețul vieții pentru a petrece în dreptăți în credincioșie, nu va putea niciodată trăiască cu toată puterea. Unul ca acesta va fi reținut de teama ca nu cumva să piară, să sufere, ca nu cumva să riște mult decît e în stare... Și de aceea este atât de important ca, neresemnați în privirea morții, să intrăm în relații noi cu ea.

Apostolul Pavel spunea că pentru viața este Hristos, iar moartea – o dobîndire. Însă el vorbea și de faptul că în viața noastră nu doar pe Hristos cel Înviat, ci și pe Cel răstignit,

pe pământ e necesar să împărtaşim și triumful vieții, pe care ne-a dăruit-o Hristos înviat, Cel ce a învins moartea, dar și drumul Crucii Sale. Iar acest drum al Crucii înseamnă a fi mereu gata să dăm viața, să primim moartea pentru ceea ce e sfânt, important și măreț.

Arareori mai cugetăm la aceste lucruri. Viața curge, în anii tinereții moartea pare foarte, foarte departe, ireală: mor alții, mor bătrânii. În perioada războiului mor și tinerii, însă această moarte nu este treptată, nu crește zi cu zi în om, nu-l cucerește și nu-l distruge continuu; ea survine subit, atât de repede și atât de tragic. Și acesteia i se adaugă atîta suferință, atîta frică trăită și frică pentru cei rămași...

Cu toții însă mergem cu pas egal spre acea moarte care, mai devreme sau mai târziu, ne va secera; și trebuie să trăim cu o astfel de măreție, ca moartea să nu însemne frică, ci o ușă deschisă, ce ne oferă posibilitatea de a intra în veșnica, triumfătoare viață a lui Dumnezeu.

De aceea, a vorbi despre moarte sau despre viață este unul și același lucru. A vorbi despre moarte este a vorbi despre faptul că viața trebuie să aibă intensitate

maximă în toate manifestările ei: în creativitate sau tăcere, în aprofundare sau deschidere.

Și iată că în fața fiecăruia apare întrebarea: în viața pe care am trăit-o, fie scurtă sau foarte îndelungată, am dat dovada faptului că sînt om, simplu om? M-am dovedit a fi creștin? Mă numesc om, mă numesc creștin – însă este, într-adevăr, așa?...

Unul dintre Părinții timpurii ai Bisericii, Sfîntul Irineu al Lyonului, spune că omul este chemat să fie sclipirea slavei lui Dumnezeu; omul adevărat trebuie să fie astfel, încît cei ce îl privesc să vadă în el lumina Vieții veșnice; trebuie să fie o revelație a lui Dumnezeu. Și unul dintre Părinții pustiei a spus: „Cine l-a văzut pe fratele său L-a văzut pe Dumnezeul său”.

Este adevărat oare? Putem spune oare despre cineva dintre noi că cei ce ne întîlnesc se întreabă: „Cine este acesta? Ce este în acest om, ce nu am văzut niciodată? În el este lumina ce nu am mai întîlnit-o pe pământ; în el este puterea unei blîndeți și smerenii nesfîrșite și, împreună cu acestea, a unei credincioșii de nestrămutat...” Sîntem chemați astfel, încît oamenii, întîlnindu-ne, să întîlnească un

licăr al slavei lui Dumnezeu, să găsească, nu în trăsăturile noastre exterioare, ci în ceea ce poate fi transmis doar din adâncul unui om către adâncul altuia, chipul nefăurit al lui Dumnezeu: fie nedesăvârșit, însă deja luminând cu frumusețea neîntunecată a veșniciei și a lui Dumnezeu Însuși.

Abia atunci vom putea spune că am devenit cu adevărat oameni; nu doar creatură, fenomen zoologic, ci om, în înțelesul în care ne-a făurit Dumnezeu: chip al Său, icoană vie, lucrătoare, la care privind, omul poate întrevedea ceva despre Dumnezeu, către Care, adresându-se, acesta se înalță de la pământ la Cer, din timp în eternitate, de la omul pe care îl înfîlnește la Dumnezeu pe Care Îl caută, de Care este însetat sufletul său.

Atunci ne numim *creștini*: „Sînt un creștin”. Astfel ziceau martirii primelor veacuri ale creștinismului; sînt cuvintele pe care le pronunțau mărturisind că Dumnezeu și Hristos le este mai scump decît viața, iar cu aceste cuvinte se dădeau pe sine batjocurii, torturii și morții. Aceste cuvinte erau hotărîtoare în viața lor.

Pentru prima oară ucenicii Mîntuitorului au fost numiți creștini în Antiohia;

nu doar pentru că aparțineau unei mici și noi, abia cunoscute secte, ce atrăgea atenția asupra sa, ci pentru că oamenii recunoșteau în aceștia pe ucenicii lui Hristos. În primele două veacuri de creștinism diverși autori creștini se adresau păgînilor, încercînd să le dea de înțeles ce înseamnă a fi creștin; și, spre exemplu, Tertulian scrie că oamenii ce locuiau în preajma vreunei familii creștine sau a vreunei mici, pentru acele timpuri, comunități creștine, ziceau adesea: „Cîtă dragoste este între ei!”

Dragostea vie, blîndă, văzătoare, creatoare, dragostea unui om față de altul, a unei familii față de alta, a unei comunități față de alta era o trăsătură distinctă a creștinilor de atunci. Acum nu putem spune astfel; nici în familie, nici în cea mai mică comunitate nu vedem asta. Chiar de există o oarecare dragoste, este o dragoste comună, obișnuită, o dragoste ce poate fi înfîlnită și printre necredincioși și păgîni: o dragoste naturală, firească, și nicidecum dragostea născută din minunea înnoirii, săvîrșită asupra noastră de către Sfîntul Duh.

Trebuie să cugetăm și la acestea... E cumplit faptul că nimeni nu recunoaște în

noi niște creștini, decît dacă noi înșine strigăm despre asta, stîrnind adesea mirare: oare asta înseamnă creștin?... La ce bun să mai fii creștin, dacă nu te deosebești prin nimic? Nici prin lipsa fricii în fața suferinței, a bolii, a pericolului, a morții; nici prin lipsa voracității față de lucrurile pe care le putem smulge vieții (deci, altui om), fie sufletește, fie trupește sau material; nici prin dragoste, adică prin renunțarea la apatie, răceală, uitare, ba chiar vădînd o atitudine de-a dreptul ostilă, o amară, îndelungă și otrăvită ură...

Să ne punem cu toții această întrebare. Nu mă pot numi nici măcar om în deplinul înțeles al cuvîntului; sînt țărîină, pămînt și aparțin lumii animale, dar celei Dumnezeiești nu aparțin. Scînteile acelei lumi uneori mai licăresc în mine; trec prin mine după cum trece o stea căzătoare pe cer – pentru o clipă întunericul meu se luminează, doar pentru o clipă alt om poate surprinde ceva: în acest întuneric ceva ce nu am mai văzut înaintea strălucit... Nu mă pot numi nici creștin, pentru că dragostea din mine nu este pe măsura dragostei Dumnezeiești, a dragostei poruncite de către Domnul: *Cine are poruncile Mele și le păzește, acela*

mă iubește... Noi însă trecem pe alături de porunci.

„Nu este mai mare dragoste decît să-și dea cineva viața pentru prietenii săi.” Apostolul Pavel, vorbind despre Iisus, spune că e prea puțin probabil să fie cineva gata să-și dea viața pentru prietenul său, în timp ce Hristos a murit pentru noi pe cînd noi îi eram încă dușmani, străini... El a murit nu doar pentru cei care L-au cunoscut, care au devenit ucenici ai Săi, vrednici sau nevrednici, ci și pentru cei care L-au judecat cu judecata fărădelegii, și pentru cei care L-au răstignit fizic, care L-au țintuit pe cruce: *Tată, iartă-i, căci nu știu ce fac!*

Așadar, pentru fiecare dintre noi trebuie să persiste întrebarea: sînt oare creștin? Poate oare cineva recunoaște în mine chipul lui Hristos? Poate să simtă bătaia dragostei lui Hristos în inima mea? Să cunoască înțelepciunea și dreptatea lui Dumnezeu în cuvintele și gîndurile mele? Să afle căile Domnului în faptele mele, în felul în care mă uit la viață, la fiecare om, la Dumnezeu?

Apostolul Pavel spune că va veni moartea, iar după moarte judecata. Da! La fiecare dintre noi va veni moartea, și

fiecare dintre noi, mai devreme sau mai târziu (cînd – nu putem cunoaște) se va înfățișa judecării lui Dumnezeu. Iar Hristos spune uneori și cuvinte severe: judecata va fi fără milă pentru cei nemiloși, pentru cei fără inimă și fără dragoste... Și nu pentru că Dumnezeu se va arăta la fel de „nemilos” sau „fără dragoste”, ci pentru că mîntuirea înseamnă a te afilia fluxului dragostei lui Hristos, a uni dragoste cu dragoste.

Iar, dacă în noi nu este această dragoste sau măcar capacitatea de a iubi, deschiderea pentru dragoste, setea față de aceasta, unirea e imposibilă. Ne vom scula și, după cuvintele lui Dostoievski, vom realiza că *unicul* sens al vieții a fost dragostea, iar noi ne-am golit viața de orice sens, am pustiit-o și stăm fără conținut, fără măcar posibilitatea de a primi sensul pe care Dumnezeu ni-l poate da.

Judecata lui Dumnezeu nu înseamnă că Dumnezeu ne va măsura virtuțile, că ne va evalua priceperea în materie de credință. Cugetați asupra Evangheliei ce premerge Postului Mare: pilda Mîntuitorului despre oi și capre. Toate întrebările ce se pun acolo se reduc la una: cît ai fost pe pămînt, inima ta a fost vie sau de

piatră? L-ai hrănit pe cel flămînd? Pe cel înghețat l-ai încălzit? Pe cel gol l-ai îmbrăcat? Pe cel întemnițat, pe cel oropsit l-ai cercetat? A fost oare milă în tine sau ai trăit doar în indiferență, în îngîmfare, în suficiență de sine, precum bogatul care chefuia în timp ce la poarta lui murea de frig și de foame Lazăr?...

• Aceasta e unica întrebare ce va fi pusă: ai avut oare inimă de om în tine sau ai avut în loc o piatră? Dacă ai avut dragoste omenească, atunci ea poate înflori pe măsura dragostei Dumnezeiești; iar dacă dragoste omenească nu e, atunci cu ce se poate uni dragostea lui Dumnezeu?...

Și nu trebuie să ne eschivăm de la propria judecată asupra noastră, zicînd: Dar eu iubesc oamenii!... Pe toți oamenii, cînd sînt departe, îi iubim noi toți. Un scriitor își descria astfel unul dintre personajele sale: acest om într-atît de mult iubea întreaga omenire, încît îl ura pe orice om în parte care îi deforma perfecțiunea imaginii sale despre lume... Da, acesta iubea, dar o omenire ireală, inexistentă; pe cînd un om concret sau o gloată concretă nu o putea suporta. În oameni reali vedea hidoșenie și visa la o frumusețe desăvîrșită nemaîntîlnită, ce

nu a fost și nu va fi niciodată pînă la cea de-a Doua Venire.

Oare nu este astfel și dragostea noastră față de lume? Iubim doar pe foarte puțini, dar și pe aceia nu sîntem în stare să-i iubim necondiționat, fără preget. Ne certăm, ne răcim, întoarcem spatele... Apostolul Pavel ne spune: „Purtați-vă poverile unii altora, și astfel veți împlini porunca lui Hristos...” Poveri nu înseamnă doar necazuri, ci toată greutatea altei persoane, a altui om. A purta un oarecare timp povara unei dureri străine, a unei boli nu prea îndelungate, a unei cerți mărunte – asta o putem face cu toții; cît de cumplit însă este să vezi că atunci cînd durerea omului nu mai are capăt, boala nu se mai termină, sărăcia nu se mai încheie, după o scurtă perioadă în care îl compătimim pe acest om, îl ajutăm, îi acordăm atenție, începem să ne răcim: oare nu mai are capăt boala, sărăcia, durerea lui? E timpul să se însănătoșească! E timpul să se ridice, să-și vină în fire! Oare chiar toată viața îl vom purta în cîrcă?... Altfel se poartă Dumnezeu cu noi. Cît durează viața noastră, toate aceste decenii El ne așteaptă, El rabdă. El nădăjduiește; și mereu, tot timpul, se străduiește să ne ajute...

Dar necazul nostru nu constă în faptul că nu-i iubim pe mulți, căci nu sîntem în stare s-o facem, inima noastră este îngustă (cum spune Apostolul Pavel: *strîmt* este în inimile voastre...). Însă cît de rău, nerăbdător, fără blîndețe și nechibzuit îi iubim pe cei despre care spunem că ni-s dragi! Cît de mult trebuie să cugetăm la cei ce ne înconjoară, întrebîndu-ne: cum este dragostea mea față de ei? Bucurie sau povară? Căci se întîmplă și că dragostea poate să sufoce pe cineva, să-i fie acestuia prilej nu de libertate, ci de sclavie; omul geme din cauza a ceea ce numim noi „dragoste”, atunci cînd ni se pare că știm mai bine de ce anume are el nevoie, în ce constă fericirea lui, unde e bucuria lui, atunci cînd îi luăm și ultima scînteie de libertate, de creativitate, deoarece dorim să îi conducem noi înșine viața lui, „spre binele” lui...

2.

Cînd ne gîndim la pocăință, vedem mereu imaginea obscură sau cenușie a durerii, a unei inimi strînse, a lacrimilor,

a unei tînguiri fără capăt pentru trecutul nostru, atît de întunecat și de nevrednic. Nevrednic de Dumnezeu, de noi, de viața care ne-a fost dată. Aceasta este doar o parte a pocăinței, mai bine zis, trebuie să fie doar o clipă a ei. Pocăința trebuie să crească în bucurie și lucrare. Fără acestea pocăința este neroditoare, fără acestea, ceea ce putea deveni pocăință se transformă în regret, regret steril, care de cele mai multe ori omoară forța de viață în loc să o trezească, să o înnoiască.

Cînd, ca rezultat al unei cugetări profunde asupra noastră, asupra Evangheliilor și asupra căilor lui Dumnezeu ne punem în fața păcatului nostru, în fața infidelității față de cea mai înaltă vocație a noastră, atunci, desigur, în inima noastră se înfige o durere acută, o rușine adîncă pentru faptul că sîntem atît de departe de ceea ce am fi putut fi, că semănăm atît de puțin cu ceea ce a pus la cale Domnul făurindu-ne. Însă aceasta trebuie să fie doar un impuls pentru a începe să trăim o viață nouă.

Da, trebuie să zăbovim asupra trecutului, să scrutăm cu privire neîndurătoare laturile întunecate ale vieții noastre, ale gîndurilor și zvicnirilor inimii, ale

dorințelor, ale faptelor și ale atitudinilor. Să privim la acestea treaz și cu asprime, după cum îl examinează medicul pe bolnav, cum privim uneori, la drum de noapte, calea: ca să nu ne rătăcim, să nu cădem.

Toate trebuie să le vedem, tot ce este accesibil privirii, și pentru toate să răspundem cu sinceritate; să ne asumăm pînă la capăt rușinea, să primim pînă la capăt suferința, să nu căutăm scuze pentru ca durerea să fie mai puțin acută, iar rușinea mai puțin arzătoare.

Doar trăindu-ne umilința cu toată puterea posibilă ne putem rupe de ceea ce provoacă această umilință. Pe cînd dacă încercăm să ne atenuăm puțin chipul păcătoșeniei, să ne facem rușinea ceva mai acceptabilă (măcar și zicîndu-ne: „Sînt păcătos ca și alții” sau „Cum aș fi putut proceda altfel?”), dacă ne străduim să înăbușim în noi această durere, atunci pocăința devine imposibilă. Căci doar prin conștientizarea groazei, a puterii ucigașe a păcatului, a rușinii față de faptul că eu însumi nu sînt vrednic de mine – cu atît mai mult de alții și de Dumnezeu – putem găsi în noi puterea de a ne smulge din această captivitate; însă cît

timp ne complăcem în captivitate, rămânem captivi.

Aici vedem deosebirea dintre noi și sfinții despre viața cărora citim, începând cu apostolii și încheind cu mărturisorii contemporani ai credinței. Aceștia au decis să bea pînă la capăt paharul propriei rușini și să-și înfigă în inimă, în conștiință, în toată făptura lor durerea acută a ceea ce reprezentau ei înșiși.

Însă cînd se întîmplă aceasta, nu trebuie nici să cădem în disperare, nici să ne oprim aici. Amintiți-vă de cele scrise în Evanghelie, despre cum Apostolul Petru se lauda că va merge și la moarte cu Mîntuitorul, că nimic nu-l va putea rupe de Hristos. Iar după ce Mîntuitorul a fost legat și dus la judecata fărădelegii, s-a apropiat de Petru o slujnică tînă care nu l-a întrebat nimic mai mult decît dacă a fost și el cu Iisus Nazarineanul. Și Petru s-a lepădat de trei ori! Și a plecat, a ieșit din curte; și întorcînd fața, a întîlnit prin fereastra deschisă privirea Mîntuitorului, și a plîns cu amar...

Iată, acest moment, cînd a fost cuprins de rușinea propriei trădări, a necredincioșiei și a lașității sale, a lăudăroșeniei

sale, inima i-a fost străpunsă de groază și a plecat amărît. Cînd însă L-a întîlnit pe Hristos, Acesta nu l-a întrebat: „Oare nu-ți este rușine? Cum de mai îndrăznești să Mi te înfățișezi după ce te-ai lepădat de Mine de trei ori?”, ci: „Petre! Mă iubești mai mult decît aceștia?” (adică, decît ceilalți apostoli, care erau de față).

Oare mai poate fi pusă întrebarea dacă Îl iubește Petru pe Hristos, cînd totul arată contrarul, din moment ce s-a lepădat de trei ori? Și se poate oare vorbi despre faptul că Petru L-ar putea iubi pe Hristos mai mult decît ceilalți ucenici? Ceilalți nu s-au lepădat; e adevărat, au fugit!, dar, cel puțin, nu s-au lepădat... Poate doar dacă Petru și-ar fi amintit cuvintele Mîntuitorului rostite cu un alt prilej: „Căruia i se iartă mult, acela iubește mult.” Căruia i se iartă mult, în acela naște mai multă dragoste decît în cel căruia i s-a iertat puțin.

Întrebarea se pune astfel: „Ai păcătuit mai mult ca alții, și acestea ți se pot ierta; dar va fi oare dragostea ta pe măsura acestei iertări? Vei iubi tu oare, în schimb, mai mult decît oricare altul care a păcătuit mai puțin?” Aici vorba este chiar de dragoste, căci Domnul vede

adîncurile omului, și nu suprafața, nu doar aparențele pe care le observăm noi. Cînd omul face o faptă sau alta, cînd spune un cuvînt sau altul, înțelegem fapta sau cuvîntul în măsura priceperii noastre. Hristos caută la profunzimile omului, și cunoaște *ce* anume stă în spațele cuvîntului sau al faptei.

Hristos nu poate fi păcălit nici de ceea ce este aparent, nici măcar de ceea ce este evident. De aceea El se adresează adîncurilor lui Petru, umbrite pentru un moment de frică, însă care s-au deschis iarăși după ce rușinea l-a ars și s-a pomenit, dintr-odată, și în fața conștiinței sale, și în fața Mîntuitorului. În acel moment, umplut de bucuria că este iarăși în fața lui Hristos, că împăcarea este posibilă, că totul este posibil, chiar învierea, întoarcerea din adîncurile morții, Petru îi zice lui Hristos: „Da, Te iubesc!” Și Hristos îl întreabă despre această dragoste de trei ori, la fel cum de trei ori Petru s-a lepădat de El. Și a treia oară, Petru, în sfîrșit, se întoarce către o altă realitate: nu către sentimentul profund care sălășluiește în el și care alcătuiește esența finală a dragostei sale față de Hristos. El se întoarce spre conștiința faptului că iubirea sa este as-

cunsă, iar trădarea – vădită. Și atunci se adresează către Hristos: „Doamne! Tu știi toate! Tu știi că m-am lepădat de Tine. Însă, întrucît Tu pui întrebarea despre dragoste... Tu știi, desigur, că eu, totuși, Te iubesc... Da, eu Te iubesc!”

Iată, acesta este momentul cînd procesul pocăinței se încheie. Păcatul a fost săvîrșit, căderea a avut loc, omul s-a rușinat pînă la capăt; conștiința sa, privirea Domnului i-au spus acestea. El a răspuns acestei priviri și procesului de conștiință prin aversiune față de sine, prin lacrimi. Iar acum este refăcut, reînnoit de către dragostea lui Hristos.

Singur nu este posibil să-ți oferi iertarea. Nimeni nu are dreptul să spună: „Am săvîrșit păcatul, am procedat nedemn față de cineva, m-am murdărit, însă acestea au trecut și acum pot să uit de toate.” Asta ar însemna să legalizezi starea ta păcătoasă, ar însemna să-ți declari dreptul de a fi nedemn de sine, de oameni și de Dumnezeu, și de viață. De aceea, omul nu se poate ierta niciodată pe sine însuși, nu are un asemenea drept.

Pe de altă parte însă, omul trebuie să fie în stare să primească iertarea ce i se

oferă. Nu avem dreptul de a evita, de a refuza iertarea pe care o dă Dumnezeu sau un alt om, iertare care se oferă mereu cu un oarecare preț. Când omul rănit de noi, după ce a trecut de durerea și suferința pricinuită de noi, ne spune: „Fie ca pacea să fie între noi! Rana pe care mi-ai făcut-o s-a cicatrizat, durerea a trecut; ai fi putut să mă ucizi cu asta, însă, prin mila lui Dumnezeu, am rămas viu; și te iubesc suficient de mult ca să-ți dau pacea pe care Dumnezeu a sădit-o în sufletul meu”, atunci trebuie să fim în stare să ne smerim și să primim iertarea.

Ne împiedică de multe ori propria noastră mândrie să primim iertarea: cum pot primi iertarea, recunoscând astfel că sînt, într-adevăr, vinovat? Recunoscând că eu însumi nu pot face nimic pentru mine și doar acest om, pe care l-am înjosit, l-am rănit, l-am furat, poate să-mi restituie propria mea demnitate. Cum pot oare să depind de altcineva într-o măsură așa de mare?..

Se întîmplă că ne este greu să primim iertarea exact din acest fel de mândrie, pentru că nu dorim să fim restaurați în propria demnitate din mila altcuiva; dorim ca această vrednicie să o avem noi în-

șine sau să cîștigăm dreptul de a o avea. Dreptul la iertare însă nimeni nu poate să-l cîștige, niciodată. După cum niciodată nu cîștigă dreptul de a fi iubit. Iar a fi iertat înseamnă că cineva te iubește într-atît de mult, încît este capabil să preia asupra sa păcatul tău și să-l curme în sine. De aceea trebuie să fim pregătiți pentru a ne smeri și a primi această înjosire tămăduitoare. Și doar dacă o putem primi cu toată inima, cu întreaga conștiință, sîntem pasibili de vindecare.

Astfel Hristos „l-a vindecat” pe Petru, adică i-a restituit integritatea celui ce s-a sfărîmat în țandări prin lepădarea sa. E ca și cum ar fi adunat aceste țandări și ar fi restaurat din rămășițe omul integru, monolit. De aceea mai apoi Petru a putut vorbi atît de sincer, ca de la egal la egal, cu Hristos. Când Mîntuitorul i-a spus: „Urmează-Mă!” și Petru a mers după El, dar întorcîndu-se, l-a văzut nu departe pe Ioan și L-a întrebat pe Hristos: „Iar acesta? Tu m-ai întors pe mine la viață; oare nu are nevoie și el să-l întorci?” Și aici Mîntuitorul răspunde ferm: „Ce voi face cu el – Eu hotărăsc; tu să mergi după Mine.”... Acestea sînt spuse fiecăruia dintre noi, din momentul

în care am trecut peste această trăire arzătoare a rușinii și am primit, am acceptat această nespusă durere acută care ne copleșește atunci când ne conștientizăm păcătoșenia.

Aici începe bucuria, bucuria pocăinței. În cartea părintelui Sofronie despre starețul Siluan este o povestire despre timpul când Siluan era tânăr, iar unul dintre consătenii săi a săvârșit un omor, a ajuns la închisoare și și-a executat termenul de pedeapsă. Odată viitorul stareț Siluan îl vede pe acesta la o sărbătoare în sat, cântînd din armonică și jucînd. Cuprins de groază, Siluan s-a apropiat de el și l-a întrebat: „Cum poți să joci și să te veselești, când știi că ai ucis un om!” Iar acest fost asasin îi răspunde: „Da, însă cît am fost la închisoare m-am pocăit adînc și am simțit la un moment dat că Hristos m-a iertat; și acum sînt iarăși întreg.” Aceasta este finalitatea pocăinței, viața nouă, înnoirea, nașterea de sus; fie numai și parțial, fie doar începutul vieții veșnice, însă al vieții veșnice venite cu toată puterea, cucerind întreaga ființă.

Foarte des se întîmplă ca cel ce vine la mărturisire să-mi spună: „Nu știu ce să mărturisesc, toate ca de obicei...” Aceste

cuvinte vorbesc despre o lipsă criminală de atenție asupra vieții. Oare e posibil ca cineva dintre noi să poată spune, după o singură zi trăită, că a împlinit toate ce erau cu putință și a dat tot ce a putut să dea? Că a fost de o castitate impecabilă în gîndurile și simțămintele sale, că nu a ratat nici o faptă ce putea și trebuia să fie făcută, că nu a făcut nici un lucru care ar fi nedesăvîrșit? Cine ar putea spune că gîndurile nu i s-au tulburat, că nu i s-a întunecat inima, că voința nu i-a ezitat, că faptele sau dorințele nu s-au pomenit a fi nevrednice? Dacă omul vine la mărturisire și spune „Nu știu ce să spun” înseamnă că el niciodată nu a cugetat asupra a ceea ce ar fi putut deveni (prin urmare, ar fi trebuit să devină), ci doar se compară cu ziua de ieri și cu oamenii care sînt la fel de răi ca și el.

Iar cînd mărturisim: „Iată, an de an, spun unul și același lucru” mărturisim despre faptul că **niciodată** nu am trăit nici rușine, nici durere; că ne asumăm cu deplină liniște păcătoșenia. Da, eu mint – însă minte toată lumea! Da, fac lucruri netrebnice, însă așa fac și ceilalți; uit de Dumnezeu, dar mai e timp să-ți amintești de El? Trec pe alături de fiecare om

care are nevoie de mine, însă cum aş putea să mă opresc la fiecare!? Şi tot aşa mai departe...

Dacă am putea vedea, măcar o singură dată, aşa cum vede Dumnezeu, urmările a ceea ce facem sau a ceea ce nu facem; dacă am putea vedea cum o vorbă spusă sau nespusă, o faptă făcută sau nefăcută alcătuiesc începutul unui întreg şir de evenimente în viaţa altui om, dacă am putea vedea cât de fatal poate fi în soarta lui un cuvânt scăpat sau o mişcare fugară a altcuiva... Or, dacă sîntem într-atît de neatenţi cu noi înşine, atunci cu atît mai mult vom fi faţă de cei din jurul nostru; ceea ce li se întîmplă ne trece cu totul pe alături.

De aceea venim de fiecare dată şi ne căim de unele şi aceleaşi fapte, pentru că nu am observat niciodată că un lucru sau altul ne transformă în monştri, că nu mai semănăm cu chipul lui Dumnezeu, întipărit în adîncurile noastre. Ne este dată icoana spre păstrare, iar noi o distrugem, o profanăm, o viciem pas cu pas, prin nepăsare, în accese de răutate, şi nu răutate aprigă, ci răutate mărunţă, infimă.

Uneori omul spune: „Nu mă pot rupe de păcatele mele! Dacă aş fi făcut un oa-

recare păcat mare, aş fi rămas zguduit, poate; însă toată mulţimea păcatelor mele mărunte se aşază peste mine ca praful, neîmpovărîndu-mă. Te obişnuieşti cu ele, după cum te obişnuieşti să locuieşti în dezordinea propriei locuinţe"... Şi nu realizăm că un anume număr de păcate mărunte este mai anevoie de depăşit decît un păcat mare. Pentru că acest păcat mare poate, într-adevăr, să ne zguduie în aşa măsură, încît te trezeşti chiar şi neştiind ce e privegherea.

Iar păcatele zilnice... Este o povestire din viaţa lui Alexie, acestui nebun rus din regiunea Voronejului. Au venit la el două femei. Prima se frîgea sub conştiinţa unui păcat cumplit, săvîrşit de ea; a doua se văieta: „Sînt păcătoasă ca toată lumea; ştiţi, părinte, e imposibil să trăieşti şi să nu păcătuieşti". Atunci Alexie le-a arătat prin exemplu viu ce înseamnă pocăinţa lor. Le-a trimis pe ambele în cîmp; celei care a făcut un păcat cumplit i-a poruncit să găsească cel mai mare bolovan pe care îl poate ridica şi să-l aducă la el; celeilalte i-a spus să adune în şorţ cît mai multe pietricele. Cînd femeile s-au întors, le-a spus ambelor să meargă şi să pună pietrele exact acolo de unde

le-au luat. Prima a mers direct către locul de unde luase bolovanul – urma lui era întipărită în pământ, iar cea de-a doua a cutreierat ore în șir câmpul, nefiind în stare să-și amintească de unde a luat o pietricică sau alta. Astfel a arătat acest nebun că nu trebuie să fii nepăsător față de lucrurile aparent mărunte, dar de care nu te mai poți dezbara. Trebuie să cugetăm la acestea; pe de o parte, pentru că, într-adevăr, dacă nu ținem seama de lucrurile mărunte, nu ne mai putem apoi descotorosi de ele. Iar pe de alta, pentru că, obișnuindu-ne să fim nepăsători față de cele mărunte, ne obișnuim să fim nepăsători în genere și începem să păcătuim tot mai mult, adică să ne schilodim tot mai mult, să distrugem și să necinstim chipul lui Dumnezeu din noi.

Am început prima discuție de la gândul morții. Fiecare mărturisire pe care o aducem trebuie să o aducem ca și pe cea din fața morții: fiecăruia moartea îi suflă în spate. Nimeni nu știe dacă va reuși să se pocăiască sau nu; nu pentru că va muri mâine, ci pentru că și peste zece ani poate să nu-și amintească și să nu se trezească... Dacă am sta în fața fiecărei mărturisiri cu gândul la faptul că acesta

este momentul decisiv al vieții: sau pășesc acum în Viața cea Veșnică, încă de aici, de pe pământ, sau rămân în afara ei, spunând, că, de, cică aș regreta că nu sînt desăvîrșit, cu toții am privi altfel la lucrurile mari și la cele mărunte din viața noastră.

De altfel, ce înseamnă lucru mare și lucru mărunț? Uneori mărunțul ne ține mai strîns decît orice în captivitate. Apostolul Iacob spune că frîul mic ne permite să conducem un cal mare. Așa e și cu noi: uneori sîntem dispuși să renunțăm la toate păcatele doar pentru a rămîne la unul anume. Și diavolul ne ține în frîul său. S-ar părea că sîntem cu tot trupul și sufletul în libertate, afară de un amănunt. Dar, fiind captivi într-o prvință, sîntem captivi în general. De noi depinde însă atitudinea trează, chibzuită și serioasă asupra stării noastre.

Dacă am examina păcătoșenia noastră, depărtarea noastră de Dumnezeu, discrepanța între ceea ce am fi putut fi și ceea ce sîntem, nepăsarea noastră față de oameni, dacă am conștientiza astfel toate acestea, dacă le-am putea privi cu groază și să ne îngrozim cu adevărat de ele, am putea auzi chemarea Mîntuitorului: „Spu-

ne: dacă vei fi iertat, dacă îți voi spune acum că te iubesc cu toată viața Mea și toată moartea Mea, cu Crucea, Răstignirea și cu Învierea Mea, ai putea oare să răspunzi cu bucurie și recunoștință?"

Cu bucurie, pentru că, chiar dacă eu nu mă pot ierta și vindeca pe mine însumi, pot fi iertat și vindecat de puterea lui Dumnezeu. Iar cu recunoștință, deoarece, dacă lucrurile stau anume așa, atunci, cu adevărat, viața creștină se reduce la un singur lucru: cu tot cugetul, cu fiecare mișcare a inimii, cu toată voința și hotărîrea, cu toate faptele mele să exprim Domnului mulțumire pentru faptul că sînt mîntuit, pentru că sînt atît de iubit de El... Și, dacă sînt într-atît de iubit, viața mea trebuie să devină un semn viu, nesfîrșit al recunoștinței față de Dumnezeu, pentru că El este, pentru că El poate să ne iubească atît de mult.

Despre pocăință

(Cuvînt rostit în septembrie 1972 în eparhia Tulei)

Cînd procedăm urît, cînd vorbim ce nu se cuvine, cînd gîndurile sumbre roiesc în capul nostru, iar pe inimă se lasă întunericul, începem atunci, dacă dorim să ne luminăm măcar puțin, să avem muștrări de conștiință.

Mustrările de conștiință nu sînt încă pocăință; poți să-ți reproșezi toată viața faptele urîte și cuvîntul răutăcios, gîndurile și simțirile întunecate, și să nu te mai îndrepti.

Mustrările de conștiință pot face din viața noastră un iad adevărat, însă muștrările acestea nu ne deschid porțile Împărăției Cerurilor; la ele trebuie să se

adauge încă ceva: ceea ce alcătuiește inima pocăinței, și anume întoarcerea către Dumnezeu cu **nădejde**, cu **încrederea** că Dumnezeu are suficientă dragoste ca să ne ierte și putere ca să ne schimbe.

Pocăința este cotitura vieții, răsturnarea gândurilor, schimbarea inimii ce ne întoarce cu fața către Dumnezeu într-o nădejde plină de bucurie și freamăt, în încrederea că, chiar dacă nu merităm mila lui Dumnezeu, Hristos a venit pe pământ nu ca să judece, ci ca să mîntuiască, a venit nu la cei dreapți, ci la păcătoși.

Însă întoarcerea spre Dumnezeu cu nădejde, chemarea Lui în ajutor nu este încă totul, căci multe în viața noastră depind de noi înșine. Cît de des spunem: „Doamne, ajută-mă! Doamne, dă-mi răbdare, dă-mi neprihănire, dă-mi inimă curată, dă-mi cuvîntul cel drept!..” Iar cînd apare posibilitatea să acționăm în conformitate cu propria rugăciune, după porunca inimii noastre, nu ne ajunge bărbăția să purcedem **prin faptă** la ceea ce cerem de la Dumnezeu. Și atunci pocăința noastră, avîntul sufletesc rămîn sterile.

Pocăința trebuie să înceapă chiar de la această nădejde în dragostea lui Dum-

nezeu, dimpreună cu nevoința, o nevoință dusă cu bărbăție, în care ne obligăm să trăim așa cum trebuie și nu cum am trăit pînă acum. Fără asta Dumnezeu nu ne va mîntui; după cum spune Hristos: nu oricine spune „Doamne, Doamne” va intra în Împărăția lui Dumnezeu, ci doar cei ce vor aduce roadele ei. Iar pe acestea le cunoaștem cu toții: pacea, bucuria, dragostea, răbdarea, înfrînarea, smerenia – toate aceste roade minunate pot încă de pe acum transforma pămîntul în rai, dacă am putea să le rodim asemenea unui copac roditor...

Astfel, pocăința începe prin faptul că în inima noastră bate, dintr-odată, și vorbește conștiința, ne cheamă Dumnezeu și ne întreabă: „Încotro mergi? Spre moarte? Oare asta vrei?..” Iar cînd noi răspundem: „Nu, Doamne! Iartă, miluiește, mîntuiește!” și ne întoarcem către El, Hristos ne spune: „Eu te iert! Iar tu, drept mulțumire pentru aceasta, nu din frică, nu pentru a te izbăvi de chinuri, ci pentru că poți răspunde dragostei Mele cu dragoste, începi să trăiești altfel...”

Iar mai departe? Primul lucru ce trebuie învățat este să ne acceptăm **întreaga** noastră viață: toate împrejurările, toți

oamenii care au intrat în ea – uneori, atît de dureros – trebuie acceptați. Pînă nu ne vom accepta viața pînă la capăt, fără a omite ceva din întregul ei – să o acceptăm ca din mîna lui Dumnezeu –, nu ne vom putea elibera de neliniștea interioară, de captivitatea interioară și de protestul interior. Oricît am spune: „Doamne, vreau să fac voia Ta!”, din adîncurile sufletului răbufnește un strigăt: „Dar nu în asta! Nu aici!... Da, sînt gata să-l accept pe aproapele meu, însă nu pe acest **aproape!** Sînt gata să accept totul din ce-mi vei trimite; însă nu **ceea** ce-mi trimiți de fapt...”

Cît de des, în clipele parcă de iluminare, spunem: „Doamne, acum înțeleg **totul!** Mîntuiește-mă, mîntuiește-mă cu orice preț!...” Dacă în acest moment ni s-ar înfățișa înaintea Mîntuitorul sau ar trimite un înger al Său ori un sfînt care să ne cheme cu voce înfiorătoare, cerîndu-ne pocăință și schimbarea vieții, poate, în acest caz, am primi. Însă, dacă în locul îngerului, al sfîntului, dacă, în loc ca Hristos să vină El Însuși, ni-l trimite pe aproapele nostru, și nu pe oricare, ci pe cel pe care nu-l respectăm, nu-l iubim, care ne pune la încercare, ne pune în fața întrebării vi-

tale: pocăința ta, cum este ea, doar cuvinte sau și fapte?, atunci uităm de promisiunile și sentimentele noastre, uităm de pocăință și spunem: „**Pleacă de la mine! Nu de la tine** voi primi eu povață sau pedeapsă de la Dumnezeu, **nu tu** îmi vei deschide viața cea nouă...” Și trecem pe alături și de momentul, și de omul trimis de Dumnezeu spre a ne tămădui, spre a păși cu smerenie în Împărăția lui Dumnezeu, a duce urmările păcatelor noastre cu răbdarea și pregătirea de a le primi pe **toate** din mîna lui Dumnezeu (după cum noi înșine am promis). Și dacă nu ne vom primi viața astfel, dacă tot ce ne aduce ea nu îl vom primi ca din mîna lui Dumnezeu, atunci viața nu ne va fi calea spre veșnicie; vom căuta mereu o altă cale, deși singura cale este Domnul Iisus Hristos.

Dar nici aceasta nu e de ajuns. Sîntem înconjurați de oameni, iar relațiile cu ei sînt uneori dificile. Cît de des așteptăm ca **celălalt** să vină să se căiască, să-și ceară iertare, să se umilească în fața noastră! Poate l-am ierta dacă am simți că s-a umilit într-atît, încît să ne fie ușor să-l iertăm. Trebuie să-l iertăm însă nu pe cel ce merită iertarea – oare Dumnezeu ne iartă pentru că o merităm? Oare atunci

cînd mergem la Dumnezeu și-i spunem: „Doamne, mîntuiește-mă! Doamne, iartă-mă! Doamne, miluiește-mă!” putem adăuga „pentru că merit!”? Niciodată! Așteptăm iertarea de la Dumnezeu din dragostea Sa curată, dragostea jertfirii și a crucii... Asta așteaptă și de la noi Hristos în privința fiecărui aproape al nostru; trebuie să iertăm aproapele nu pentru că merită iertarea, ci pentru că sîntem cu toții ai lui Hristos, pentru că ne este dat de Însuși Dumnezeu Cel Viu și Hristos Cel Răstignit să iertăm.

Adesea ne pare: iată, dacă aș putea să uit durerea ce mi-a pricinuit-o, l-aș ierta. Însă nu pot uita – Doamne, dă-mi uitare!.. Aceasta nu este iertare: a uita nu înseamnă a ierta. Să ierți înseamnă să vezi omul așa cum este, în păcatul său, în insuportabilitatea sa, în toată povara pe care o prezintă pentru viața ta, și să spui: Am să te duc ca pe o cruce; am să te duc pînă în Împărăția lui Dumnezeu, vrei tu asta sau nu. Ești bun, ești rău, am să te iau pe umerii mei, am să te aduc Domnului și am să spun: Doamne, l-am purtat pe acesta toată viața, căci îmi era milă să nu piară cumva. Acum iartă-L, pentru că eu l-am iertat!...

Cît ar fi de bine dacă am putea să ne ducem unul altuia poverile, dacă am putea să ne ducem și să ne susținem unul pe altul; să nu ne străduim să uităm, ci, dimpotrivă, să ținem minte. Să ținem minte cine și ce slăbiciuni are, ce păcat are, ce are în neregulă și să nu-l ispitim în aceasta, să-l ocrotim pentru a nu fi expus ispitei în ceea ce ar putea să-l piardă... Dacă am putea să ne purtăm astfel unii față de alții! Dacă am înconjura omul cu grijă și dragoste, cîți oare nu s-ar trezi, cîți oare nu s-ar învrednici de iertarea ce li se dă în dar!...

Aceasta este calea pocăinței: să „intri” în tine, să te înfățișezi Domnului, să te vezi un condamnat care nu merită nici iertare, nici milă, și, în loc să fugi, precum Cain, de la fața lui Dumnezeu, să te întorci către El și să spui: „Cred, Doamne, în dragostea Ta, cred în Crucea Fiului Tău, cred, ajută necredinței mele!...” Și apoi să urmezi calea lui Hristos, după cum am spus: să primești totul din mîna lui Dumnezeu, din toate să aduci roadele pocăinței și ale dragostei și să ierți primul pe fratele nostru, neașteptînd îndreptarea lui, să-l duci ca pe o cruce, să te răstignești, dacă este nevoie, pe ea, pen-

tru a avea puterea, precum Hristos, de a spune: „Iartă-i, Părinte, că nu știu ce fac...” Și atunci Însuși Domnul, Care a spus: „Cu ce măsură măsurați, cu aceea vi se va măsura..., iertați, după cum și Tatăl vostru Cerească iartă”, El nu va rămâne dator: vă va ierta, vă va îndrepta, vă va mîntui și încă de pe pămînt, precum sfinților, vă va dărui bucuria cerească.

Să fie așa, să înceapă în viața fiecăruia dintre noi, astăzi, măcar **puțin** din această cale a pocăinței, pentru că **aceasta** este de pe acum începutul Împărăției lui Dumnezeu. Amin.

Despre mărturisire

1.

Adesea sînt întrebate: cum trebuie să te mărturisești?... Răspunsul la aceasta, pe cît se poate de direct și hotărît, este: mărturisește-te ca și cum acest ceas ar fi cel din urmă, ca și cum ar fi ultima oară aici pe pămînt cînd poți aduce pocăință pentru toată viața ta, înainte de a pași în veșnicie și a sta în fața judecății lui Dumnezeu, ca și cum ar fi ultima clipă cînd poți să arunci din spate povara unei îndelungi vieți trăite în păcat și nedreptate, pentru a intra liber în Împărăția lui Dumnezeu.

Dacă am gîndi astfel despre mărturisire, înainte de a ne înfățișa la ea, **știind** – nu doar imaginîndu-ne, ci **știind cu tărie** – că putem în orice moment să mu-

rim, atunci nu ne-am pune înainte atâtea întrebări deșarte; mărturisirea ne-ar fi atunci necruțător de sinceră și adevărată; ar fi directă; nu ne-am strădui să ocolim cuvintele ce ne umilesc, ne înjosesc; le-am pronunța cu toată duritatea adevărului. Nu ne-am gândi la ceea ce trebuie să spunem sau să nu spunem; am spune tot ce, în conștiința noastră, apare ca nedreptate, ca păcat: tot ceea ce ne face nevrednici de demnitatea noastră umană, de numele nostru de creștin. Nu am avea nici sentimentul că ar trebui să ne protejăm evitând unele cuvinte dure, necruțătoare; nu ne-am mai întreba dacă trebuie să spunem una sau alta, pentru că am ști cu ce poți intra în veșnicie și cu ce **nu poți** intra...

Iată cum trebuie să ne mărturisim; este simplu, cumplit de simplu; însă nu o facem, pentru că ne este teamă de această simplă, necruțătoare sinceritate față de Dumnezeu și față de oameni.

Ne pregătim acum de Nașterea Domnului; în curînd va începe Postul Nașterii. Este perioada care ne amintește de faptul că va veni Hristos, că în curînd va fi printre noi. Atunci, aproape două mii de ani în urmă, El a venit pe pămînt, a

trăit printre noi, a fost unul dintre noi; Mîntuitorul, El a venit să ne caute, să ne dea speranță, să ne încredințeze de dragostea lui Dumnezeu, să ne încredințeze că totul este posibil, numai să credem în El și în noi înșine...

Acum va veni timpul cînd El va sta iarși în fața noastră – sau în ceasul nostru din urmă, sau în ceasul judecății din urmă. Și atunci Se va înfățișa Răstignit, cu mîinile și picioarele pironite în cuie, cu fruntea rănită de spini, iar noi vom privi la El și vom vedea că e răstignit deoarece **noi** am păcătuit; El a murit deoarece **noi** am meritat condamnarea la moarte, pentru că **noi** am fost vrednici de osîndă veșnică din partea lui Dumnezeu.

El a venit la noi, a fost unul dintre noi, a trăit printre noi și a murit pentru noi. Ce vom putea spune atunci? Judecata nu va consta în faptul că El ne va judeca; judecata va fi să-L vedem pe Cel pe Care noi l-am **ucis** prin păcatul nostru și Care stă acum în fața noastră cu toată dragostea Sa. Iată, pentru a preveni această groază, trebuie să stăm la fiecare mărturisire ca și cum am fi în cel din urmă ceas, ultima clipă de nădejde înainte de a vedea aceasta.

2.

Spuneam că fiecare mărturisire trebuie să fie astfel, de parcă ar fi ultima din viața noastră, iar prin această mărturisire să facem bilanțul, căci orice întâlnire cu Dumnezeu nostru Cel Viu este o ultimă treaptă în fața judecății finale, hotărâtoare asupra sorții noastre. Nu te poți înfățișa Domnului și să ieși fără a fi sau condamnat, sau îndreptățit. De aceea survine întrebarea: cum să ne pregătim de mărturisire, ce păcate să aducem înaintea Domnului?

În primul rînd, fiecare mărturisire trebuie să fie, pe cît posibil, personală, a **mea**, și nu una comună, ci a mea personală, căci aici se hotărăște soarta **mea**. De aceea, cît de imperfectă ar fi propria judecată asupra noastră, începem de la ea; începem prin a ne pune întrebarea: de ce mă rușinez în această viață? Ce vreau să ascund de fața lui Dumnezeu și de judecata propriei conștiințe, de ce mi-e **teamă**? Iar la această întrebare nu este mereu lesne de răspuns, întrucît atît de des obișnuim să ne ascundem de propria judecată, încît atunci cînd privim

înăuntru cu speranța și intenția de a găsi ceva adevărat despre noi ne este foarte anevoie să o facem; însă cu asta trebuie să începem. Și dacă la mărturisire nu am aduce nimic altceva, aceasta ar fi deja o mărturisire adevărată, a mea, personală.

În afară de asta, există și multe altele. Trebuie doar să aruncăm o privire în jur și să vedem **ce** gîndesc oamenii despre noi, **cum** reacționează față de noi, **ce** se întîmplă atunci cînd sîntem printre ei, și vom găsi un nou teren, un nou motiv de judecată asupra noastră...

Știm că nu aducem mereu pacea și bucuria, binele și dreptatea în soarta oamenilor; ajunge doar să ne uităm la cei mai apropiați ai noștri, oameni pe care îi întîlnim și într-un fel și în altul, și devine limpede cum e viața noastră: pe atîția i-am rănit, pe atîția i-am desconsiderat, pe atîția i-am nedreptățit, pe atîția i-am ispitit! Și, iată, o nouă judecată ne stă înaintea, pentru că Domnul ne avertizează: ce am făcut unuia dintre aceștia mici, adică fraților Săi mai mici, Lui i-am făcut-o.

Iar mai departe să ne gîndim cum ne judecă oamenii: adesea judecata lor este amară și dreaptă; adesea dorim să nu

știm ce gîndesc despre noi oamenii, căci acela e adevărul și judecata noastră. Alteori se întîmplă altfel: oamenii ne iubesc sau ne urăsc pe nedrept. Ne urăsc pe nedrept atunci cînd noi urmăm dreptății lui Dumnezeu, iar aceasta nu încapă în ei. Și ne iubesc pe nedrept cînd ne iubesc pentru faptul că ne acomodăm ușor la nedreptatea vieții și sîntem iubiți nu pentru virtuți, ci pentru trădarea dreptății Dumnezeiești.

Dar aici iarăși trebuie să pronunțăm sentința asupra noastră, știind că uneori sîntem nevoiți să ne căim de faptul că oamenii ne sînt binevoitori, că ne laudă. Hristos ne-a mai avertizat: Vai vouă, dacă toți oamenii vă vor vorbi de bine...

Și, într-un sfîrșit, putem să ne adresăm judecății Evangheliei și să ne întrebăm: cum ne-ar judeca pe noi Mîntuitorul dacă ar privi (ceea ce, de fapt, și face!) la viața noastră?

Puneți-vă aceste întrebări și veți vedea că mărturisirea vă va deveni și serioasă, și profundă și că nu veți mai fi nevoiți să aduceți deșertăciunea, gîngurea la copilărească, demult ponosită, care îmi este dat să o aud atît de des. Și nu

implicați pe alți oameni în spovedania voastră: ați venit să mărturisiți păcatele **voastre**, și nu ale altora. Circumstanțele păcatului au importanță doar atunci cînd ele nuanțează păcatul și responsabilitatea voastră; iar povestirea despre ce și cum s-a întîmplat nu are nici o atribuție la mărturisire, ci doar slăbește în voi conștiința vinovăției și duhul pocăinței.

Se apropie zilele în care, probabil, veți posti cu toții. Începeți **acum** să vă pregătiți pentru a aduce o pocăință matură, conștientizată, profundă și responsabilă pentru a vă curăța.

3.

Am vorbit deja despre ceea ce poate trăi conștiința noastră, începînd de la felul în care ne mustră și continuînd cu felul în care ne văd oamenii. Iar acum să facem un ultim pas în această încercare a conștiinței noastre. Ultima judecată asupra conștiinței nu o facem noi, nu o fac oamenii, ci Dumnezeu; și Cuvîntul Său, și judecata Sa le descoperim în Evanghelie, însă atît de rar sîntem în stare să o citim simplu și cu luare-aminte!

Dacă ne afundăm în paginile Evangheliei cu toată simplitatea inimii, fără a ne strădui să scoatem din ele mai mult decît putem primi și, mai cu seamă, mai mult decît putem înfăptui în viață, dacă vom trata Evanghelia cu sinceritate și simplitate, o să vedem că cele spuse acolo pot fi împărțite în trei compartimente.

Sînt lucruri, a căror justete ne este evidentă, însă care nu ne frămîntă sufletele. Vom fi de acord cu ele – cu mintea înțelegem că lucrurile stau astfel, nu ne împotrivim nici cu inima, însă cu viața nu ne atingem de aceste aspecte. Sînt adevăruri evidente și simple care însă nu devin viață pentru noi. Aceste locuri din Evanghelie ne spun despre faptul că mintea noastră, capacitatea noastră de a înțelege lucrurile sînt în pragul a ceva ce nu putem pătrunde nici cu mintea și nici cu voia. Aceste locuri ne acuză de superficialitate și pasivitate, aceste locuri ne cer ca, nemaiașteptînd să se încălzească inima noastră rece, să purcedem să înfăptuim voia lui Dumnezeu, din simplul motiv că sîntem slugile lui Dumnezeu¹.

¹ Vlădica Antonie nu specifică locurile evanghelice la care se referă, adresîndu-se turmei sale care, probabil, cunoștea Sfînta Scriptură suficient

Sînt și alte locuri despre care putem spune că, dacă vom privi cu sinceritate în sufletul nostru, vom vedea că ne întorcem de la ele, că nu sîntem de acord cu judecata lui Dumnezeu, că, dacă am avea o nefericită bărbăție și putere de a ne răscula, atunci am face-o, ne-am răscula asemenea celor care conștientizează cît de cumplită este porunca dragostei lăsată de Domnul, căci cere sacrificiu și lepădare de tot ce este individual, de egoism; aceștia doresc ca porunca dragostei să nu mai existe.

Așa au fost, probabil, și mulți dintre cei ce-L înconjurau odinioară pe Hristos și care, voind să creadă în El, așteptau de la El minuni, pentru a încerca apoi să-L urmeze fără pericol pentru persoana și viața lor. Au existat probabil și cei ce au venit la groaznica Răstignire cu gîndul că, dacă Hristos nu va coborî de

pentru a repera aluziile care se fac în omilie. Credem că din categoria locurilor evanghelice pe care, citindu-le, îndată le dăm la o parte ca pe ceva ce nu mai poate fi înfăptuit sînt și cele care se referă la păcatele cu gîndul: „Dacă se uită cineva la o femeie și o pofteste, a și curvit cu ea” sau cele care cer de la noi mai multă hotărîre: „Cel ce iubește pe tată sau pe mamă, mai mult decît pe Mine, nu este vrednic de Mine” și altele ca acestea.

pe cruce, nu va face o minune, înseamnă că El nu a avut dreptate, că El nu este omul lui Dumnezeu și că poate fi uitat cumplitul Său cuvînt că omul trebuie să moară pentru sine și să trăiască doar pentru Dumnezeu și pentru ceilalți.

Atît de des stăm în jurul Mesei Domnului, mergem la biserică cu un fel de precauție: nu cumva dreptatea lui Dumnezeu să ne rănească de moarte și să ne ceară ultimul lucru pe care-l avem – pe noi înșine... Atunci cînd găsim în noi acest sentiment, fie în privința poruncii dragostei, fie în privința oricărei alte porunci concrete prin care Dumnezeu ne explică varietatea infinită a dragostei creatoare, profunde, atunci putem măsura cît de departe sîntem de duhul Domnului, de voia Sa, și putem atunci pronunța asupra noastră sentința adevărată.

În sfîrșit, sînt locuri în Evanghelie despre care putem vorbi prin cuvintele călătorilor în Emaus, cînd Hristos a vorbit cu ei pe drum: Oare inima noastră nu ardea în noi cînd El ne vorbea?...

Aceste locuri, cît de puține ar fi, trebuie să ne fie foarte scumpe, întrucît ele vorbesc că în noi este ceva unde noi și

Hristos sîntem de un duh, de o inimă, de o voință, de un gînd, că de acum ne-am înrudit cu El, am devenit prin ceva dintre ai Săi. Aceste locuri trebuie să le păstrăm în memorie ca pe o comoară, pentru că ne permit să trăim fără a **lupta** continuu împotriva răului din noi, ci străduindu-ne să dăm libertate vieții și biruință laturilor care sînt în noi de acum dumnezeiești, de acum vii, de acum pregătite pentru preschimbare și pentru a deveni parte a vieții veșnice.

Dacă vom atrage pentru noi înșine atenția asupra fiecărei din aceste grupe de momente, porunci, cuvinte ale lui Hristos, ni se va înfățișa ușor propriul nostru chip, ne va deveni limpede cine sîntem noi și, atunci cînd vom veni la mărturisire, ne va fi clară nu doar judecata propriei conștiințe, nu doar judecata omenească, ci și cea a lui Dumnezeu; și nu doar ca o groază, nu doar ca o condamnare, ci ca o imagine a întregului drum și a tuturor posibilităților ce sînt în noi: posibilitatea de a deveni în fiecare clipă și de a fi oameni iluminați, scripitori cu duhul, cum reușim să fim cîteodată, și posibilitatea de a învinge în noi, pentru Hristos, pentru

Dumnezeu, pentru oameni, pentru propria noastră mîntuire, ceea ce avem străin de Dumnezeu, ceea ce este mort, ce nu are cale în Împărăția lui Dumnezeu. Amin.

Despre împărtășanie

(Cuvînt rostit în Postul Mare, 1967)

În aceste săptămîni ale Postului Mare mulți dintre noi se vor împărtăși cu Sfintele Taine; împărtășania trebuie făcută cu luare-aminte, știind *ce* facem, *ce* cerem și la *ce* mergem.

Să te împărtășești înseamnă să-L chemi pe Domnul să se unească cu tine nu doar sufletește, ci chiar în trupul nostru, încît viața noastră să se facă viața lui Hristos, iar viața lui Hristos – viața noastră. De aceea, de fiecare dată cînd ne împărtășim, dacă continuăm să săvîrșim faptele întunericii, îl obligăm pe Hristos, în mod despotic, chinuitor, să meargă pe aceeași cale pe care a fost purtat în cumplitele zile ale Răstignirii

Sale, spre pătimire și ocară. Trebuie să ținem minte asta.

În același timp, dorim să căpătăm de la Domnul viață nouă, care izvorăște, străbate cu prisosință și ni se dăruiește, căci atunci când vine Hristos la noi și ne unește cu Sine, viața veșnică ne cucerește și intră în noi. Însă această nouă viață nu o primim: dorim să-i trăim bucuria, dar nu dorim să-i purtăm povara: pe pământ, această viață veșnică este și tragedie și povară, nu doar bucurie triumfătoare. Începem, pe de o parte, să trăim cu viața veacului ce va să fie, însă doar atunci această viață rămîne în noi, când ne depărtăm de faptele răului, de viața întunericului, a stricăciunii și a morții, când ne depărtăm conștient, printr-un efort al voinței, prin neîndurare față de sine, de slăbiciunile noastre; când alimentăm această viață cu trăirea evanghelică – adică, cu fapte ce nu constituie o ocară a acestei vieți în sine – și cu rugăciune.

Mai există un aspect: îl rugăm pe Dumnezeu să ne unească cu Sine, să ia toată povara vieții noastre și să o ducă împreună cu noi; în același timp, trebuie să fim pregătiți să luăm asupra noastră soarta Fiului întrupat al lui Dumnezeu,

să aparținem cerului, lui Dumnezeu, dreptății, cu toate consecințele ce pot surveni aici: mai întâi de toate, cu lupta lăuntrică cu nedreptatea și moartea ce sînt în noi; apoi, cu hotărîrea de a apăra dreptatea lui Dumnezeu, taina Împărăției Sale, dragostea Dumnezeiască pe pământ față de alți oameni, chiar și atunci când asta înseamnă să sacrifici ceva, să te sacrifici pe tine însuși.

Și, în sfîrșit, cu hotărîrea de a fi, pentru această dreptate, renegat, oropsit, străin pentru cei ce, conștient sau nu, se ridică împotriva ei. Astfel, pregătindu-ne de împărtășirea cu Sfintele Taine, vom fi cît se poate de atenți și de reculeși, ne vom pregăti de o mărturisire conștientă, pentru a ne dezice de nedreptatea din noi și a ne întoarce de la ceea ce poate să ne robească, ne vom pregăti ca, după mărturisire și unirea cu Hristos, să începem să trăim cu viață nouă, *oricît ne-ar costa asta*.

Dacă vom face astfel, atunci darul Sfintei Împărtășanii, unirea cu Hristos, aspirarea harului Duhului Sfînt, acele noi, nespuse relații ce se creează între noi și Tatăl Ceresc, iar prin El, cu toți oamenii, vor aduce roadă. În caz contrar,

ne vom mîhni de faptul că, apelînd la Dumnezeu, rămînem fără ajutor și puteri – nu pentru că Dumnezeu nu ne oferă acest ajutor și nu pentru că nu avem putere, ci pentru că cele date de Dumnezeu le irosim cu atîta ușurință în deșertăciunea vieții.

De aceea, să purcedem acum cu bucurie spre viața cea nouă – cei ce s-au împărtășit și cei ce au încă în față acest triumf și această bucurie de nedescris – și să trăim astfel ca prin noi cerul să trăiască pe pămînt, iar Împărăția Cerului din noi să cucerească totul din jurul nostru, de la cele mai mărunte la cele mai mari. Amin.

Despre post și împărtășanie

(Cuvînt rostit la 30 noiembrie 1986)

În aceste zile ale Postului Nașterii, ce ne vor duce la triumful Întrupării Domnului, Biserica, prin cuvintele Mîntuitorului Însuși, ne avertizează cu destulă claritate și severitate. În pilda de astăzi, despre bogatul nebun, Hristos vorbește despre hambarele arhipline de bunuri materiale; sîntem însă cu toții bogați în foarte diferite feluri, și nu neapărat în primul rînd material.

Cît de mult contăm noi pe relațiile cu Dumnezeu, cît de temeinică susținere găsim în cuvintele evanghelice, cuvinte ale Mîntuitorului Însuși, în cuvintele apostolilor, în credința noastră ortodoxă! Cu cît

mai mult înaintăm în viață, cu atât adunăm mai multe gânduri, cunoștințe, și înseși inimile noastre devin mai bogate în simțirile ce răspund frumuseții cuvântului lui Dumnezeu. Dar nu asta ne mîntuiește: ne mîntuiește puterea lui Dumnezeu, harul lui Dumnezeu, care ne îndrumă la orice pas și ne poate curăța și preschimba.

Cu toate acestea, deși Dumnezeu ne oferă harul Său fără nici o limită, nu sîntem apți să-l primim decît într-o măsură foarte mică. Aproape că nu sîntem în stare să-i deschidem harului ușa inimii noastre; tăria voinței ne înșeală; nu ne ajunge îndrăzneala să mergem pe calea pe care ne-am ales-o singuri, pentru că aceasta este atât de frumoasă și plină de viață. Apostolul Pavel ne oferă o imagine: ne asemănăm lăstarilor vestejiți care sînt altoiți, rană în rană, la pomul aducător de viață, care este Hristos. Da, sîntem altoiți – însă cîtă sevă de viață poate pătrunde în capilarele unui lăstăraș? Cîtă viață este dată și cîtă primită? Asta depinde de cît sînt de tare deschise capilarele lăstarului și cîtă sevă poate circula liber prin el, asta depinde de noi.

Acum vine vremea postului, a reculegerii, vreme ce ne va aduce față către fa-

ță cu Dumnezeu întrupat, venit să ne mîntuiască. Venirea Lui e însă și judecata Lui, căci nu-L poți întîlni pe Hristos fără a te înfățișa, totodată, și judecării. Se va găsi oare în noi ceva comun, înrudit cu Fiul lui Dumnezeu, Care prin dragostea Sa, jertfindu-Se și răstignindu-Se, Se dă în mîinile noastre? Sau va trebui să stăm înaintea Lui și să spunem: am primit darurile Sale, dar nu am adus rod, ca și sluga din pildă, care a primit talantul și l-a îngropat în pămînt?

Vom semăna celor ce au fost chemați la nunta fiului de împărat și au refuzat: unul – că și-a cumpărat țarină; acesta a vrut să stăpînească pămîntul, dar pămîntul a pus stăpînire pe el; sau altul, care avea treburi pe pămînt și nu avea timp pentru a se rupe de ocupațiile sale pentru Dumnezeu, pentru a fi alături de El; sau celălalt, care și-a găsit nevastă după inima sa, și în inima sa n-a mai rămas loc și pentru a împărți bucuria mirelui împărătesc. Această pildă se va citi la sfîrșitul Postului Nașterii, chiar în ajunul sosirii Mîntuitorului. Cum ne vom pregăti pentru ea? Vom aduna mai departe, fără a aduce rod?

Postul nu înseamnă că trebuie să cerșim și mai insistent de la Dumnezeu;

postul nu înseamnă că trebuie să venim la Împărtășanie mai des ca de obicei. Postul este vremea în care trebuie să ne înfățișăm judecății lui Dumnezeu, să luăm aminte la vocea conștiinței noastre și să ne *abținem* de la Împărtășanie, dacă nu ne putem apropia cu vrednicie de ea.

Iar a te împărtăși cu vrednicie înseamnă ca înainte de a primi Sfintele Daruri să te împaci cu cei ce te afli în ceartă; trebuie să ne oprim asupra gândurilor ce descoperă trădarea noastră față de Dumnezeu și necredința față de oameni – și să facem ceva în această direcție; trebuie să ne împăcăm cu Dumnezeul cel Viu, pentru a nu ne surprinde în situația că a murit zadarnic pentru noi. Astfel, de datoria noastră acum este să cugetăm profund asupra noastră, să ne supunem unei judecăți aspre și necruțătoare și să venim la Împărtășanie prin mărturisire și pocăință, printr-o cercetare amănunțită a propriei vieți, pentru a nu ne pomeni condamnați, apropiindu-ne cu nevrednicie de Sfânta Cină.

Iar asta presupune câteva lucruri simple, însă indispensabile: nu poți veni la Împărtășanie dacă ai întârziat la Liturghie; nu poți veni la Împărtășanie dacă

nu te-ai pregătit în decursul săptămânii prin rugăciune și cercetare a conștiinței, prin împlinirea Rînduiei de dinaintea Împărtășaniei. Dacă Rînduiala ți se pare a fi prea lungă pentru a o citi simbăta după slujba Privegherii, atunci o poți repartiza pe întreaga săptămână, adăugînd-o la rugăciunile de seară și dimineață. În orice caz, disciplina pe care trebuie să o avem *mereu* trebuie să fie în aceste zile și mai strictă. Iar Biserica Ortodoxă ne învață că cei ce doresc să se împărtășească trebuie să asiste la Privegherea de simbătă **astfel**, încît să se pregătească de întîlnirea cu Domnul **în ziua Învierii Sale**¹.

¹ Vlădica Antonie vorbește ca un reprezentant al tradiției practicate în Biserica Rusă, unde cel ce se împărtășește, pe lângă canonul Sfintei Împărtășanii cu rugăciunile rînduite, este dator să ia parte la slujba privegherii. Fără această condiție nimeni nu este împărtășit, nici măcar preoții nu slujesc Liturghia dacă nu au slujit seara Vecernia. S-a mai împămîntenit ca, pe lângă canonul cu rugăciunile de dinaintea Împărtășaniei din Ceaslov, să se citească și Canonul Pocăinței, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul Îngerului păzitor, un Acatist, o catismă din Psaltire, un capitol din Sfînta Evanghelie și două din Apostol; pravilă care pînă astăzi apare menționată în liturghierele și ceasloavele slavonești. Probabil la această pravilă se referă vlădica atunci cînd admite citirea ei de către mireni de-a lungul între-

Toate acestea nu sînt niște „reguli” formale, disciplinare; sînt niște chemări ce ne duc de mîna în adîncurile vieții duhovnicești, către o mai vrednică – sau, cel puțin, către o mai puțin nevrednică – întîmpinare a Domnului. Să pășim deci în Post pregătindu-ne printr-o mai stricată disciplină a minții, cercetînd cu luare-aminte orice mișcare a inimii: ce atitudine avem față de noi, față de alții, față de Dumnezeu, cum învățăm de la Biserică rugăciunea, închinarea și ascultarea poruncilor Dumnezeiești?

Să privim, de asemenea, cu mai multă atenție decît o facem de obicei, la rigorile ascetice ale postului. Ele sînt rînduite pentru a ne ajuta să ne scuturăm relaxarea și supunerea față de slăbiciuni, pentru a trezi atenția și trezvia, pentru a nu ne permite să ne împotmolim în cotidianul ce împiedică suirea noastră către Dumnezeu.

Respectați aceste reguli, pregătiți-vă cu atenție pe întreg parcursul Postului, aștep-

gii săptămîni. Trebuie totuși să specificăm că această practică este izvorîtă din evlavie, fără să aibă în spate și niște restricții canonice, după cum nu este prevăzut canonic nici postul de trei zile sau de o săptămîină impus de anumiți duhovnici înainte de Sfînta Împărtășanie.

tînd venirea Domnului, însă nu cu pasivitate, ci într-o stare de veghe scrutătoare, cu care străjerul așteaptă sosirea Împărătesei sau a Împăratului său. Să ținem minte că a te afla în prezența lui Dumnezeu este cea mai mare cinste, cel mai sfînt lucru care ni se poate întîmpla; acesta nu este un „drept” al nostru, ci o imensă onoare pe care ne-o acordă Dumnezeu: să ne comportăm, așadar, pe măsură! Amin.

Rugăciune înainte de Sfînta Împărtășanie

*(Fragment din mărturisirea de obște rostită
în timpul ajunării parohiale, în decembrie 1978)*

Doamne, mă înfățișez acum înaintea Ta, cu toată nedreptatea mea și îmbrăcat în hărul Tău; Doamne, ca pe fiul rătăcit, ca pe oaia pierdută, caută-mă, iartă-mă și mă tămăduiește! Doamne, greșesc în tot ceasul în fața Ta. Nu am în mine bucuria înfîlnirii Tale; nu am strădanie în căutarea Ta! Doamne, cît de ușor îmi este în deșertăciunea vieții, în gîndurile ușurate; Doamne, cît de greu îmi este în tăcere și închinare, în rugăciune și singurătate să stau în fața Ta! Doamne, iartă-mă. Dacă Te-aș fi iubit, Te-aș

căuta mereu, te-aș rîvni ziua și noaptea, m-aș bucura de orice clipă de singurătate pentru a fi cu Tine; dar nu este așa. Doamne!... Tu mi-ai dat viața. M-ai chemat să fiu prietenul Tău, ai venit pe pămînt, devenind unul dintre noi, om, înrudit după trup cu noi; ai murit pe cruce, întîlnind în mîhnire moartea în grădina Ghetsimani...

Doamne, și drept răspuns la toate acestea nu pot să-Ți aduc mulțumirea ce m-ar sili să-mi schimb viața, să trăiesc cu Tine, pentru Tine, pentru lucrarea dragostei Tale. Dumnezeuule, dacă Te-aș fi iubit, te-aș fi căutat și Ți-aș fi slujit. Și iartă minciuna cuvintelor mele, cînd vorbesc despre viața mea; Doamne, înalță-mă! Trupul meu este străpuns de harul împărtășirii Tale, toată viața mea este unită prin botez cu Tine; pe Duhul Tău cel Sfînt mi l-ai trimis, cu darul mîrungerii pecetluindu-mă. Doamne, ai spus Apostolilor Tăi că nimic nu ne poate rupe de la dragostea Ta; dă-mi, Doamne, să mă trezesc din moartea păcatelor mele, din somn și stricăciune! Doamne, izbăvește-mă de uitare, de micimea sufletului, de nemulțumire, de nesimțire împietrită!

Doamne, păcătuiesc în fața Ta în fiecare ceas și prin purtarea mea față de aproapele meu; Oare nu Tu, Doamne, ai spus: Ce veți face unuia dintre aceștia mici, Mie îmi veți face. Doamne, Tu crezi în noi, chiar dacă pe toate le știi despre noi – nu pot să cred în fratele și în sora mea, în aproapele meu. Văd doar ce e afară, ce e la vedere; știu, Doamne, că Tu crezi lor, și rămîn străin credinței Tale, nădejzii Tale nezdruincate pentru noi, sînt străin și de dragoste. Doamne, iartă-mă! Cît de puțin iubesc, cît de puțin sînt acei pentru care inima mea e deschisă, și cît este ea de zgîrcită, cît de mult cer celor ce mă iubesc și cît de puțin dau! De la mine – aproape nimic; iar pe mine – deloc! Doamne, ne-ai pus pe fiecare să aducem cuvînt de mîngîiere, cuvînt de întărire, cuvînt de bucurie, cuvînt de dreptate, cuvînt de credință și cuvînt de nădejde, și cuvîntul dragostei Tale – și nu avem noi cuvintele acestea, nu am eu cuvintele acestea! Iar unde avem cuvinte, acolo nu este faptă – ele sînt goale, Doamne, ca arama sunătoare!... Doamne, față de aproapele meu păcătuiesc neîncetat – cu minciuna, cu fățarnicia, cu răceala, cu uitarea, cu nedra-

gostea... Păcătuiesc și material, păcătuiesc și sufletește – cu toate, Doamne! Și pe Tine, Doamne, Te lipsesc de aceea pentru care viața Ți-ai dat-o: pe păcătosul ce piere, pe oaia pierdută nu o caut, iar când ea vine la mie, o oropsesc; o judec și o condamn...

Doamne, îmi ceri și mie, și de la fiecare aștepți ca să ne purtăm cu trupul nostru, mintea, inima și voința, cu toată firea noastră, cu cucernicie, căci Tu ne-ai făcut, pentru că Tu ne-ai răscumpărat, căci trupul nostru se atinge de sfințenie în apele Botezului, în Pîinea și Vinul împărtășaniei, și în Trupul și Sângele Tău... Dumnezeule, am greșit împotriva trupului meu prin neatenție și aprindere! Am păcătuit împotriva minții mele prin întunecare, împătimire, împrăștiere! Prin strîmbătate am greșit împotriva inimii mele, fără a o curăța!.. Doamne, n-am să văd slava ta prin întunecimea mea! Nu va răspunde ea cuvîntului Tău, nu se va cutremura de apropierea Ta; Dumnezeule, nu va învia, când Te atingi de inima mea: este moartă, împietrită, înghețată... Doamne, omor omul din mine, pe care l-ai făurit pentru viața cea veșnică – iartă-mă și mă miluiește!

Și noi, Biserica lui Hristos, obștea adunată în numele Tău, Doamne, aici – oare nu sîntem noi păcătoși în fața Ta? Oare oamenii pot auzi adevărul, pot vedea dreptatea, pot întîlni dragostea, și compătimirea, și mila, și blîndețea, și înfrînarea, și îndelunga-răbdare, și credința în mijlocul nostru?... Dumnezeule, pe Tine Te judecăm după noi: iartă-ne, Doamne! Din pricina noastră este batjocorit numele Tău... Iartă-ne, Doamne, iartă Biserica Ta, care a uitat cuvîntul vieții și a încetat să mai trăiască... Doamne, suflă cu Duhul Tău cel Sfînt, cutremură adîncurile noastre, înnoiește-ne pe noi. Doamne, cu puterea Ta, dacă e nevoie – cu frica Ta, dacă se poate – cu dragostea Ta!...

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, înnoiește-ne pe noi, iartă-ne, curăță-ne, vindecă-ne; dă-ne nouă nepuțința cea de Dumnezeu primitoare, și tăria Ta dă-o în locul puterii noastre amăgitoare, și fă-ne noi, Doamne! Învrednicește-ne să ne împărtășim cu Tainele Tale nu spre judecată și osîndă! Dă-ne nouă să ne unim astfel cu preacuratul Sânge și Trup, ca și cu trupul, și cu sufletul, și cu duhul să fim una cu Tine, împărtă-

șindu-ne cu veșnicia Ta și primind și soarta Ta vremelnică de pe pământ... Doamne, asemenea Apostolilor Iacob și Ioan, ne spui: „Sînteți oare gata să beți Paharul Meu și să vă botezați cu Botezul cu care m-am botezat eu?” Dă-ne, Doamne, să răspundem ca și aceștia: Sîntem gata, Doamne, să ne împărtășim cu Crucea Ta, să bem Paharul Tău, să ne cufundăm în groaza prin care ai trecut Tu, spre mîntuirea sufletului nostru și mîntuirea aproapelui!... Doamne, primește-ne pe cei ce ne pocăim, mîntuiește-ne pe noi!

Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, înalță atotputernica, sfînta Ta rugăciune către Fiul Tău și Dumnezeuul nostru, ca să mîntuiască prin Tine sufletele noastre! Stăpîină, Tu ai crezut lui Dumnezeu, și prin Tine s-au împlinit toate cele făgăduite de El: roagă-L pe Hristos să ne înnoiască în măsura noastră! Fie voia Lui în noi, ca fără minciună, din adîncurile vieții și ale sufletului să putem rosti rugăciunea Lui, să ne rugăm către Tatăl nostru cu adevărat, fiind cu adevărat fiii și fiicele Sale. Amin.

Cuprins

Despre întîlniri și despre ultimele împliniri	5
Despre autocunoaștere	49
Despre smerenie	65
Despre conștiință (I)	77
Despre conștiință (II)	93
Bucuria pocăinței	113
Despre pocăință	143
Despre mărturisire	151
Despre împărtășanie	163
Despre post și împărtășanie	167
Rugăciune înainte de Sfînta Împărtășanie	175

În viața fiecăruia dintre noi există clipe pe care le putem numi întâlniri. În drumul său spre Damasc, pornit în prigoană asupra creștinilor, Apostolul Pavel s-a pomenit față în față cu Mîntuitorul Hristos. Lumina acestei întâlniri a fost atît de puternică, încît Pavel a orbit. Lumina orbitoare l-a oprit în calea sa către întuneric și Pavel a început o viață nouă. În viața a milioane de oameni, și nu doar în veacurile timpurii, ci și acum, se întîmplă astfel de întâlniri: uneori în citirea Evangheliei sau într-un moment de aprofundare, în clipa unei tristeți adînci sau a unei bucurii fără margini; sau, pur și simplu, într-un moment în care Dumnezeu ia pe cineva dintre noi și i se arată, punînd început unei noi vieți.

ANTONIE BLOOM, mitropolitul Surojului

9 789738 844209

12,00